

Çağ Üniversitesi Bölgesel Güvenlik Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi
yıllık yayın organıdır.

Yerel Süreli Yayın - Basıldığı Tarih: 03.09.2019

BASIM YERİ

ARZU OFSET

Baltalı İşhanı Zemin Kat Tarsus / MERSİN

Tel: 0324 613 66 39

KURUCU

Doç. Dr. Murat KOÇ

SAHİBİ

Çağ Üniversitesi

GENEL YAYIN MÜDÜRÜ

Cengiz Fırat BİRGİN

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Doğukan BİNİCİ

YAZARLAR

Cengiz Fırat BİRGİN, Doğukan BİNİCİ, Zafer AY, Tuğçe KÖKÜSOY, Sinan ÇETİNKAYA
Müberra ÖZTÜRK, Melda Belkıs KÜPELİ, Eylem ÇAYNAK

**BÖLGESEL GÜVENLİK ÇALIŞMALARI UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ
YÖNETİM KURULU**

Müdürü: Doç. Dr. Murat KOÇ

Üyeler: Yrd. Doç. Dr. İbrahim İNAN, Yrd. Doç. Dr. Sami DOĞRU, Yrd. Doç. Dr. Cansu
ERBAŞ, Arş. Gör. Hasan Basri ÖZKAN

ADRES: Çağ Üniversitesi Yaşar Bayboğan Kampüsü, Arıklı Mahallesi, Adana-Mersin
Karayolu Üzeri, 33800 Tarsus/Mersin

TEL: (0324) 651 48 00

İÇİNDEKİLER

Önsöz	1
İstiklal Marşı.....	2
Güney Güvenlik Okulu.....	3
Ortadoğu'da Fransız Etkisi: Suriye ve Yemen Örnekleri	5
ABD' nin İran yaptırımları.....	16
Ortadoğu'da Radikalizm	25
Uluslararası Hukuk Bağlamında Akdeniz ve Türkiye'nin Güvenliği Sorunu	32
Kırım'ın İlhakının Ardından Karadeniz'de ki Güç Mücadelesi	40
Avrupa'da Göç ve Toplumsal Entegrasyon Kaygıları	48
Doğu Çin Denizi Krizi	57
Chavez'den Maduro'ya ABD-Venezuela İlişkileri	65

Yazarlar

Cengiz Fırat BİRGİN
Doğukan BİNİCİ
Zafer AY
Tuğçe KÖKÜSOY
Sinan ÇETİNKAYA
Müberra ÖZTÜRK
Melda Belkıs KÜPELİ
Eylem ÇAYNAK

Merhaba

Çağ Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren Güney Güvenlik Okulu (Bölgesel Güvenlik Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi); bu yıl, 2018 yılında çıkarmış olduğu Ortadoğu bülteninin aksine küresel bir yaklaşım ile 2019 yılında dünyada meydana gelen önemli meseleleri ele aldığı yeni sayısı ‘‘2019 Bülteni’’ ile karşınızda.

Kazandıkları tecrübe ve içlerinde ki azim ile, dünyanın her bir köşesinde ki olayları Uluslararası İlişkiler normlarına uygun bir şekilde ele alan öğrencilerimiz; " Dünyada Neler Oluyor ? " başlığı altında Doğu Çin Denizi Krizine, Kırım'ın İlhakı ile değişen dengelere, Ortadoğu coğrafyasında yaşanan son gelişmelere, Avrupa Birliğinin göç krizine ve daha bir dizi küresel soruna değinen makaleleri ile huzurlarınızda.

Kendi coğrafya ve bölgesinde ilk olma özelliğini taşıyan bu derginin, siz değerli okuyucuların geri dönüşleri ile daha da kıymetlendiğini bildirerek iyi okumalar dilerim.

Doç. Dr. Murat KOÇ

SSC-Bölgesel Güvenlik Çalışmaları

Araştırma ve Uygulama Merkezi Kurucusu

İstiklal Marşı

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celal?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal...
Hakkıdır, hakk'a tapan, milletimin istiklal!

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
'Medeniyet!' dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma, sakın.
Siper et gövdeni, dursun bu hayasızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

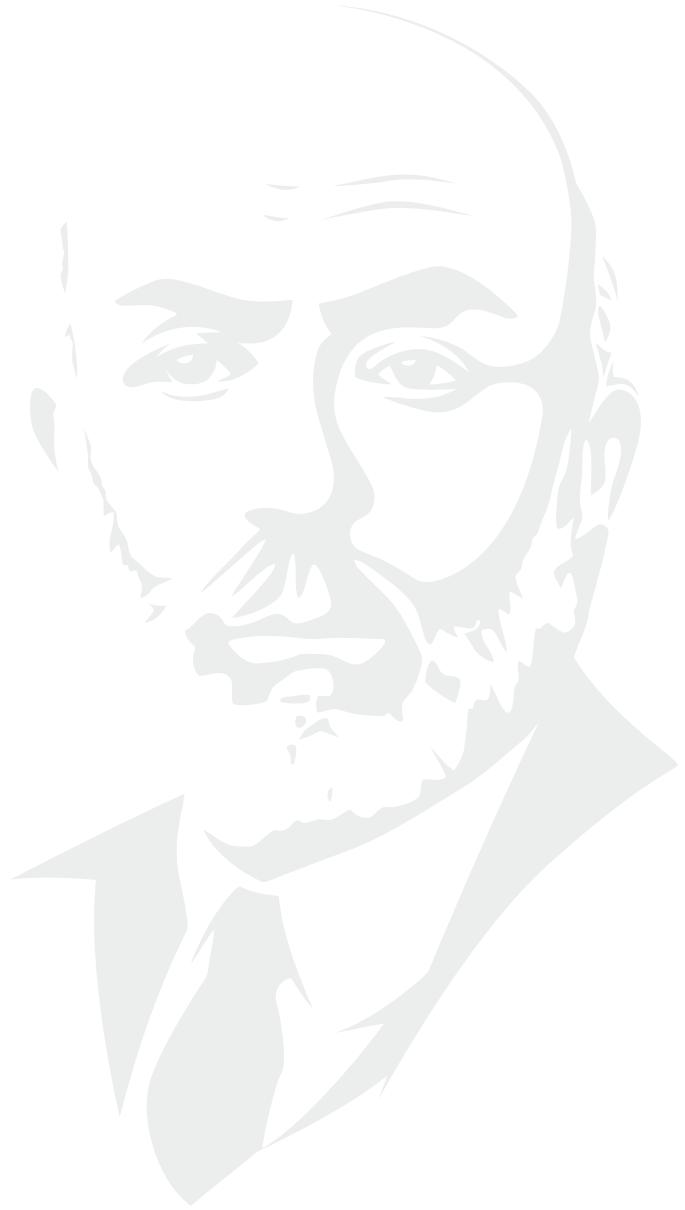
Bastığın yerleri 'toprak!' diyerek geçme, tanı:
Düşün altında binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şuheda fişkıracak toprağı sıksan, şuheda!
Canı, cananı, bütün varımı alsın da hüda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden, ilahi, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne namahrem eli.
Bu ezanlar-ki şahadetleri dinin temeli,
Ebedi yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerihamdan, ilahi, boşanıp kanlı yaşım,
Fişkırır ruh-i mücerred gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arsa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilal!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helal.
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlal:
Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, hakk'a tapan, milletimin istiklal!

GÜNEY GÜVENLİK OKULU: BÖLGESEL GÜVENLİK ÇALIŞMALARI ARAŞTIRMA VE UYGULAMA MERKEZİ

Çağ Üniversitesi bünyesinde 2013 yılında ilk faaliyetlerine başlayan ve bir 'Bölgesel Güvenlik Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi' olan Güney Güvenlik Okulu (South Security School-SSC), 2017 yılında resmileşerek bölgesel güvenlik ve strateji odaklı çalışmalar yapan akademik bir araştırma ve düşüncü kuruluşu olma vazifesini üstlenmiştir. Bu kuruluşun amacı güvenlik bağlamında Dünyanın düğüm noktası olan Ortadoğu'yu merkez alarak; bölgesel ve küresel gelişmeleri takip etmek, öngörülerde ve analizlerde bulunmak, mevcut güvenlik sorunları üzerinde yorumlamalar yapmak ve üretilen bilgi ve tecrübenin konuya ilgi duyan yerli ve yabancı herkes ile paylaşılması amacıyla toplantılar, konferanslar, seminerler ve sempozyumlar düzenlemektedir. Doç. Dr. Murat KOÇ un önderliğinde kurulan bu merkez; lisans ve lisansüstü eğitimlerine devam eden öğrenciler, alanında uzman öğretim görevlileri, araştırmacılar, gazeteciler, analizciler, güvenlik ve strateji uzmanları gibi farklı alanlardan ve farklı profillerden insanları ortak bir gaye altında toplamayı başarmış ve bölgesinde öncü olma iradesini göstermiş bir kurumdur. Merkezimizin misyonu; dünyayı 6 farklı inceleme bölgesine ayırarak bu bölgelerde yaşanan gelişmeleri güvenlik perspektifinden değerlendirip hukuksal, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel bileşenlerini de dikkate alarak bilimsel temelli araştırma, inceleme ve analiz çalışmaları yapmaktır. Amacımız ulusal, bölgesel ve uluslararası sorunlara yönelik çalışmalar yapmak ve bunları ilgili bütün herkesin dikkatine sunarak farkındalık oluşturmaktır. Bu sebeple daha önce bahsedildiği üzere 6 temel bölgesel araştırma masası ve bir özel araştırma masası kurularak çalışmalar bu minvalde geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu masalar:

- Ortadoğu Araştırmaları ve Çalışmaları Masası
- Amerika Araştırmaları ve Çalışmaları Masası
- Asya-Pasifik Araştırmaları ve Çalışmaları Masası,
- Kafkaslar-Avrasya Araştırmaları ve Çalışmaları Masası
- Avrupa Araştırmaları ve Çalışmaları Masası
- Afrika Araştırmaları ve Çalışmaları Masası

Ve bunlara ek olarak

- Terörizm Araştırmaları ve Çalışmaları Masası

Olmak üzere 6 bölge ve 1 konu temelli olmak üzere toplamda 7 adet araştırma ve çalışma masasıdır.

Belirtilen masalarda ki uzmanlar ve öğrenciler ilgilendikleri bölge ve/veya konulara ilişkin araştırma-inceleme çalışmalarını 7 gün 24 saat esasına göre yürütmekte ve elde edilen bilgi ve bulguları gerek ortak iletişim platformları gerek merkeze ait sosyal medya hesapları ve gerekse yine merkeze ait web sitesinde paylaşmaktadırlar. Bu amaca yönelik olarak merkezimizin:

- Instagram isimli sosyal medya uygulamasında; @southsecurityschool ve
- Twitter isimli sosyal medya uygulamasında ise; @Güney Güvenlik Okulu (South Security School) isimli iki resmi sosyal medya hesabı ve bunlara ek olarak:

www.gencdiplomatlar.com adresine sahip resmi bir web sitesi bulunmaktadır. Merkezimiz bünyesinde üretilen ve derlenen bilgi, analiz ve incelemelere bu adresler üzerinden ulaşmak ve yine merkezimizin gerçekleştireceği konferans, panel, sempozyum gibi aktivitelerin takvim bilgileri ve detaylarına bu adresler üzerinden ulaşmanız mümkündür.

Bilgi paylaşıldıkça değerlenir ve anlam kazanır sloganı ile çıktığımız bu yolda bizlere gösterdiğiniz ilgi ve alaka için sonsuz şükranlarımızı sunarız;

SSC-BAM Danışma Kurulu Başkanı,

Cengiz Fırat BİRGİN

ORTADOĞU'DA FRANSIZ ETKİSİ:

SURİYE VE YEMEN ÖRNEKLERİ

Birinci Dünya Savaşı sonrasında İngiltere ile Fransa arasında Ortadoğu'yu paylaşmak için alel acele yürütülen müzakereler sonucunda imzalanan Sykes-Picot anlaşmasının üzerinden 100 yılı aşkın bir süre geçmiş olmasına rağmen, anlaşma halen Ortadoğu'yu etkilemeye devam etmektedir. Sykes-Picot anlaşması ile tabiri caizse cetvelle çizilen Ortadoğu sınırları; bölgenin dil, din, etnik ve kültürel yapısı gibi temel dinamikleri yok sayılarak belirlenmiş; bunun neticesinde ise Ortadoğu'da sonu gelmez karışıklıklar, savaşlar ve çatışmalar adeta kaçınılmaz bir son haline gelmiştir. Özellikle Levant (Biladüşşam) bölgesi mezhepsel özellikleri bağlamında düşünüldüğünde bölünme ve parçalanmaya en müsait bölge olarak Sykes-Picot anlaşması çerçevesinde oluşan yeni Ortadoğu'nun en fazla kan dökülen ve acı çeken bölgesi olmuştur.

Bu noktada anlaşmanın bölgede yarattığı doğal bir sonuca muhakkak değinmek gerekir ki oda; özellikle 1950-1970' li yıllar arasında, anlaşmanın dayatmalarına karşı doğal bir karşı-tepki niteliğinde ki Arap Milliyetçiliği yani Baas ideolojisinin yükselmesidir. Bu dönemde Mısır, Suriye ve Irak' da Baas partileri iktidara yürümüş, özellikle Mısırlı lider Cemal Abdülnasır döneminde Arap Milliyetçiliği adeta altın çağını yaşamıştır.

Ancak Abdülnasır'ın ölümünden sonra bölgeye hâkim olan kısa süreli Arap Milliyetçiliği fırtınası dinmiş ve Ortadoğu gün be gün yeniden emperyalist güçlerin denetimine girmiştir. Ek olarak, 1990'lı yıllardan itibaren coğrafyaya hâkim olan otoriter ve diktatoryal yönetimler halk üzerinde ki etki ve kontrollerini bir üst boyuta taşımış ve tebaaları olarak gördükleri halkın hak ve taleplerini görmezden gelmişlerdir. Yöneticileri tarafından sürekli görmezden gelindiklerini düşünen, hak ve taleplerinin gasp edildiklerini değerlendiren Ortadoğu halkları ise zaman içerisinde adeta birer barut fıçısı haline gelmişlerdir. Bu süre zarfında bölgeye 'bölge dışından' gerçekleştirilen açık veya örtülü müdahale destekler ise Ortadoğu'yu daha çekişmeleri ve gerilimin yüksek olduğu bir bölge haline getirmiş ve en nihayetinde 2011 yılında Tunuslu bir gencin kendini ateşe vermesiyle bahse konu olan barut fıçısının fitili ateşlenmiş ve bölge kısa sürede bir yangın yeri haline gelmiştir.

Bu noktada şunu unutmamak gerekir ki; her ne kadar bölge halklarının baskıcı yönetimlerine karşı gerçekleştirdikleri sokak eylemleri bir noktada meşru bir hak olsa da özellikle bölge dışından gerçekleştirilen istihbarat-algı operasyonları ve örtülü askeri destekler sokak eylemlerinin kanlı iç çatışmalara dönüşmesinde ki en önemli rolü oynamıştır. Bölgede ki çıkar ve kazanımlarından daha fazlasına göz diken emperyalist güçlerin gerek açık gerekse örtülü müdahaleleri bölgenin yumuşak karnı olan etnik-mezhepsel eksende yoğunlaşmış ve bu müdahaleler Ortadoğu'da ki bu yeni-kanlı dönüşümün başlangıç noktasını oluşturmuşlardır.

Bu bağlamda bu makale çalışmasında, Sykes-Picot anlaşması ile başlattığı işi 100 yıl sonra tamamlamak için bölgede varlık gösteren Fransa'nın; bölgeye yönelik müdahaleleri ve silah satışları ile Ortadoğu girdabında almış olduğu pozisyon, bu ülkenin Suriye ve Yemen'de ki varlığı ve amaçları ve Fransız askeri sanayisinin Ortadoğu'yu tanıtım ve satış faaliyetleri için adeta bir açık pazar olarak kullanması konuları ele alınacaktır.

Bu amaç doğrultusunda makale çalışmasının ilk bölümünde Fransa'nın Suriye iç savaşında ki rolü-etkisi ve tutumu, Suriye' de ki askeri varlığı ve Fransız silah endüstrisinin bu iç savaşta kullandığı, denediği ve pazarladığı askeri teknolojiler;

İkinci bölümünde ise Fransa'nın Yemen iç savaşında ki rolü ve varlığı ve Fransız silah endüstrisinin Yemen iç savaşından kazanımları incelenecek ve son bölümde ise konuya ilişkin bir öznel değerlendirme yapılarak makale çalışması sonlandırılacaktır.

SURİYE İÇ SAVAŞI VE FRANSA:

Frederic Charillon' a göre Fransa'nın Ortadoğu politikası; ABD'den daha az güçlü ancak onunla aynı kategoride, Çin'den daha zayıf ancak sesini daha çok duyuran ve Almanya'dan daha az zengin ancak daha etkin bir uluslararası güç olmak mantığı ile şekillenmelidir.¹ Özellikle kapasite-amaç ilişkisi düşünüldüğünde gayet rasyonel olan bu politika ve hedefler, İngiltere'nin Brexit ile içine kapanma sinyalleri vermesinin ardından Fransa'nın Batı bloğunda ki etkinliğini arttırma çabası minvalinde değerlendirildiğinde Suriye iç savaşının Fransa'ya amaçlarına ulaşmak anlamında eşsiz bir fırsat sunduğunu vurgulamak gerekmektedir. Gerek Ortadoğu'da ki sömürge geçmişi gerekse kültürel alanda etkin bir oyuncu olma isteği, Fransa'nın kendisine Suriye'nin geleceğinde 'kilit aktör' rolü biçmesine neden olmuştur.

Özellikle radikal-cihatçı örgütlerin Fransa'da yer-zaman ve hedef ayırt etmeksizin gerçekleştirdikleri terör saldırıları Fransız kamuoyunda şok etkisi yaratmış ve bir anda bu saldırıların özelde Suriye genelde Ortadoğu'da ki istikrarsızlık ortamından kaynaklandığı algısı oluşturulmuştur. Bu yıllarda terör örgütü YPG/PKK Kuzey Suriye'de IŞİD ile mücadele yalanı altında Batı'da sempati ve meşruiyet kazanma çabaları Fransız toplumunda ki 'Kürdofili' nin yeniden alevlenmesine neden olmuştur.

Suriye'de kendine biçtiği rolü YPG/PKK seviciliği ve Kürt koruyuculuğu ile ayrılmaz bir bütün olarak gören Fransa; ABD başkanı Donald Trump' ın 'Suriye'den çekileceğiz'² açıklamasının ardından: 'Sahada ki ortaklarımız olan SDG (YPG/PKK nın meşrulaştırılması çabalarına yönelik olarak kurulmuş olan çatı örgüt) çok özverili çalıştı, bizim onlara çok borcumuz var. Bu yüzden onları tek bırakmayacağız (F, PARLY, 2018)'' açıklamasını

¹ <http://politikaakademisi.org/2018/08/13/fransanın-orta-dogu-politikasi/>

² <https://www.ntv.com.tr/dunya/abd-askeri-suriyeden-cekiliyor,ztvKvEnA0ku8w6yHnNtlhA>

yaparak, ABD ile Suriye’de ki YPG/PKK nın hamiliğini yaptığını ve yapacağını açıkça beyan etmiştir.

Bu noktada şu bilgiyi de mutlaka eklemek gerekmektedir.

Fransız lider Macron’ un 19 Nisan 2019 günü SDG ismini kullanarak kendisine meşruiyet sağlama çabasına girişen YPG/PKK terör örgütünden bir heyeti Elysee Sarayı’nda ağırlamıştır. Fransız liderin mali ve askeri destek sözü verdiği bu toplantının ardından yapılan resmî açıklamada; bölge dinamikleri değişse dahi SDG (YPG/PKK) e verilen desteğin koşulsuz olarak sürdürüleceğinin sinyalleri verilmiştir.³

Fransa’nın Ortadoğu’ya yönelik politikasının katı ideolojik eğilimlerden ziyade pragmatist yaklaşımlara dayandığını göz önünde bulunduracak olursak, SDG adı altında YPG/PKK nın Fransızlar tarafından bölgesel çıkarlarına hizmet edecek ‘sadık ortaklar’ olarak benimsediklerini, ne yazık ki, söylemek mümkündür.

Bu bağlamda, Fransa’nın Suriye’de ki nihai hedefinin Suriye ve Irak’ da ki Kürt bölgelerini kapsayan geniş bir ‘Irak-Suriye Kürt Federal Devleti’nin kurulmasını sağlamak olduğunu belirtmek, içinde bulunduğumuz konjonktüre binaen mantıklı bir varsayım olacaktır (C, TAMER, 2018). Zaten Fransız makamlarınca yapılan açıklamalar, Fransa’nın ABD ile birlikte Suriye’de YPG/PKK kontrolünde bulunan bölgelere ağır silahları ve zırhlı araçları da kapsayan askeri ekipman, silah ve mühimmat desteğini kabullenir minvalde ki açıklamalardır.

4

Ayrıca Fransa, YPG/PKK ya verdiği desteği ekipman ve silahlar ile sınırlı tutmamıştır. Münbiç’in Sunaym bölgesinde faaliyet gösteren ‘La Farge’ isimli Fransız çimento devi; teröristlere sağladığı çimento desteği ile bu terör unsurlarının kendilerine devasa tüneller, gözetleme kuleleri ve beton duvarlar ile örülmüş yeraltı şehirleri inşa etmelerine direkt olarak yardım etmiştir. Böylelikle Fransa’nın ördüğü beton duvarların arkasında ABD’nin gönderdiği binlerce tır ve uçak dolusu silah ve mühimmat ile donatılan teröristler Suriye’nin kuzeyi, sınırlarımızın ise hemen güneyinde yeni bir kantonlaşma-özerkleşme çabası içerisine girişmişlerdir.

³ <https://www.sabah.com.tr/gundem/2019/04/19/fransa-cumhurbaskani-macron-terror-orgutu-ypglileri-elysee-sarayinda-agirladi>

⁴ <https://www.cnnturk.com/dunya/fransadan-ypgye-topcu-destegi>

FRANSA'NIN SURIYE'DE Kİ ASKERİ VARLIĞI:

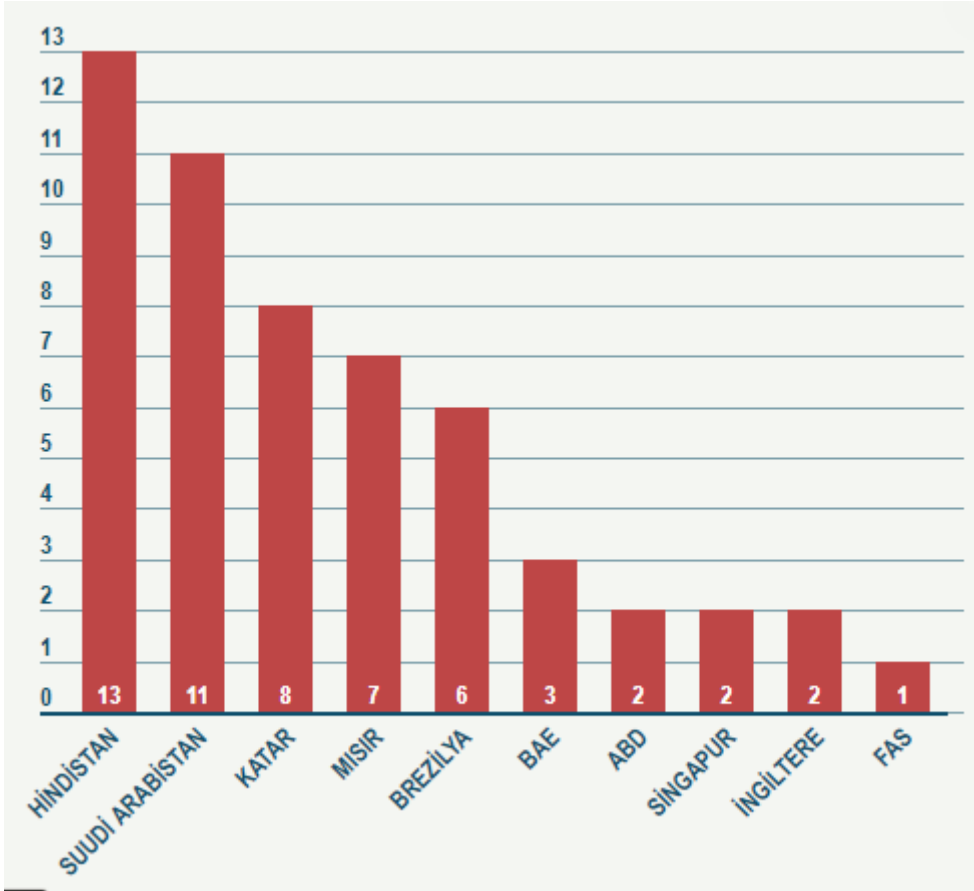
Fransa'nın bölgesel amaçları doğrultusunda teröristlere verdiği destek bunlarla da sınırlı kalmamıştır. Suriye'de ki 9 askeri gözlem noktasında Fransız Özel Kuvvetlerine mensup askerler konuşlandırılmıştır. Bu askeri personelin sayısının 200 ile 300 arasında olduğu gerçeğini göz önünde bulunduracak olursak, Suriye'de ki Fransız askeri varlığının ABD varlığına muhtaç olduğu gerçeği gözler önüne serilmektedir. Doğal olarak bu aşamada Fransa'nın: "ABD çekilse dahi Fransa'nın Suriye'de ki varlığı devam edecektir"⁵ açıklamasının mevcut durum itibariyle mümkün olmadığını belirtmek gerekmektedir. Ek olarak Fransa'nın Suriye'de ki varlığının askeri personel ile sınırlı olmadığını, Fransız

⁵ <https://www.amerikaninsesi.com/a/fransadan-trumpa-askerlerimiz-suriyede-kalmaya-devam-edecek/4708821.html>

menşeli silah, mühimmat ve zırhlı araçlarında Suriye'nin Kuzey bölgesinde kullanıldığını vurgulamak gerekmektedir.

YEMEN'DE Kİ FRANSIZ ETKİSİ VE SİLAHLARI:

Fransa'nın Ortadoğu'da ki etki ve nüfuzunu güçlendirmek istediği bir diğer ülke ise Yemen'dir. Esasen Fransa'nın Yemen'de ki amacı siyasi etkiden ziyade ekonomik çıkar temellidir. Yemen'de süregelen kanlı iç savaş ve Arap NATO'sunun deneme sürümü niteliğinde olan Arap Koalisyonun operasyonlarında önemli ölçüde Fransız menşeli silah ve mühimmatlar kullanılmaktadır. Fransız silah endüstrisinin özelde Ortadoğu genelinde ise dünya pazarlarına açılması amacına yönelik olarak düşünüldüğünde, Yemen'de ki savaşta kullanılan silah ve mühimmatların sağlayacağı pazarlama ve satış fırsatları mutlak olarak çok önemlidir. Aşağıda ki tabloda da görüleceği üzere Fransa'nın silah ve askeri teknoloji ihracatı gerçekleştirdiği ülkeler arasında Suudi Arabistan ikinci sırada yer almaktadır.

Bu noktada Suudi Arabistan'ın Yemen'e müdahalede bulunan Arap Koalisyonu' nun lideri konumunda olduğu düşünüldüğünde; Fransız silahlarının resmi olarak Suudi Arabistan'a, Suudi Arabistan üzerinden ise gayri resmi olarak sahada ki Proxy unsurlara iletildiği yönünde oldukça ciddi şüphe ve eleştiriler mevcuttur. Fransız resmi makamları bu iddia ve şüphelerin yersiz ve mesnetsiz olduğuna dair açıklamalar yapmış olsa da, Fransız parlamenter Sebastian Nadot'un gündeme getirdiği "Fransa'nın sattığı silahlar sivillerin hedef alınması konusunu düzenleyen uluslararası hukuk normlarına sadık mıdır değil midir?" sorusu ve hemen akabinde Reuters haber ajansı üzerinden dünya kamuoyuna sızan gizli askeri belgeler bu konuda ki şüphe ve kuşkuları doğrular niteliktedir. Bu bağlamda Yemen'de ki savaşın temel dinamikleri açısından bazı bilgiler verilmesi ve savaş yıllarına yönelik bazı bilançoların açıklanması konunun daha iyi anlaşılması bakımından faydalı olacaktır.

Yemen'de ki iç savaş tipik bir 'Fil ile Timsah kavgası' dır. Ne filin ne de timsahın mutlak galip geleceğini söylemek mümkün değildir, çünkü zaferi belirleyecek olan şey saha faktörüdür. Mücadele suda gerçekleşirse timsahın, karada gerçekleşirse filin galip gelmesi muhtemeldir. İşte 2014 yılından beri süregelen Yemen iç savaşı buna benzer bir durumdur. Yemen güç mücadelesi için uygun saha olarak seçilmiş ve mücadele bu ekseninde cereyan etmiştir. Mücadelenin bir tarafında Suudi Arabistan'ın başını çektiği ve Batı'nın limitsiz lojistik desteği ile donatılan Arap Koalisyonu (Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Mısır, Ürdün...) bulunmaktadır ve bu koalisyon Sünni tandanslı Yemen hükümetini desteklemektedir. Mücadelenin diğer tarafında ise 'Şii Hilali ve Devrim İhracı' politikalarını uygulamaya çalışan ve özellikle Kışa Dönen Bahar: Arap Uyanışını eşsiz bir fırsat olarak gören ve değerlendiren, bu sayede bölgede ki etki ve kazanımlarını arttıran İran'ın desteklediği, Şii tandanslı Husiler bulunmaktadır.

Proxy savaşlarının son, delegasyon savaşlarının ise ilk evresi olan Yemen iç savaşında:

- 60.000' den fazla kişi doğrudan savaş sebebiyle ölmüş (Çoğu Suudi Arabistan'ın bombardımanları neticesinde),
- 85.000' den fazla çocuk açlık ve hastalığa yenik düşerek hayatını kaybetmiş,
- Ve 15 Milyona yakın Yemen' li doğrudan açlık ve ölüm riskiyle karşı karşıya kalmıştır.

Ayrıca 2018 yılı verilerine göre Yemen’de 380.000’ den fazla kolera vakası görülmüş ve milyonlarca Yemen’ li başka ülkelere kaçmak zorunda kalmış ve mülteci durumuna düşmüşlerdir.

Bu noktada irdelenmesi gereken konu şudur: Bütün bu kayıplara neden olan bu trajik savaşta Fransa’nın ve Fransız silah endüstrisinin payı ve rolü nedir?

Her ne kadar Fransa sahada direkt olarak asker bulundurmasa veya herhangi bir Proxy unsuru desteklemese de Fransız askeri teknolojileri, silahları ve mühimmatları bu kanlı savaşta direkt olarak yer almışlardır.

Makale çalışmasının bu bölümünde Fransa tarafından Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri’ ne satılan askeri teknoloji, silah ve mühimmatların belirtilmesi Fransa’nın bu kanlı iç savaşta ki rolünün daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Fransız lider Emmanuel

Macron 9 Kasım 2016’ de ki Abu Dabi ziyareti sırasında Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri’ ne yapılan silah satışlarının ülkeler arasında son yıllarda gelişen ve her türlü askeri teknoloji ve teknik iş birliklerini kapsayan birlikteliklerini güçlendirdiğini açıklamıştır.

Bu noktada özellikle son yıllarda Fransa tarafında bahse konu olan iki ülkeye yapılan silah ihracatlarının incelenmesi faydalı olacaktır.

- 2017 yılında BAE’ye iki adet Godwind 2500 model Fransız yapımı Deniz korveti (Yemen’e uygulanan ambargonun denizden de uygulanmasına yönelik olarak),

- Mühimmatıyla birlikte “Cesar” tipi obüs. Ülkeler arasında yapılan anlaşmaya göre 2023 yılına kadar 147 adedi teslim olması öngörülen topların 10 adedi Eylül 2018’ de Suudi Arabistan’a gönderilmiştir.

- Leclerc tipi Tank ve mühimmatı,

- AS -532 A2 Cougar tipi çok amaçlı helikopter ve A 330 MRTT Tanker uçağı,

- Pod Damocles isimli savaş uçaklarına takılan, çok çeşitli füzeler ile uyumlu lazerli güdümlü sistem.

Bunlara ek olarak yine Fransız üretimi olan AMX 30 tipi orta sınıf tanklarda Yemende ki sokak çatışmalarında kullanılmaktadır.

Peki dünya kamuoyu Fransa’nın bu trajediye sağladığı katkıya karşılık ne yapmaktadır? Ne yazık ki haklının güçlü değil de güçlüünün haklı olduğu günümüz dünyasında Fransa’ya karşı herhangi bir etkili duruş sergilenmemektedir.

Buna karşın bazı sivil toplum örgütlerinin gösterdikleri yoğun çabalar ve gerçekleştirdikleri kampanyalar neticesinde Fransız Le-Havre limanından silah yüklenerek Suudi Arabistan’a doğru yola çıkması planlanan 2 geminin yüklerini alamadan limandan ayrılmalarını sağlamışlardır.⁶

Değerlendirme

Ortadoğu’ya olan ilgisi 19. Yüzyıla kadar dayanan Fransa, Birinci Dünya Savaşı’nın bitimine müteakip İngiltere ile birlikte hazırladığı ve imzaladığı Sykes-Picot anlaşması ile bölgeye

⁶ <https://www.trthaber.com/haber/dunya/fransanin-suudi-arabistana-silah-sevkiyati-protesto-edildi-414890.html>

yönelik amaçlarını kısmen de olsa gerçekleştirmiştir. Bahse konu olan Sykes-Picot anlaşmasının sıradan bir bölüşme-paylaşma anlaşması olmadığı, aradan geçen 100 yıldan fazla süreye rağmen bugün bile etkilerini sürdürmesinden anlaşılabilir.

İkinci Dünya Savaşı sebebiyle anlaşma sonrası bölgede kurmak istediği düzeni tamamlayamadan bölgeden ayrılmak zorunda kalan Fransa, bugün yarım kalmış olan işini bitirmek için tekrar bölgede faaliyet göstermekte ve var olma çabaları yürütmektedir. Arap Uyanışı ve sonrasında gelişen süreci başlatan, tetikleyen veya bu süreci fırsat bilerek bölgeye adeta hücum eden diğer aktörlerin yanı sıra Fransa'nın bölgede hatırı sayılır bir miktarda kültürel ve tarihsel geçmişi mevcuttur. Bu durumun Fransa'ya sahada ki durumunu güçlendirme bağlamında sağlayacağı faydaları göz artı etmemek gerekmektedir.

Bu sebeple Fransa'nın Suriye ve Yemen'de ki açık veya örtülü varlığı ve desteği bu minvalde yeniden değerlendirilmelidir. Sahada ki mevcut güç dağılımına aldanılarak Fransa'nın bölgeyi sadece bir silah pazarı olarak gördüğü yanılıgına kapılmak, yapılan değerlendirmelerin sığ ve yetersiz olması ile sonuçlanacaktır. Her ne kadar Fransa'nın Suriye'de ki askeri varlığı bir tabur düzeyini geçmese de Fransız askeri ve inşaat endüstrilerinin sahada ki ayrılıkçı Proxy unsurlara sağladığı destekler aşikardır.

Öte yandan Fransız silah endüstrisinin gerçekleştirdiği ihracat verilerine bakılırsa, Yemen'de ki kanlı iç savaşta da Fransa'nın anahtar bir oyuncu rolünü oynadığını söylemek mümkün hale gelmektedir. Zira, Fransa'nın gerçekleştirdiği silah ihracatında ikinci ülke konumunda ki Suudi Arabistan Yemen'e müdahale eden ilkel Arap NATO'su (Arap Koalisyonu) nun lideri konumundadır.

Dikkatlerinize sunulan bütün bu bilgi ve değerlendirmeler göstermektedir ki Fransa bütün emperyalist arzularıyla birlikte yeniden bu coğrafyaya intikal etmiştir. Bugün bölgede akan kanın temel nedenlerinden olan Sykes-Picot anlaşmasının etkileri devam ederken bölgede kurulmak istenen yeni düzende Fransa'nın etkin bir oyuncu olarak yer alması Ortadoğu'da ki kaotik durumu daha ileri bir noktaya taşımaktan başka bir işe yaramayacaktır.

Unutulmamalıdır ki Ortadoğu'da artık dış müdahalelerden bağımsız, bölgenin kendi iradesi üzerine kurulacak yeni ve yerel bir düzene ihtiyaç vardır.

Faydalanılan Kaynaklar

Özcan, Y. (2019, Nisan 15). Fransa'nın Silahları Yemen'de kullanılıyor iddiası. *Aa*.
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fransanın-silahlari-yemende-kullaniliyor-iddiasi/1452869#>
adresinden alınmıştır.

(2019, Mayıs 28). Fransa'dan Yemen'e bir silah sevkiyatı daha. *Rasthaber*.
<https://www.rasthaber.com/tr/haber/dunya/fransa-dan-yemen-e-bir-silah-sevkiyatı-daha-60670>
adresinden alınmıştır.

(2019, Mayıs 9). Fransa'dan Suudi Arabistan'a yeni silah sevkiyatı. *Trthaber*.
<https://www.trthaber.com/haber/dunya/fransadan-suudi-arabistana-yeni-silah-sevkiyatı-414778.html>
adresinden alınmıştır.

Okur, M. A. (2009). Emperyalizmin Ortadoğu tecrübesinden bir kesit: Suriye'de Fransız mandası. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423873208.pdf> adresinden alınmıştır.

Mechai, H. (2019, Haziran 28). Fransa Yemen'de savaş suçlarında suç ortağı mı arıyor.
<https://perspektif.eu/2019/06/28/fransa-yemende-savas-suclarında-suc-ortagi-mi-oluyor/>
adresinden alınmıştır.

Sade, G. (2019, Mayıs 20). Fransız silahlarının Yemen'de kullanıldığına ilişkin gizli belgeleri yayınlayan gazeteciler hedefte. *Euronews*. <https://tr.euronews.com/2019/05/20/fransanın-yemene-silah-sattigina-iliskin-gizli-belgeleri-yayınlayan-gazeteciler-hedefte> adresinden alınmıştır.

ABD’NİN İRAN YAPTIRIMLARI

1979’deki İran Devrimi 20. Yüzyıl sonlarında Orta Doğu’daki kilit siyasi olaydı. Yüzyıllarca yıllık Batılı emperyalizme karşı açıkça direnen ve düşman tavırlarıyla yeni İran devleti bölge Müslümanları için yeni bir tecrübeydi özellikle de bastırılmış Arap liderleri için. İran sergilediği bu tavırlarıyla herkesin bölgesel jeopolitik ve rejim güvenliğiyle çok alakalı yollardan dış güvenlik endişesinin odağı haline gelmiştir. Bu endişenin altında Şia ve Sünni çatışması vardır. Şiilerin kökeninin teolojiyle alakası yoktur ama klanla, kabilesel ve bölgesel güç ve nüfuz mücadelesiyle çok alakası vardır. Din bayrak, klasik iktidar mücadelesini maskeleyen yüceltici sebep haline gelmiştir. Bölgede etkin güç olma veya güç mücadeleleri, karmaşık bölgesel ve siyasi etmenleri basit mezhepsel mücadeleye indirgemişlerdir. Bu da sorunları içinden çıkılmaz toplum ve devlet travmalarına sebep olmuştur. Toplumların otoriter rejimler altında iç toplumsal ve siyasi memnuniyetsizlik ve reform talebi gibi daha kritik meseleleri Şia ve Sünni çatışması altında kasıtlı olarak maskelenmiştir fakat İran İslam Devleti kendisini dünyanın bütün ezilenlerinin destekçisi olarak tanımlamıştır. Böylelikle İran siyaseten öte çıkmaktan ziyade monarşinin devrilmesi ve Batılı güçler karşısında milli egemenliğin korunması bağlamında ideolojik ve jeopolitik tehdidi güç olarak ortaya çıkmıştır özellikle 2003’te Saddam’ın Sünni Irak rejiminin ABD tarafından devrilmesi ve Irak Şia’sının iktidara gelmesi ve Bahreyn’de devam eden isyanlar ve Suriye’deki mezhepsel mücadeleyle birleşince İran bölgede daha etkili hale gelmiştir. (FULLER, 2016)

Bugün İran’ın düşmanları için akla gelen ilk şey İran ve nükleer kapasitesi meselesidir. Her ne kadar İsrail bölgede nükleer bir güç olsa da bölgede kendisine rakip bir güç istememektedir ve İran İslam devriminden itibaren İran’ı potansiyel düşman olarak tanımlamaktadır. ABD için ise İran’ın nükleer güce sahip olması var oluşsal bir sorun teşkil etmez fakat ABD’nin bölgedeki askeri eylem serbestliğine ve çıkarlarına karşı bir tehdittir. İran’ın ABD için düşman olmasının 3 sebebi vardır: 1) 1979’ ABD Büyükelçiliğinin ele geçirilmesi ve Amerikalı rehinelere yıllarca alıkonulması, 2) İran’ın ABD politikalarına sürekli meydan okuması ve ABD’nin stratejik hedeflerine yönelik tehditsel manevraları, 3) Lübnan’daki Şii Hizbullah ve Filistinli Sünni Hamas gibi ABD ve İsrail’in düşman ilan ettiği güçlere destek vermesi. (FULLER, 2016)

ABD Büyük Ortadoğu Projesi ile Ortadoğu’ya Irak işgali ile girmiştir ve ilerlemeye devam etmektedir.

ABD Başkanı George W. Bush, “Büyük Orta Doğu Projesi”ni ortaya koymuş ve bundan üç yıl sonra *Armed Forces Journal* dergisi Amerikan Ulusal Askerî Akademisi’nin hazırladığı bir haritayı yayınlamıştır. Haritada Ortadoğu yeniden şekillendirilmiş, şu anda karşı karşıya olduğumuz sorunların aynası olarak değerlendirebiliriz. Bu haritada Suriye ve Irak’tan, ayrıca Türkiye’nin doğusu ve İran’ın batısından “Özgür Kürdistan’a toprak payı ayrılmış; Suriye’nin Akdeniz sahillerinin Lübnan’a verilmesi öngörülmüştür. 27 Amerikalı Profesör Michael Davy bu haritayı biraz modernleştirerek Suriye’nin Akdeniz kıyılarında küçük bir Alevi devleti kurmuş; Golan tepelerini İsrail’e vermiş, İsrail’in Doğu Kudüs’ten vazgeçmesi karşılığında, Ürdün topraklarında Filistin devletini kurmuş; Lübnan’ı Şii ve Hıristiyan-Marunî bölgelerine bölmüştür. Bu planın peşinden yeni bir proje daha ortaya çıkmıştır. Buna göre, eski Amerikalı diplomat Dennis Ross, tarihçi David Fromkin ve siyaset bilimciler Kenneth Pollak ve Daniel Byman tarafından Suudi Arabistan ve Mısır’ın Nil nehri boyunca bölünmesi ve Kuveyt’le Katar’ın Birleşik Arap Emirlikleri’ne katılması önerilmiştir. Bu kapsamda, 2006 yılında ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice Orta Doğu’daki değişimler planını kamuoyuna açıklamıştır. (AKKAYA, 2018)Bu çerçeveden bakıldığında İran başlı başına bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak Ortadoğu’nun hedef haline gelmesinin sebepleri zengin doğal kaynaklar, deniz ticaret noktalarına hakim konum ve İsrail’in korunmasıdır. İran bölgede İsrail için tehlike oluşturacak bir devlettir.İran’ın güçlü bir devlet yapısı vardır.Suriye iç savaşının çıkması ile vekalet savaşlarının ortaya çıkmasıyla İsrail ile İran dolaylı yoldan karşı karşıya gelmişlerdir.İsrail zaman zaman Hamas noktalarını hedef almaktadır.

Obama döneminde yapılan nükleer anlaşmanın ABD başkanı Trump tarafından iptal edilmesiyle yaptırımlar uygulanmaya başlamıştır. Donald Trump’ın başkanlık görevine seçilmesinden sonra, İran ile varılan nükleer anlaşmayı "utanç verici" olarak nitelendirmiş ve "İran rejimi terörizmi destekliyor, şiddet ihraç ediyor ve Ortadoğu'da kan dökülmesinden ve kaos ortamından sorumlu. Bu nedenle İran'ın devam eden saldırgan tavırlarını ve nükleer hedeflerini sona erdirmek zorundayız. İran imzaladığı nükleer anlaşmanın ruhuna aykırı davranıyor” diye atıflarda bulunmuştur. (WİNTER, 2017)Donald Trump 2015 yılında P5+1 ülkeleriyle imzalanan Ortak Kapsamlı Eylem Planından 2018 yılında çekildiğini açıkladı.2015 yılında bu anlaşmayla kalkan yaptırımlar ABD tarafından tek taraflı olarak uygulanmaya başlandı. AB ABD’nin anlaşmadan çekilmesine tepki göstererek anlaşmaya bağlı olduklarını bildirdiler. İsrail her zamanki gibi bu geri çekilmenin ne kadar doğru bir adım olduğunu belirtti. İran nükleer silah üretmekten geri adım atmadıkça ve ABD ile masaya oturmadıkça yaptırımların gücü giderek artacak ve İran’ın petrol geliri sıfırlanacak.

Yaptırımların Amacı

ABD, Tahran yönetimine yaptırımların kalkması için 12 şart sundu ve bu koşullar yerine getirilene kadar politikalarında bir değişikliğe gitmeyeceklerini ısrarla bildirdi. Bu 12 şartın amacı İran'ın petrol gelirlerini sıfırlamak ve güçlü bir tehdit olmasını engellemektir. İran önemli ticaret geçiş noktası olan Hürmüz boğazına hakimdir ve bölgede nükleer güç olarak varlık göstermesi ne İran'ın ne de İsrail'in çıkarlarıyla örtüşmektedir. İran yaptırımlardan muaf olabilmek için nükleer silah ve balistik füze çalışmalarını durdurması ve bu üretimleri Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'na (IAEA) bildirmesi istenmektedir.

Sadece nükleer çalışmalarının bitirilmesi istenmemekte ayrıca bölgede yürüttüğü realist politikasından da vazgeçilmesi istenmektedir. İran'dan Lübnan Hizbullah'ı, Hamas ve Filistin İslami Cihat grupları gibi grupları desteklemesine son verilmesi istendi. İran'ın bölge ülkelerine müdahalesi ve güçlü dengeleme unsurları engellenmeye çalışılıyor. İran'ın komşusu Irak'ın toprak bütünlüğüne saygı duymalı; Şii milisler silahsızlandırılmalı ve yeniden entegre edilmeleri şartlar arasındadır. Şii politikası İran için birçok ülkede etki unsuru anlamına geliyor.Şii politikasının sonlanması Suriye dahil birçok ülkeden geri çekilmesi demektir. Yemen'de Husiler'e verilen desteğin sonlandırılması istenen şartlar arasındadır. Yemen'e verilen destek Suudi Arabistan'a karşı verilen destektir. İran'ın zayıflatılması demek hem Suudi Arabistan'ın hem İsrail'in yani ABD'nin bölgede hakimiyet sürmesi anlamına gelmektedir. (KUCUK, 2018)

Yaptırımların İçeriği

3 ve 6 aylık olarak planlanan yaptırımların ilk döneminde yürürlüğe konulacak olanlar;

- İran hükümetinin ABD Doları ile alışverişi yasaklanacak.
- Altın ve değerli metal ticareti engellenecek.
- Grafit, alüminyum, çeliğin yanı sıra kömür ve yazılım geliştirmeye yönelik ürünlerin de ithali yasaklanacak.
- Bu ürünleri İran'a ihraç etmek isteyen ülkeler de yaptırımlara maruz kalacak.
- İran dışında olan ve İran'a ait kaynakların bu ülke tarafından kontrolü engellenecek.
- İran'ın devlet tahvili ihalesi açması veya tahvil satması yasaklanacak.
- Ülkenin otomotiv sektörüne yönelik sınırlamalar getirilecek.
- İran'dan ABD'ye yönelik gıda, halı satışı ve buna bağlı finansal işlemler askıya alınacak.
- İran'a yönelik yolcu uçağı, donanımı ve servis satışı duracak. (ABD'İN İRAN'A YÖNELİK YAPTIRIMLARI BAŞLIYOR , 2018)

Bu yaptırımlardan belirli bir süreç için 8 ülke muaf tutuldu. Bu ülkeler; Türkiye, Çin, Hindistan, Yunanistan, Güney Kore, Japonya, Tayvan ve İtalya. Bu muaf tutulan ülkelerin belirli bir süre sonra muafiyeti kaldırılacaktır ve petrol üretim açığını Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri kapatacak böylelikle İran petrol gelirinin sıfırlanması amaçlanacaktır. (ABD'nin yeniden yaptırım uygulamaya başlaması İran ekonomisini nasıl etkiledi?, 2019)

Büyükelçi(E) Ali Engin OBA' nın İran Yaptırımları ve İran- Türkiye İlişkilerine Dair Değerlendirmeleri

Amerika'nın Ortadoğu'ya bakışı bambaşka, Türkiye'nin İran'a karşı güvensizlik sorunu da var. Türkiye ve İran arasında güven bağları yok çünkü İran büyük bir devlet , tarihi geçmişi var, kültür bakımından gelişmiş, fars edebiyatı çok sağlam bu açıdan baktığımızda iki ülkenin bölgede çatışmaları, çıkar ve siyasi yaklaşım ,politik alanın uyuşmaması kaçınılmaz. Türkiye İran'la ilişkilerinde hep olumlu yaklaşım sergilemiştir, çatışmaya girmeden diplomasi ile sorunları çözmeye gayret etmiştir. İran'ın zaman zaman tutumu dinsel açıdan, Filistin meselesinde ve çeşitli meselelerde laik bir Türkiye ile çatışıyor. İran sağlam bir diplomasiye sahiptir. İran'ın en büyük sorunu endüstrileşememektir. İran ekonomik yapısını tamamlayamıyor ve ekonomisi gaz ve petrole dayalıdır. Türkiye gibi gelişmiş bir ülke İran'ı rahatsız ediyor. İran diplomatları Türkiye'nin ekonomik kalkınmasını inceliyorlar. Bunun en önemli sebeplerinden birisi İslam devleti olarak Türkiye'nin bölgede güçlü bir ekonomi ve diplomasiye sahip olmasıdır. İran İslam'ı kendi dış politika araçları olarak kullan bir ülke olarak bölgede çatıştığı ülkelerin başında bugün İsrail geliyor. İsrail ile şah döneminde iş birliği içindeydiler. Şah'ın ayakta kalması için iki gizli örgüt birbirlerini destekliyorlardı. İran İslam Cumhuriyeti'nin kuruluşu tüm bu dengeyi bozdu. Din İran'ın elinde bir araç ve kendi milli çıkarları için kullanıyor buna en güzel örnek İran'ın Ermeni ile Azerilerin ilişkilerinde kendi ülkesinde Azeri grup varken bile Ermenileri desteklemesidir.

İran Şiiliğin yayılmasını politik araç olarak kullanıyor ve Şiiliği yayma çabası var. İran din örgütlü bir devlettir. İran Şiiliğinde molla sınıfının bir ağırlığı vardır. İran bölgede İsrail karşıtı bir politika izledi ve bu politika ile Filistin meselesinin destekçisi olarak Araplarla arasında sorun göstermezken İran ile Irak'ın çatışmasının başlamasıyla beraber bölgedeki dengeler etkilenmeye başladı. İran rejimi korumak için nükleer güç olmak istedi ve bölgede İsrail'e karşı güç dengeleyici devlet olmak istedi. İsrail bu tesisleri bombalamak istedi fakat Obama buna karşı çıktı. Bu sorunlar devam ederken İran Sünniler ile çatışma içine girmeye başladı ve İran'ın İslam'ı dini bir araç olarak kullanmaya başlamasından itibaren Şii azınlığı da etkin bir şekilde ortaya çıkmaya başladı. Bölgede Şiilerin çoğunlukta bulunduğu bölgelerde Sünni Şii muhtemel anlaşmazlığı öne çıktı. Bölgede Yemen'de ortaya çıkan karışıklık ve Suudi Arabistan'ın müdahalesi ile uzun dönem devam eden karışıklık çıktı. İran Suriye'deki rejimi destekledi. İran ve İsrail arasında olası çatışma alanlarından diğeri

Suriye'dir ve İran Suriye'nin bütünlüğünü istemektedir çünkü İsrail ile karşı karşıya gelmek istememektedir.

Bu ortam içinde Ortadoğu'da Sünni ile Şii anlaşmazlığının tetiklendiği ortamda ABD'nin hem Arapların hem İsrail'in dümen suyunda İran'ı terörist bir ülke ilan etmesi İran'ı yaptırımlar mazlumanesine sokması bölgedeki ülkelerin taleplerini yerine getirdiğini gösteriyor. ABD körfez ülkeleri tarafından hep protesto ediliyordu. İran'ın bugün İsrail ve Suudi Arabistan'ın etkisiyle bölgede esas tehdit kaynağı haline sokulması daha önce İsrail tehdidinin ikinci plana itilmesi ve Sünni ve Şii çatışmasının en öne çıkması ve bu çerçevede ABD'nin Şiiliğin merkezi İran'ı yaptırımlar altında tutmasının siyasi alt yapısı budur. Bu ortam içinde bölgede İsrail ile karşı ayakta durabilecek ülke İran'dır. İran'ı köseye sıkıştıran bu politika İran'ı zora sokmaktadır ve dış politikası her ülke gibi ülkesini korumak ve ülkeye refah getirici bir çerçeveye oluşturmaktır. Dış politika ülkeyi devamlı sorun yumağı haline getiriyorsa bu dış politika sorgulanmalıdır. İran uyguladığı dış politika ile bölgede böyle bir tepkiye ve onunla irtibatlı olarak ABD'nin yaptırımlarına yol açtığına göre bu politika sorgulanmalıdır. Bu politika İran milletinin mi yoksa İran devletinin mi lehinedir? İran dış politikası revize edilmelidir. İran şimdiye kadar hiç görülmemiş halk ayaklanmalarını kontrol edemiyor. İran rejimi yaptırım konusuna hakim fakat halk bu durumdan çok rahatsız. Dolayısıyla İran dış politikası revize edilmeli ve halkın refahına katkı sağlayıcı ve halkın yaptırımlar içinde zor durumda kalmasını engelleyici politika üretilmelidir.

İran devrimden sonra bölgede stratejik dengeleri etkileyen bir ülkedir. İran ve Türkiye bölgede önemli oyuncular. Türkiye ABD'nin bölgeden çıkmasından sonra ortaya çıkan boşluktan yararlanarak bölgeye girdi ama Türkiye'nin bölgedeki amacı ekonomik olarak gelişmek ve ön plana çıkmaktır. Türkiye barışın gelmesini ve bölgede ekonomik gelişmenin sağlanmasını istiyor. Türkler İslam'ın koruyuculuğunu yapmıştır fakat Türkiye Arapların öncüsü değildir. İran'ın çok iyi milletler politikası vardır. İran Şiilik alt yapısında Azerileri kendisine bağladı Amerikalıların bütün çabalarına rağmen Azeri milliyetçiliği yaratılamadı. İran'da din alt yapısı toplumu birbirine bağlı tutuyor. İran politikaları artık halka zarar veren bir politikaya dönüştü ve zaman zaman kontrol edilmede zorluklar yaşanıyor. İran ABD'nin bu baskısına karşı zorlanıyor, fakat batıda da bir bütünlük yok ve AB ülkeleri nükleer anlaşmanın devamını istiyorlar. Amerikan politikasının amacı İran'ı baskı altında tutmak ve bu politika Türkiye'yi rahatsız ediyor çünkü İran ile Türkiye'nin ticari ilişkileri var. İran Türkiye için bir pazar konumundadır ayrıca İran Türkiye için ucuz gaz ve petrolün sahibidir. Türkiye 'de yaşayan 200 binden fazla İranlı ve Azeriler var. İran ile Türkiye'nin yaşadığı tüm

sorunlara rağmen iki devlet arasında diplomasi kanalları gelişmiş bir durumdadır. İran zor durumda bu durumlarda Türkiye'ye yaklaşması kaçınılmazdır.

Türkiye burada İran'ı köşeye sıkıştırarak hiçbir şey elde edemez. Türkiye'nin amacı bölgede barışı sağlamaya gayret etmek olmalı çünkü Türkiye için önemli olan şey bölgede rahatça hareket edebilmek, malını rahatça satabilmek, gaz alabilmek ve Ortadoğu'dan yatırımları ülkeye çekebilecek bir ortam olmalıdır. Türkiye ve İran arasındaki ilişkiler ABD'nin yaptırımları ile beraber gölgeleniyor ama Türkiye bu yaptırımları uygulamayacağını ilan etti ve bu durum ABD ile olan ilişkileri etkiliyor. Güvenlik konseyi kararı olmadığı için Türkiye'nin buna uymaması ABD çıkarlarına ters düşüyor. Türkiye bu 6 aylık süre içinde ABD'yi bölgenin sıhhati için ikna etmeye çalışabilir. İran bu zorlukları karşılayabilecek bir devlet çünkü halkı ikinci planda demokrasi sağlam olmadığı için halktan gelen zorlukları bastırabilecek bir ülkedir. Halkı kontrol edemez hale gelirse politikasını değiştirme yoluna girebilir. (OBA, 2019)

Esat ARSLAN ile İran ve Türk Topluları Arasındaki Bağın Değerlendirilmesi

Donald Trump'ın İran ile ilgili meşhur bir sözü vardır 'Ben tehdit olarak sadece İran yönetimini görüyorum, İran halkının yanındayım. 'İran halkını yanına almak suretiyle İran yöneticilerine karşı yapmış olduğu bir dizi eylemler mevcut. Tüm bu eylemlerin amacı İran halkını yanına alarak yönetimi tehdit olarak belirleyip yönetimin atacağı adımları engellemektir. Trump Rusya ve Çin'i bir bütün olarak ele alırken doğrudan doğruya İran halkının yanında olduğunu belirtmesi son derece anlamlı bir olgudur. İran yönetiminin güçlü olması ve ileriye doğru adımlar atması ABD'nin İran halkı ve yönetimini farklı algılayarak uygulamış olduğu bir stratejidir. İran halkı sadece Farslardan oluşmuyor, azımsanamayacak miktarda Türk topluluğu var. Sayıları yaklaşık 25 milyon olan ve benliklerini hiç kaybetmeyen Türk topluluğu mevcut. İran'da devletleşme sistematiğinde bugüne kadar Türkler bir numaralı aktör olmuşlardır. İran'ın bürokrasisi çok güçlüdür, Türkiye'nin ise askeri bürokrasisi çok güçlüdür. İki ülke halkı kardeşliğe mahkumdur. Ayetullah Humeyni Fransa'ya gitmeden önce 20 ay Türkiye'de yaşamıştır. Fars toplumu ile Türk toplumu aslında kardeşliğe mahkumdur. Maalesef zaman içinde iki topluluk karşı karşıya getirilmişlerdir. İran Şia topluluğu olduğu için Sünni topluma ait adlar bile kullanılmamaktadır. İran ve Türkiye aynı bölgede olan rakip devletler haline gelmemelidir. Yaptırımlar karşısında Türkiye İran yönetimi ve halkının yanında durmalıdır. (ARSLAN, 2019)

Değerlendirme

İran 21.yüzyılın odak noktası olmuştur ve 2019 yılında ABD ile aralarında sular hiç durulmamıştır. ABD başkanı Trump seçim vaatlerini yerine getirerek nükleer anlaşmayı iptal etti ve yaptırımları ile İran'ı zor durumda bıraktı ve İran masaya oturması kadar zorlamaya devam edeceği aşıkardır. İran konumu ile dünya devleri olan ABD, Çin ve Rusya'nın arasında çıkar dengesi kurmaya çalışmaktadır. İran'ın ABD ile ilişkileri son gelişmeler olan tanker saldırıları ve ABD'nin insansız hava aracının düşürülmesi ile daha da kötüleşmiştir. ABD İran'a saldırgan vari davranmasına karşılık Çin ile Rusya İran'a Hürmüz Boğazı'nın öneminden dolayı gerekli desteği hem ticari olarak hem siyasi olarak vermektedir. İran'ın Türkiye ile olan ilişkileri geliştirilmeli ve rakip ülkeler olmamalıdır. Rusya bu konumda ideal ülke sayılabilir. Türkiye, İran ve Rusya Suriye anayasası oluşturmada birlik ülkelerdir. İran yaptırımları karşısında da birlik olmalıdırlar. Rusya şu an oluşturulmaya çalışılan Türkiye ve İran karşıtı bir blok içerisinde geri kazanılmalıdır. Böylece Rusya Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni desteklemekten vazgeçebilir. Eğer İran Hürmüz Boğazından Türkiye de Akdeniz'den baskı yaparsa bir güç dengesi sağlanabilir. İran yaptırımlar karşısında güçlü kalmalı ve müttefik aramalıdır.

Faydalanılan Kaynaklar

- ABD'NİN İRAN'A YÖNELİK YAPTIRIMLARI BAŞLIYOR . (2018). Türkiye İhracatçılar Meclisi: <http://www.tim.org.tr/tr/abd-nin-irana-yonelik-yaptirimlari-basliyor-060818.html> adresinden alınmıştır
- ABD'nin yeniden yaptırım uygulamaya başlaması İran ekonomisini nasıl etkiledi? (2019). BBC NEWS: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48131321> adresinden alınmıştır
- AKDAL, H. (2019). *Hangi Ülkede Ne Kadar Nükleer Silah Var? İmzalanan ve Bozulan Anlaşmalar*. <https://m.bianet.org/bianet/militarizm/205989-hangi-ulkede-ne-kadar-nukleer-silah-var-imzalanan-ve-bozulan-anlasmalar> adresinden alınmıştır
- AKKAYA, S. (2018). İran'ın Bölgesel Güce Yükseliş Süreci . *Milli Savunma Üniversitesi Güvenlik Stratejileri Dergisi*.
- ARSLAN, E. (2019). İran ve Türk Toplumlarının Değerlendirilmesi. (M. ÖZTÜRK, Röportajı Yapan)
- DURKALEC, D. J. (2018). *Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması elli yaşında: bir orta yaş krizi*. NATO dergisi: <https://www.nato.int/docu/review/2018/Also-in-2018/the-nuclear-non-proliferation-treaty-at-fifty-a-midlife-crisis/TR/index.htm> adresinden alınmıştır
- FULLER, G. (2016). G. FULLER içinde, *Türkiye ve Arap Baharı*. Eksi Kitaplar.
- INF: ABD'nin 1987'de SSCB ile imzaladığı ve askıya aldığı nükleer anlaşma. (2019). BBC: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47088757> adresinden alınmıştır
- İran'ın nükleer programının tarihçesi. (2015). TRT HABER: https://www.trthaber.com/m/?news=iranin-nukleer-programinin-tarihcesi&news_id=176648&category_id=4 adresinden alınmıştır
- KUCUK, B. (2018). ABD İran'a yaptırımlara yeniden başladı: Yaptırım paketi hakkında bilmeniz gereken her şey. euronews.: <https://tr.euronews.com/2018/11/09/abd-nin-yeniden-baslayacak-iran-yaptirimlar-neler-ab-nin-pozisyonu-ve-turkiye-ye-etkileri> adresinden alınmıştır
- KULAKLI, G. (2018). *Hangi Ülkede, Kaç Tane Nükleer Silah Olduğunu Gösteren Tablo*. WebTekno: <https://www.webtekno.com/hangi-ulkede-kac-tane-nukleer-silah-oldugunu-gosteren-tablo-h32227.html> adresinden alınmıştır
- Nükleer anlaşma neler içeriyor?* (2017). GÜNDEM: <https://www.dw.com/tr/n%C3%BCKleer-anla%C5%9Fma-neler-i%C3%A7eriyor/a-40936600> adresinden alınmıştır
- Nükleer Enerji*. (tarih yok). TC Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı: <https://www.enerji.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/Nukleer-Enerji> adresinden alınmıştır
- OBA, A. E. (2019). İran Yaptırımları ve Türkiye İlişkileri. (M. ÖZTÜRK, Röportajı Yapan)
- ÖZDEMİR, Ç. (2018). *Dünyada kim ne kadar nükleer enerji kullanıyor?* GÜNDEM: <https://www.dw.com/tr/d%C3%BCnyada-kim-ne-kadar-n%C3%BCKleer-enerji-kullan%C4%B1yor/a-43238517> adresinden alınmıştır

ORTADOĞU'DA RADİKALİZM

11 Eylül 2001 dünya için önemli bir kırılma noktası olmuştur. 11 Eylül saldırısı sonrası Amerika Birleşik Devletleri geleneksel saldırıları önleme doktrini (Preventure War) prensibini bir kenara bırakıp yerine saldırıları önleme amaçlı olan ön alma prensibine (Pre-Emptive War) geçiş yapmıştır (Arslan, 2019). Bu bağlamda radikallerin merkezi olarak gösterdikleri Irak'ı işgal etmişlerdir ve Afganistan'daki faaliyetlerini artırmışlardır. Bu faaliyetlerini artırırken de 11 Eylül saldırılarını düzenleyen teröristlere karşı teröristlere, terörizme karşı savaş stratejisini benimsemişlerdir. Aslında Global Terörizm Database (GTD) verilerine göre 11 Eylül sırasında terör saldırıları son yılların düşük seviyelerindedir fakat 11 Eylül saldırılarının medyaya yansması ve gerçekleştirdiği etki dolayısıyla 2001 sonrası terör faaliyetlerinin arttığını düşünmemize sebep olmuştur. 2001 sonrası terör saldırılarının arttığı iddiası tamamen Amerikan merkezli medya tarafından dünya kabul ettirilmiş bir olgudur. Bu olgu ışığında 2001 sonrası terör ile mücadele kapsamında daha önce adını çok sık duymadığımız bir kavram olan 'Radikalizm' kavramını daha sık duymaya başladık, bu kavram daha 2001 öncesi akademi makalelerde ve yazılı basında kendisine sık yer bulamayan fakat 2005 ve 2007 yılları arasında kendisine daha fazla yer edinmiş bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır (Sedgwick, Kundnani, & Beck, 2015). Radikalizm ile aşırıcılık manasına gelen extremism kavramını da sık sık duyar olduk. Bu kavramların incelenmesi kökenini araştırmak mevcut kavramların anlaşılması açısından yararlı olacaktır. Öncelikle radikal kelimesi 'kök, köken, kaynak, temel (root)' anlamından Latince 'radix' kelimesinden türetilmiştir (Neumann, 2008). Türkçeye Fransızca 'köke ait, kökten, siyasette kökten reformları savunan' anlamında kullanılan 'radical' kelimesinden dilimize kazanılmıştır. İngilizce Oxford sözlükte radikal kelimesi kapsamlı veya köklü siyasal reformları talep eden savunan, herhangi bir oluşumun, siyasi partinin köklü olarak değişimini savunan kişi manalarında kullanılmaktadır.

Radikalizm ile en çok karıştırılan kelime 'fundamentalizm' dir. Fundamentalizm kökten dincilik manasına gelmektedir. Kökten dincilerle içselleşmiş olan bu kavrama sahip kişiler olan fundamentalistler bazen eylemlerinde şiddeti araç olarak kullanırken bazı durumlarda barışçıl yolları kullanmışlardır. Fundamentalistlerin temel amacı dini etkenler için yozlaşmış devleti ele geçirmek ve etkilemektir. Fundamentalist kavram içerisinde din temel olgudur.

Radikalizmi anlamak yolunda açıklanması gereken bir diğer kavram da ekstrem aşırıcılık kavramıdır. Bu kavramın kökeni Fransızcadır.

Fransızca da ‘extreme’ aşırı, uç, sıra dışı anlamına gelmektedir. İngilizcede ‘extremist’ tanımlanmıştır fakat Türkçeye aşırıçılık olarak benimsenmiştir. İngiliz hükümeti ‘extremism’ kavramını ‘demokrasi, hukukun üstünlüğü gibi İngiliz değerlerine arşı muhalif olma’ şeklinde tanımlamıştır. Extremism bu anlamda günümüz değerlerine muhalif olma olarak tanımlanmıştır.

Radikalizmin anlaşılmasında karışıklık yaratan bir diğer kavram ise fanatizmdir. ‘fanatisme’ kelimesi Türkçeye geçen ‘bağnazlık’ anlamına gelmektedir. Bu sözcük bir şeye koyu bir şekilde taraf olma, bir düşünceye, bir inanişe fanatik olarak aşırı ölçüde bağlanmak olarak tanımlanabilir. Fanatizm diğer açıklanan kavramlarla iç içe bir kavramdır. Bir kişi hem radikal hem fanatik ya da hem fundamentalist hem de fanatik olabilir.

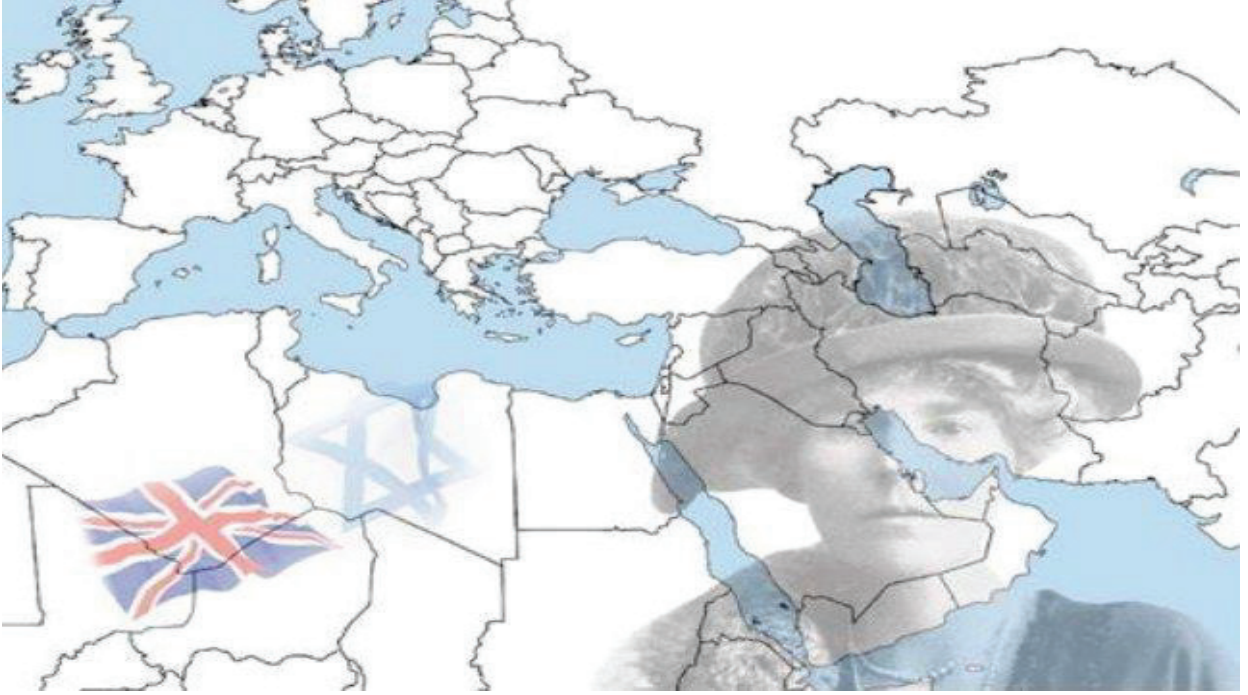
Radikalizm ile ilişkili son açıklanması gereken kavram terörizmdir. Terörizm Latince ‘terrere’ sözcüğünden türetilmiştir. Bu sözcük ürpermek ve ürpermeye neden olmak manasına gelmektedir (Wilkinson, 1974). Fransızca Petit Robert sözlüğünde terör kelimesi ‘bir toplumda bir grubun halkın direnişini kırmak için yarattığı ortak korku’ anlamına gelmektedir. Bu bağlamda korkuya ulaşmak amacıyla kullanılan yegâne yöntem şiddettir. Şiddet terörizm ’in vazgeçilmez yöntemidir. Her radikal, fundamentalist ve fanatik kişilerin amaçlarına yönelik olarak şiddeti kullanabilirler. Kullanılan şiddet diğer örgütleri terörist yapar. Ayrıca şiddet kullanmayan radikal, fanatik ve fundamentalist kişileri de terörist olarak tanımlamak yanlış olacaktır. Bu manada her terörist radikaldır fakat her radikal terörist değildir denilebilmektedir. O zaman radikalizm kavramında önemli olan nokta şiddetin yöntem olarak belirlenmesidir. Her kesimin radikal görüşleri olabilir. Bir konuda kökten değişimi savunabilirler fakat bu değişimi savunma noktasında şiddet yöntem olarak belirlenirse bu durum politika biliminin konusu haline gelir. Bu bağlamda radikalizm kavramı yasal olan faaliyet ve yasal olmaya faaliyetler şeklinde incelemek gerekir. Bizim incelememiz gereken radikalizm şiddetin yöntemselleştiği yasal olmayan faaliyetlerdir. O zaman radikalizmi yasal olan bir eylemi, yasal olmayan bir hale dönüştürmek olarak tanımlayabiliriz. Radikal kişileri de yasa dışı ve şiddet içeren eylemlere katılmaya hazır olan kişi olarak tanımlayabiliriz. Biz radikalizmi bu şekilde tanımladık fakat radikalizm kavramının tanımlanması noktasında da kesin tanım yoktur. ABD iç güvenlik departmanı başka bir şekilde tanımlamıştır. Danimarka iç güvenlik departmanı başka bir şekilde tanımlamıştır. Buna Hollanda istihbarat servisinin ve İsveç güvenlik servisinin farklı tanımlamalarını eklemekte mümkündür. Bizim tanımlamamıza en yakın tanım Avrupa Komisyonu tarafından

yapılan tanımdır. Bu tanım insanları terörizm eylemlerine yöneltebilecek her türlü ideoloji, düşünce ve fikirleri kapsayan olgu olarak tanımlanmıştır.

Radikal örgütlerde önemli olan bir diğer durum ise ideolojidir. İdeoloji, bir kişi veya grubun politik ve sosyal planlara, faaliyetlere veya sistemlere dönüştüğü düşünceleri karakterize eden fikir, doktrin ve inançlar bütünü olarak tanımlanabilir (Terrorism in Asymmetrical Conflict: Ideological and Structural Aspects, 2008). Radikal örgütler faaliyetlerini ve eylemlerini ideoloji etrafında şekillendirirler. Bazen bir kahvehanede oturup karşılıklı muhabbet şeklinde, bazen de bir sosyal medya hesabında dillendirilen söylemlerle ideolojileri oluşur. İdeolojileri ezilmişlik ve baskılanma duyguları çevresinde kendine daha geniş yer bulur. Tabi ki her kişi radikal olarak doğmaz toplum içinde kendilerini ezilmiş ve baskılanmış hissetmeleri sonucunda radikalleşebilirler. Fakat sadece ezilmişlik ve ideoloji ile de bir birey radikalleşmez. Örneğin aşırı sağcı teröristlerin ideolojik bilgileri çok zayıftır, aynı bağlamda din temelli terörist grupların üyelerinin din bilgileri yetersiz ve genellikle çarpıktır. Bu kişiler bir grup içerisine şu veya bu sebeple girmişlerdir. Sonunda grup içi dinamiklerle radikalleşmiş ve terör eylemini gerçekleştirmeye hazır hale gelmişlerdir.

Ortadoğu'da yıllardır süren çatışmalar ve otoriter devletlerin varlığıyla birlikte radikalleşme en önemli sorun olarak bu coğrafyada çıkmaktadır. 19. Yüzyılda Hasan El-Benna, Seyyid Kutub gibi din adamlarının direniş fikirleri şu an radikal örgütler bünyesinde şekil değiştirmiş olarak varlığını sürdürmektedir. Bununda haricinde Ortadoğu'da büyük devletlerin bu bölgelerdeki çıkarları sebebiyle bulunmaları ve Ortadoğu politikalarına yön vermeye çalışmaları Ortadoğu'daki radikalizm için ideolojik bir amaç ve sebep vermektedir. Ortadoğu da radikal gruplar kimi zaman hükümetler tarafından desteklenir. Kimi zamanda muhalif gruplar tarafından desteklenmemektir. Hatta çoğu zaman bölge politikalarına kendi çıkarları çerçevesinde yön vermek isteyen büyük devletler tarafından da desteklenmektedir. Bu devletler örgütleri taşeron olarak kullanmaktadır.

Ortadoğu coğrafyasında 1.dünya savaşı sonrası sınırların çizimi konusunda kötü bir sınav verilmiştir. Batılı güçlerin yer altı kaynaklarını göz önünde bulundurarak çizdiği bu sınırlar sorunların temelini oluşturmaktadır. Kuveyt ile Irak arasındaki sorunlar İran'da güney Azerbaycan sorunu bunlara örnek gösterilebilir. Ortadoğu ülkelerinde her devlet içerisinde ezilmiş olduğunu hisseden etnik ve siyasi unsuru mutlaka bulundurmaktadır. Suriye'de Kürtler hatta alevi, Sünni mücadeleleri sonunda Suriye iç savaşı olarak patlak vermiştir. Ortadoğu'da devlet olma bilinci, ulus bilinci eksikliği son yüzyılda göze çarpmaktadır. Bölgede hala aşiretçi, mezhepçi bir yaklaşım içerisinde bir hareketlenme söz konusudur. Bununla beraber baskıcı rejimler ve bu rejimlerin uygulamış olduğu yanlış politikalar sonunda büyük bir ezilmiş bir grup ortaya çıkmaktadır. Birde sosyo-ekonomik sıkıntıları da göz ardı etmemek gerekir. Sosyo-ekonomik sıkıntılar içerisindeki gençler kendilerini bir andan radikal grupların içinde bulabiliyorlar. Bu sorunların suçlusu olarakta devletleri görüp şiddet eğilimli davranışlarda bulunabiliyorlar. Bütün bu sorunların çözümünde Batı dünyası kendi değerlerini Ortadoğu için tek çıkar yol olarak göstermesi, bazı ılımlıları dahi radikalleştirdiğini göz ardı etmemek gerekir. Bu bağlamda bölge etnik ve dini çatışmaların merkezi konumunda zirvedeki yerini korumaktadır. Bu sorunlar hem içsel hem de dışsal faktörlerin etkisiyle daha da büyümektedir.

Ortadoğu’da dört tip radikalleşme örneği görmek mümkündür. Bunlar PKK gibi etnik temelli radikalleşme, DEAŞ, EL-KAİDE ve Hizbullah gibi dini temelli radikalleşme, DHKP-C ve MLKP gibi aynı anda mezhepçi ve aşırı sol ideolojiye dayalı radikalleşme son olarak dini temelli sahte-mehdilik temelli FETÖ örneğinde görünen radikalleşme de görünmektedir.

Dini temelli radikalleşmenin temelini baskılanmışlık ve bölgede bulunan batı güçlerini varlığından kaynaklandığı söylenebilir. Bununla beraber Avrupa kıtasında yaşayan bazı Müslümanların oralarda gördükleri ötekileşme durumlarının etkilerinin sonuçlarını DEAŞ’a katılma olarak son dönemlerde görmüş bulunmaktayız. DEAŞ sosyal medya üzerinden militanlarıyla iletişime geçip kendilerine terörist kazandıra biliyor. Dünya’da önceden uçak kaçırma, bombalama gibi olayları evimizin içine gelen televizyonlarla takip ederdik. Fakat 2000’lerden sonra internetin yaygınlaşması ve form sitelerinin artması ile insanlar sadece izleyen değil aynı zamanda yorum yapan, bilgi paylaşan, haberi yayan kişiler oldular. İnsan yapısı sansasyonel eylemlerin, dezenformasyon bilgilerin varlığına inanmaya yatkın olması hasebiyle, bazı dezenformasyon haberlere ilgiyi daha fazla göstermektedirler. Bunun yanında bu haberlerin yalanlanması için yayınlanan doğru bilgiye ilgi nispeten daha sınırlı kalıyor. Bu bağlamda örgütler istedikleri haberleri militanları aracılığıyla yayıp, dünya’ya servis ediyorlar bu hareketle kendilerine militan kazanımını kolaylaştırıyorlar. Bunun en büyük örneğini DEAŞ’ta gördük. DEAŞ internet ortamında iletişime geçtiği kişileri daha sonra kendi saflarında radikal savaşlarına atmışlardır. Bunda da din ideolojisini kullanmışlardır. Din ideolojisinin temelinde Dünya’da ezilmişliğin devamını cennet vaadi olarak devam ettirip, militanlarına ölürlerse cennetin garanti olduğunu hatırlatmışlardır ve bu sebeple militan kazanmışlardır. Birde küresel Siyonist-Haçlı ittifakının saldırısına maruz kaldıklarını düşünmeleri dikkate değerdir. Bu ittifaka karşı cihat ideolojilerinin temelini oluşturmaktadır.

Din ideolojisini temel alan örgütlerin adının anıldığı zaman Selefi aşırılıktan bahsetmeden olmaz. Selefiler din merkezli şiddetin başlıca savunucularıdır. Selefiler ‘tekfir’ (din dışı sayma) yoluyla radikalleşmelerini meşrulaştırır. Din dışı saydıkları kişilerin kanının dökülmesini kötü bir durum olarak görmezler. İslam dünyasında Cemel, Sıffin, Kerbela gibi olaylar Müslüman kanının dökülebileceği anlayışının yerleşmesinde ya da bu bağnaz inanca ulaşmada önemli noktalar olmuştur. Fakat durum böyle değildir. Kuranda açıkça öldürmenin son çare olarak savaş hali vurgulanmaktadır.

Sonuç olarak, politik dışlanmanın ve baskının önemli radikalleşme sebeplerinden olduğu göz ardı edilmemelidir. Bunun için ise demokrasi ve moderniteye ulaşmak Ortadoğu coğrafyası için önem kazanmaktadır. Bu değerlere ulaşırken de geçmişten yararlanılmalı Batı değerlerine bağlı zoraki demokrasiyle hareket etmemek gerekir. Bu konuda Tunuslu lider Rached Ghannouchi'nin 'Doğruyu söylemek gerekirse, moderniteye ulaşmanın tek yolu kendi yolumuzdan, dinimizden, tarihimizden ve medeniyetimizden geçer' sözü unutulmamalıdır. Ayrıca İslam'ın barışçı yanlarının vurgulanması gerekmektedir. Bu konuda cihat kavramı açıklanmalıdır. Cihat sözcüğü islam dininde, cehd/gayret; mücahade (oto kontrol/ kendini disipline etme), içtihat (sorun çözecek düşünce üretme), müçtehid (mütefekkir âlim) anlamlarının tamamını kapsayan şemsiye bir kavram olarak kullanılmaktadır. Silahın elde bulunduğu aşamadan hadislerde bahsedilir. Hadislerde küçük cihat ve büyük cihat olarak tanımlanır. Büyük cihadın da insanın kendi nefsi muhasebesinin yapması olarak tanımlanır. Kuran savaş durumuna 'kıtal' terimini kullanmaktadır. Kıtal sonra çare olarak savunma amaçlı başlatılan savaştır. Kuran savaşı çirkin ve zorlu(kerih) bir eylem olduğunu söyler. Kuran 'Ey insanlar! Hep birlikte barışı arayın' (Bakara, 208) de diyerek barışı vurgulamıştır (Çakır, ve diğerleri, 2017). Radikalleşmenin önlenmesi için demokrasi ve insan hakları güçlendirilmeli ötekileşmiş insanların rehabilite faaliyetlerine başlanılmalıdır. Bu rehabilite faaliyetleri ile radikalleşmiş kişilerin topluma yeniden kazandırılmaları gerekmektedir. Fakat bu yöntem uzun ve maliyetli olduğu unutulmamalı bu durumda insanların radikalleşmesinin engellenmesi yolları aranmalıdır. Tabi ki bu durum kamu düzenine tehdit olacak şekilde değil ölçülü, dikkatli ve planlı programlı şekilde yapılmalıdır.

Faydalanılan Kaynaklar

- Arslan, E. (2019, Şubat 2). *ULUSLARARASI HUKUKTA MEŞRU MÜDAFAA*. Ticari Hayat: <http://www.ticarihayat.com.tr/yazar/ULUSLARARASI-HUKUKTA-MESRU-MUDAFAA/1952/> adresinden alındı
- Çakır, M. F., Arslan, Ö., Kıyıcı, H., Söylemez, H. İ., Öztürk, M., Şahin, Y., & Demirbaş, M. (2017). *Radikalleşme, Şiddet İçeren Aşırılık ve Terörizm*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- GÜNGÖRMÜŞ KONA, G. (tarih yok). ORTA DOĞU MERKEZLİ RADİKAL ÖRGÜTLER VE TÜRİYE'YE TKİLERİ.
- Neumann, P. R. (2008). ”, Perspectives on Radicalisation and Political Violence: Papers from the First International Conference on Radicalisation and Political Violence. (s. 4). Londra: International Center for the Study of Radicalisation and Political Violence.
- Sedgwick, M., Kundnani, A., & Beck, C. J. (2015). *Radicals Revolutionaries and Terrorists* (s. 480,22-24,480,7). içinde Cambridge UK: Polity Press.
- Terrorism in Asymmetrical Conflict: Ideological and Structural Aspects. (2008). New York: Oxford University Press.
- Wilkinson, P. (1974). Political Terrorism. Londra: The Macmillan Press.

ULUSLARARASI HUKUK BAĞLAMINDA AKDENİZ VE TÜRKİYE’NİN GÜVENLİĞİ SORUNU

Türkiye jeopolitik konumu itibari ile her zaman çıkar çatışmalarının, güç mücadelelerinin kapsam alanı içerisinde yer almıştır. Türkiye ulusal çıkarlar çerçevesinde uluslararası hukuktan kaynaklanan haklarını her zaman korumuştur ve korumaya devam edecektir. Ortadoğu’nun kaynaklarından yararlanma mücadelesi içine giren devletler bu bölgeyi tam anlamıyla güç mücadelesi alanına çevirmiş geri dönülmez yıkımlara sebep olmuşlardır. İstikrarlı ülke konumuna sahip Türkiye Irak, Suriye, İran, Mısır, İsrail, Kıbrıs gibi istikrarsız ülkelerin güç dengeleme politikaları arasında olumsuz etkilenmektedir. Türkiye Karadeniz, Akdeniz ve Ege denizine sahip 3 tarafı denizlerle çevrili, ulaşım ve enerji yolu olarak tanımlayabileceğimiz bir konuma sahiptir. Türkiye Avrasya’dan uzanan enerji yollarının üzerindedir. Boğazlar çok önemli stratejik öneme sahiptir. Her 59 dakika da bir tehlikeli yük taşıyan gemi, her 12 dakikada bir de boğazlardan gemi geçmektedir dolayısıyla Türkiye ekonomik, jeopolitik, stratejik bir konuma sahiptir. Türkiye sadece karalarıyla değil denizleriyle ve onun üstündeki hava sahası ile vatandır. Türkiye 782.000 km² lik kara ülkesi olmasının yanı sıra 462.000 km² lik bir deniz ülkesidir. Yavru vatan Kıbrıs da bu alanın çok önemli bir parçasıdır. Türkiye Cumhuriyeti bir deniz ülkesidir bundan asla şüphe duyulmamalıdır. (YAYCI, 2019)

Denizlerin ve Okyanusların Önemi

İnsan vücudunun yaklaşık %70’i su dünyanın da yaklaşık %71’i denizler ve okyanuslarla kaplıdır. Denizler ve okyanuslar dünyanın en modern otobanıdır çünkü çok geniş kapasiteli ulaştırma imkanları, sunduğu besin kaynakları, petrol ve doğalgazın yanında diğer doğal kaynaklar ve enerji kaynaklarıyla insanlığın vazgeçilmez hayat alanını ve ekonomik mücadele zeminini oluşturmaktadır. Eğer güçlü deniz kuvvetine sahipseniz güçlü bir devletsiniz demektir. Bu yüzden çok ciddi deniz güvenliği ihtiyacı doğmaktadır. Realist sistemde güç ile beraber doğan güvenlik sağlama ihtiyacının parçası olan deniz güvenliği bir ülkenin güvenliğini ve ekonomisinin gelişmesini sağlar.

Dünya yüklerinin %85’i, petrol ve petrol türevlerinin yaklaşık %97 deniz yolu ile taşınmaktadır. Deniz taşımacılığı demiryolu, hava, kara yolları taşımacılığı ile karşılaştırıldığı zaman çok daha ekonomiktir. Dünya ticaret merkezlerinin hemen hepsi deniz kıyısındadır. BM üyesi 193 devletin 152’sinin denize kıyısı bulunmaktadır. Bosna Hersek ve

Karadağ dışında 150 devletin deniz yetki alanları mevcuttur. Denizler ve okyanuslar petrol, doğalgaz ve diğer enerji kaynaklarıyla devletlerin cazibe merkezi haline gelmişlerdir.

2018 Dünya Bankası ve IMF verilerine baktığımız zaman dünyada yılda sağlanan GSYİH toplamı 81 trilyon ABD dolarını aşmış durumdadır. Denizler ve okyanuslardan kazanılan pay 20-23 trilyon dolar civarındadır. Dünya’da üretilen ham petrolün %30 ‘dan fazlası, doğalgazın ise %50’den fazlası denizlerden sağlanmaktadır ve her geçen gün denizlerden elde edilen kaynak miktarı artmaktadır. Bu sebeplerden dolayı Türkiye denizlerine sahip çıkmak mecburiyetindedir. Denizler ülkemiz için sadece ulaşım kolaylığı değil kaynakları ile gelişme sağlayacak olan kaynaklardır. (KURUMAHMUT, 2019)

Dünyada Orta Sınıf ve Doğal Kaynaklar

Bir ülke okyanuslardaki düğüm noktalarını, ana deniz ulaştırma noktalarını kontrol ederse dünyaya hâkim güç haline gelir fakat deniz dibi enerji alanlarını kontrol ederse dünyayı kontrol eder, o yüzden denizlerdeki kaynak mücadeleleri kaçınılmaz hale geliyor. Uluslararası sistemde realist politika hakimdir ve var olan kaynaklar için güç mücadeleleri yaşanmaktadır. Kaynak mücadelelerin yaşanmasının temel sebebi ise her 15 yılda bir dünyanın nüfusu 1 milyar artmasıdır. En ciddi sorun ise dünya nüfusunun artmasıdır ve en önemlisi her bir dakikada 265 kişi orta sınıfa geçmektedir. Orta sınıf nüfusunun artması demek daha çok enerji, yemek, ulaşım, tüketici malı, barınma ihtiyacı yani kaynak mücadelesi anlamına gelmektedir. Kısacası orta sınıfın artması enerjiye olan açlığı hızlandırmaktadır. Fosil yakıtlar 2030’ a kadar hatta 2040’a kadar %80 oranında enerji ihtiyaç artışının temelini teşkil edecek ve devletlerin hidrokarbonlara bağımlılığı devam edecektir.

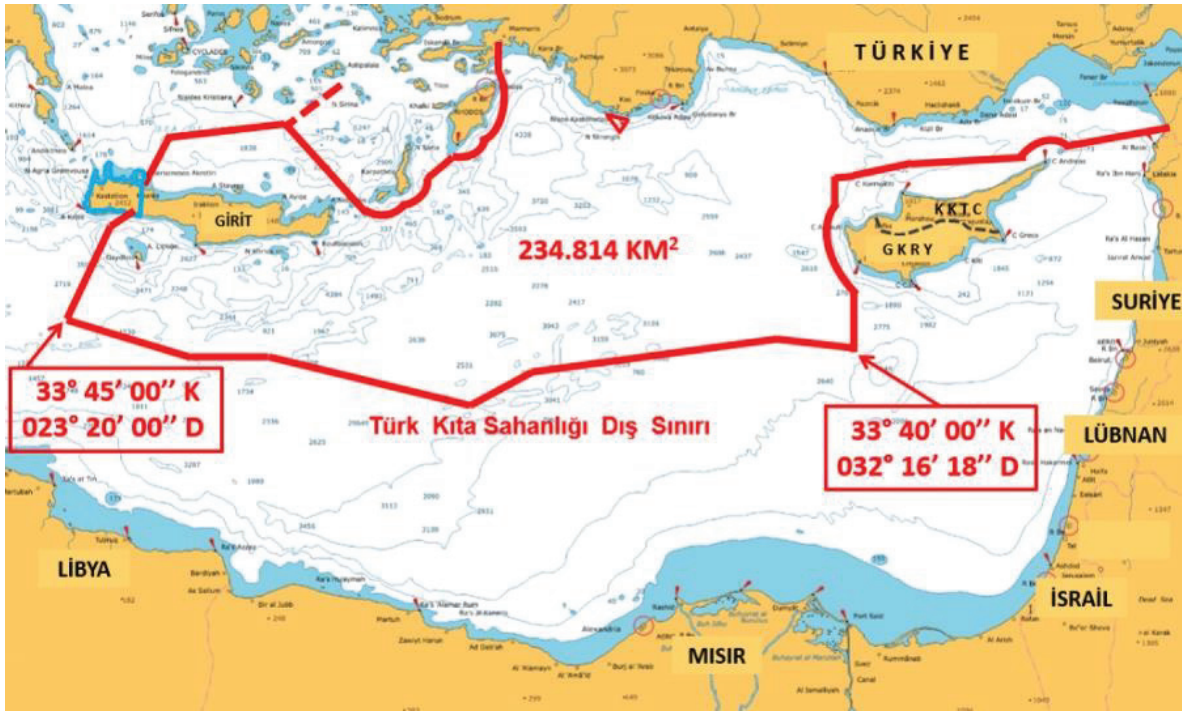
21. yüzyılın önemli deniz alanları: Arktik Okyanusu, Hazar, Doğu Akdeniz, Güney ve Doğu Çin Denizi, Hint okyanusu ve Batı Afrika’dır ve bu bölgeler çok yüksek çatışma potansiyeli olan bölgelerdir. Akdeniz ve özelde Doğu Akdeniz önemli deniz ticaret ve kaynak mücadelelerinin olduğu noktadır. Akdeniz Dünya okyanusu ve denizlerin %1’ini oluşturuyor fakat dünya denizciliğinin %30’unu, dünya ham petrol ulaştırmasının %20’sini, Rus ticaretinin %60’ını, Türk deniz dış ticaretinin yaklaşık %80’inin geçtiği çok önemli deniz alanıdır. Kıbrıs adasının da çok ciddi bir jeopolitik bir rolü vardır. Kıbrıs adası Türk boğazlarını, Ortadoğu’yu, Balkanları, Kafkasları kontrol eden bir konuma sahiptir. Doğu Akdeniz 90’lı yılların sonundan itibaren deniz dibi kaynakları keşfedildi ve Doğu Akdeniz’in mücadele alanına dönüşeceği soğuk savaş bittiğinde belliydi.1999’dan itibaren ilk defa İsrail havzasında doğalgazın çıkması, İsrail’in doğalgaz ihraç eden ülke olması ve 2004’ten itibaren

Kıbrıs'ın ciddi bir tehdit olarak bölgeye girmesi sorunları daha da karmaşık bir hale getirmiştir.

Dünyanın gözü şu an Akdeniz' dedir. Bölgede yaklaşık 200 adet savaş gemisi bulunmakta ve Türkiye'ye karşı tehditler artmaktadır.

Akdeniz'in gerek ticaret geçiş noktası olması gerek sahip olduğu kaynaklar bölgeye kıyısı olmayan güçlü ülkeleri sahaya çekmekte ve çıkar çatışmalarına sebep olmaktadır. (GÜRDENİZ, 2019)

Akdeniz Sorun Alanları ve Deniz Hukuku

Doğu Akdeniz'de önemli miktarda gaz hidrat yatakları bulunuyor. 1 birim gaz hidrat 30 birim doğalgaza eşit bu yüzden gaz hidrat yatakları oldukça değerlidir. Ayrıca gaz hidrat yatakları doğal gaz sızıntısı da vermektedir. Bu kaynakların varlığı Doğu Akdeniz'i mücadele ortamına dönüştürmektedir. Teknolojinin gelişimi ile daha derinlerden petrol ve doğalgaz çıkarılmaya başlandı. Petrol fiyatlarının artması ve kaynak sıkıntısından dolayı mücadeleler kaçınılmaz oldu. Akdeniz'de sadece kaynak mücadele sorunu yoktur. Düzensiz göç sorunu, İsrail-Filistin meselesi, Suriye meselesi, enerji kaynaklarının paylaşım mücadelesi sorunu...

Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanları tartışılan konular arasındadır. Deniz Hukuku sözleşmesine Doğu Akdeniz'de Türkiye, KKTC, Suriye, İsrail, Filistin bu anlaşmaya taraf değildir. GKRY, Yunanistan, Mısır, Lübnan ise anlaşmaya taraf devletlerdir.

Türkiye taraf olmasa da BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nden kaynaklanan hakları mevcuttur: kıta sahanlığı hakkı, 200 mile kadar su altı alanlarının, deniz yatağı ve toprak altında araştırma yapma hakkı verir. Münhasır ekonomik bölge 200 mile kadar olup ilaveten su üzerinde araştırma yapmaya, denizden birtakım kaynaklar elde etme hakkını verir. (CEYHUN, 2019)

Deniz Hukuku Sözleşmesine taraf olmamak haklarımızın olmadığı anlamına gelmez çünkü uluslararası hukukta deniz hukuku temel hükümleri artık örf adet hukuku haline gelmiştir ve anlaşmaya taraf olmayanların da bu kuralları kabul etme yükümlülüğü vardır.

Doğu Akdeniz'de egemenlik alanlarından bahsederken tam egemenlik diye adlandırabileceğimiz alanlar iç sular, kara sular, boğazlar, takım ada sularıdır. Bir ülke kara üzerinde tam egemen münhasır bir hakka sahipse deniz kıyılarında da bu hakka sahiptir. Bu alanlar kıta sahanlığı, bitişik bölge ve münhasır ekonomik bölge alanlarıdır. Doğu Akdeniz'deki sorunlar kıta sahanlığı üzerinedir. Kıta sahanlığına sahip olan Türkiye uluslararası hukuk ilkesi gereği münhasır ekonomik yetkilere sahiptir. Deniz dibindeki canlı ve cansız kaynaklar da 200 deniz miline kadar yetki alanımız içindedir. Türkiye Akdeniz'de fazla hakkı olması gereken kıyı devletlerinden biridir çünkü sınırlandırma ilkelerinde kıyı uzunluğu esas her zaman belirleyici ana faktörlerden biridir. Bir diğer sorun alanı olan KKTC üzerinde ise münhasır ekonomik bölgelerden bahsederken ya da deniz sınırlandırma hukukundan bahsederken önce İngiliz egemen üsleri ile GKRY karasuları yan sınırının ve KKTC ile GKRY arasında yan deniz sınırlarının belirlenmesindeki sorunun Mısır, İsrail ve GKRY'nin sınırlandırma çabalarının münhasır ekonomik bölge ilanına engel olduğunu anlamalıyız. 1960 anlaşmalarının A ekinde İngiltere'ye karasuları hakkı tanındı ve hiçbir tarafın müdahale etmeyeceği belirtildi. GKRY iç mevzuatında 1964 karasuları yasası yaptı ve daha sonra 2014 yasasıyla modifiye etti. Yapılan bu anlaşmalarla verilen tavizler kesinlikle bir sınırlandırma öngörmüyor. Bu sorunlar çözümlenmeden, deniz yan sınırları belirlenmeden Akdeniz'de sınırlandırmaya ilişkin hiçbir adım atılamaz. (GÖZÜGÜZELLİ, 2019)

Deniz Alanlarını Sınırlandırmaya İlişkin Genel Prensipler

Sınırlanma ilişkin genel prensipleri belirleyen 2 önemli uluslararası sözleşme vardır: 1958 Cenevre Sözleşmesi ve 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesi. Fakat her sınırlandırmanın kendine özgü ilgili ve özel durumları vardır. Doğu Akdeniz'in de kendine özgü ilgili çözüm durumları

mevcuttur.1958 Cenevre sözleşmesinde, kıta sahanlığı sınırlandırması kural olarak anlaşma ile yapılır ama bu konuda anlaşmaya varılamazsa özel durumlar farklı bir sınırın saptanmasını haklı bulmuyorsa o zaman eşit uzaklık kuralı bu anlaşmaya göre uygulanır.

1982 Sözleşmesi ise hakkaniyete uygun sonuca ulaşmak maksadıyla uluslararası hukuka uygun olarak anlaşma ile yapmayı öngörmüştür. Sınırlandırma çözüme 3 yol ile ulaşılır. Karşılıklı kıyılar arasında geçici eşit uzaklık çizgisi esas alınır, bu çizginin düzeltilmesine olan ihtiyaç değerlendirilir ve son olarak bu kararın hakkaniyete uygun olup olmadığı kontrol edilerek sınırlar belirlenir. (DOĞRU, 2019)

KKTC ve Türkiye'nin uluslararası hukuktan doğan hakları mevcuttur ve bu haklar hem ekonomik hem stratejik güç sağlamaktadır. Kıbrıs adası bulunduğu konum itibari ile jeo-stratejik, jeo-ekonomik ve jeopolitik anlamda halen uluslararası sistemi etkilemektedir. Bahsedilen sözde münhasır ekonomik bölgeler uluslararası hukuka uymayan, Türkiye'nin münhasır ekonomik bölge sahasını işgal eden sınırlardır ve Türkiye ile karşılıklı anlaşmalar yapılmadan tek taraflı belirlenen sınırlar kabul edilemez.

Akdeniz Kimliği ve Türk Dış Politikası

Türkiye bir Akdeniz ülkesi ve Akdeniz kimliğini öne çıkararak dış politikasını şekillendirmelidir. Türkiye Kıbrıs sorunu etrafında oluşturmuş bulunduğu Akdeniz politikasını yeni gelişmelerle, bölgede ortaya çıkan enerji kaynaklarının etkisiyle de yeniden düşünmelidir. Deniz hukuku konusunda uzmanlar yetiştirilmeli ve sahada gücümüz hukuk çerçevesinde ortaya konmalıdır. Türkiye Akdeniz'de kendi varlığını öne koyan politikalar üretmek zorundadır. Türkiye'nin birçok ülkeyle ilişkilerini düzeltmesi gerekir. Bütün Akdeniz ülkelerinin katılımı ile gerçekleşecek bir konferansın alt yapısı hazırlanmalı ve bölge ülkeleriyle ilişkiler geliştirilmelidir. Akdeniz Türk kimliğinin bir parçasıdır ve bu kimlik daha bilinçli bir şekilde herkes tarafından geliştirilmelidir. (OBA, 2019)

Akdeniz Ülkeleri ve Türk Dış Politikası

Türkiye'nin bölge ülkeleriyle ilişkileri sancılıdır. İsrail ile ilişkiler 2009 yılından beri neredeyse kesilme noktasına gelmiştir. Suriye'de 2011 yılından beri savaş sürmektedir ve iş birliği yapılabilecek devletten yoksundur. Türkiye ve Mısır ilişkileri minimum seviyeye inmiştir. Libya' da iç karışıklık devam etmektedir. Doğu Akdeniz'deki sınırlandırma sorununun Türkiye dışlanarak kalıcı olarak çözümlenmesi imkansızdır. Sınırlandırmalar hakkaniyete uygun olmalı ve karşılıklı anlaşmalarla sağlanmalıdır.

Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de çok ciddi 3 sorunu var: deniz yetki alanlarımızın gasp edilmesi, denize çıkışı olan sözde Kürdistan devletinin kurulması, Türkiye'nin Kıbrıs garantörlüğünün geleceği. Anavatan, mavi vatan ve yavru vatanın jeopolitik kaderi birdir.

ABD, İsrail, İngiltere, GKRY, Yunanistan'ın resmi ittifakı söz konusudur ve bu çerçevede askeri yardım resmî belgelere artık dökülmüştür. Türkiye çok ciddi jeopolitik bir meydan okuma ile karşı karşıyadır.

ABD'de senatörlerin verdiği kanun teklifi, GKRY, Mısır, Yunanistan ve İsrail'in birlikte icra ettikleri 20'ye yakın tatbikatın özü Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de 100 bin km²'sini gasp etmek, denize çıkışa olan sözde Kürdistan devletini kurmak ve Türk askerlerini Kıbrıs'tan çıkartmaktır. Türkiye bu ciddi mücadele karşısında BM'ye nota vermektedir, deniz varlığını büyütmektedir.

Türkiye'nin bugün deniz gücü 1974 yılı ile kıyaslanamayacak derecede gelişmiştir. Türkiye kendi gemisini, silahını, insansız hava aracını üretmektedir ve üretmeye, gelişmeye devam edecektir. KKTC'de Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından bir deniz üssünün kurulması şarttır. Türk deniz üssü Türkiye'ye çok büyük operatif stratejik avantajlar sağlayacaktır. Fransa, ABD, İsrail ve diğer AB üyeleri ülkelerin PESCO kuralları paralelinde Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nde üslenme, silah temin etme faaliyetlerinin yürütüldüğü bir ortamda Türkiye'nin bu eylemi çok önemlidir. Türkiye karşıtı demir bir blok vardır.2011 yılında KKTC ile Türkiye arasında kıta sahanlığı anlaşmasının yapılmış olması önemli bir adımdır. Megali İdeanın denize yansımalarının sonuçları ile karşı karşıyayız. Kıbrıs sorunu deniz sorunu olmaya doğru eviriliyor ve bu yüzden KKTC ve Türkiye tek yumruk olarak bütün halinde hareket etmelidir. (GÜRDENİZ, 2019)

Türkiye Ne Yapmalıdır?

Türkiye'nin bölgede oluşan güç ve etkinlik mücadelesinde zayıf kalmaması ve eksiklerini ittifaklar ve iş birlikleriyle kapatması gerekmektedir. Türkiye bölgede yalnızlaştırılmaya çalışılmaktadır, mutlaka ittifak ve iş birliği oluşturmak zorundadır. Güç dengeleri her an değişmektedir bu yüzden Türkiye diplomasiyi aktif bir şekilde kullanmalıdır. ABD ve İsrail ile ilişkiler güçlendirilmeli ve mümkünse İsrail gazının Türkiye üzerinde Avrupa'ya nakledilmesi konusunda iş birliği yapılmalıdır. Bu iş birliği GKRY ve İsrail iş birliğini bozmaya yönelik bir adım olabilir. Bölgede yalnız kalmamak adına Suriye konusunda güçlü konumda bulunan Rusya ile anlaşma sağlanmalı gerekirse Suriye ile münhasır ekonomik

bölge için anlaşma yapılmalıdır. Mısır ve Libya ile ulusal menfaatler seviyesinde anlaşma yolları aranmalıdır. Akdeniz ayrıca Avrupa Birliği'nin de en önemli bölgelerinin başında gelmektedir çünkü Avrupa'ya yönelik yasadışı göç bu bölgeden yapılmaktadır ve AB'nin güvenliği için önemli bir denizdir.

AB için Akdeniz stratejik bakımdan hayati bir öneme sahiptir. Türkiye Akdeniz kimliğini öne çıkaran politikalar uygulayarak ve bu bölgedeki gelişmeleri yakından takip ederek bölgeyi şekillendiren bir ülke konumuna gelmesi AB üzerindeki etkisi ve bölgedeki güvenliği bakımından hayati öneme sahiptir.

Güney Kıbrıs'ın aşırı silahlanması dikkate alındığında Kıbrıs'ta batı destekli olası bir çatışma beklenebilir bu durumda Türkiye'nin adaya askeri desteği Rumların müttefikleri tarafından engellenebilir. Türkiye KKTC'deki askeri varlığını arttırmalıdır.

Kıbrıs'ta daimî bir deniz üssü kurulmalı, Rus ve Çin şirketleri ile Suriye deniz alanları dahil olmak üzere araştırma ve enerji üretim anlaşmaları yapılmalı, AB ile enerji iş birliğini geliştirmek için ortak projeler geliştirilmeli, Suriye ile ilişkiler normalleştirilmeli, Türkiye NATO'dan çıkma olasılığını göz önünde bulundurarak NATO doktrin ve taktikleri dışında milli doktrin ve taktiklerin oluşturmalıdır. (TARAKÇI, 2019)

Değerlendirme

Sonuç olarak Türkiye dünyanın gözünü Akdeniz'e çevirmesiyle zorlu günler yaşamaktadır. Türkiye bir NATO üyesi ve ABD'nin stratejik ortağı olmasına rağmen Doğu Akdeniz'de yalnız bırakılmaktadır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti uluslararası hukukta devlet olarak tanınabilme şartlarını yerine getiren bir devlettir dolayısı ile uluslararası hukuktan kaynaklanan hakları mevcuttur, yok sayılamaz. Türkiye Cumhuriyeti hem kendi haklarına hem de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin haklarına sahip çıkarak Akdeniz'de haklarını koruma ve var olma çabası göstermektedir. Gerçekleştirmiş olduğumuz Kurtaran, Deniz Kurdu tatbikatları haklarımızı gasp etmeye çalışanlara en net cevaplardır. Bütün bunlara ek olarak silahlı deniz kuvvetlerimiz ile arama ve sondaj faaliyetlerine devam eden Fatih, Barbaros Hayrettin Paşa ve daha yeni sahaya inen Yavuz gemilerimiz her geçen gün daha fazla alanı taramakta ve haklarımıza sahip çıkmakta, önemli adımlar atmamıza kapı açmaktadırlar. Türkiye Cumhuriyeti gelişmekte olan bir devlettir ve her geçen gün enerji kaynaklarına daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Doğu Akdeniz bu enerji ihtiyacımız için kaybedilemez bir kaynaktır. Türkiye hem diplomasisini hem caydırıcı etken olan silahlı

gücünü kullanarak bölgede var olmaya devam edecektir. (Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, tarih yok)

Faydalanılan Kaynaklar

(tarih yok). Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığı: <https://www.dzkk.tsk.tr/> adresinden alındı

AKSAN, S. (2019, Haziran 10). *Rumların Tutuklama Kararı*. Yenişafak:

<https://www.yenisafak.com/gundem/rumların-tutuklama-kararı-fatih-gemisine-dokunan-sonucuna-katlanir-3494269> adresinden alındı

CEYHUN, G. Ç. (2019, Nisan 11-12). Denizcilik ve Deniz Güvenliği. *Denizcilik ve Deniz Güvenliği Forumu 2019 | Girne Deklarasyonu*. Girne, KKTC: TASAM.

DOĞRU, S. (2019, Nisan 11-12). Denizcilik ve Deniz Güvenliği. *Denizcilik ve Deniz Güvenliği Forumu 2019 | Girne Deklarasyonu*. Girne, KKTC: TASAM.

GÖZÜGÜZELLİ, E. (2019, Nisan 11-12). Denizcilik ve Deniz Güvenliği. *Denizcilik ve Deniz Güvenliği Forumu 2019 | Girne Deklarasyonu*. Girne, KKTC: TASAM.

Güney Kıbrıs'tan Fransa'ya askeri üs! (2019, Mayıs 17). Habertürk:

<https://www.haberturk.com/guney-kibris-tan-fransa-ya-askeri-us-2466628#> adresinden alındı

GÜRDENİZ, C. (2019, Nisan 11-12). Denizcilik ve Deniz Güvenliği. *Denizcilik ve Deniz Güvenliği Forumu 2019 | Girne Deklarasyonu*. Girne, KKTC: TASAM.

İNCEKAYA, G. (2019, Haziran 10). *'Türkiye Kıbrıs'ta izlenen haydutluk stratejisini kabul etmeyecek'*.

Anadolu Ajansı : <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-kibrista-izlenen-haydutluk-stratejisini-kabul-etmeyecek/1500204> adresinden alındı

İngiltere'den Güney Kıbrıs'a F-35 yığınağı. (2019, Mayıs 22). ensonhaber:

<https://www.ensonhaber.com/ingiltereden-guney-kibrisa-f-35-yiginagi.html> adresinden alındı

KURUMAHMUT, A. (2019, Nisan 11-12). Denizcilik ve Deniz Güvenliği. *Denizcilik ve Deniz Güvenliği Forumu 2019 | Girne Deklarasyonu*. Girne, KKTC: TASAM.

OBA, A. E. (2019, Nisan 11-12). Denizcilik ve Deniz Güvenliği. *Denizcilik ve Deniz Güvenliği Forumu 2019 | Girne Deklarasyonu*. Girne, KKTC: TASAM.

TARAKÇI, N. (2019, Nisan 11-12). Denizcilik ve Deniz Güvenliği. *Denizcilik ve Deniz Güvenliği Forumu 2019 | Girne Deklarasyonu*. Girne, KKTC: TASAM.

TOKYAY, M. (2019, Haziran 11). *S-400 ve F-35 açmazında ABD, Rusya ve Türkiye'nin önünde hangi seçenekler var?* euronews.: <https://tr.euronews.com/2019/06/11/s-400-ve-f-35-acmazinda-abd-rusya-ve-turkiyenin-onunde-hangi-secenekler-var> adresinden alındı

Kırım'ın İlhakının Ardından Karadeniz'de ki Güç Mücadelesi

Tarih boyunca bölge ülkeler için önemini her daim koruyan, Dünya ticaret piyasalarına ulaşmanın bulunduğu konum itibari ile en makul bölgesi olan Karadeniz, zaman içerisinde değişen bölgesel dinamikler ile kıyıdaş ülkeleri dış politikada devamlı bir revizyona sürüklemiştir. 1774 Küçük Kaynarca'ya kadar Osmanlı'ya ait bir Türk gölü olan Karadeniz'in, Kırım'ın kaybedilmesiyle bu özelliğini yitirmesi, bölge ülkelerin dış politikada revizyona gitmelerinin tipik bir örneğidir.

Soğuk Savaş döneminde dahi Kırım'ı elinde bulundurmasından dolayı Karadeniz'de ki güvenlik kaygılarını alt seviyelerde tutan Sovyetler Birliği için Kırım dünyaya açılan bir bölge olmanın yanı sıra, coğrafi konumu itibari ile Karadeniz'de doğal bir kale görevini üstlenmektedir. Sovyetlerin yıkılmasının ardından yaşanan gelişmeler ışığında bölge ülkelerin Karadeniz politikaları, sahada gerçekleşen güç mücadelelerini anlamak için büyük bir önem teşkil etmektedir. Keza yakın bir tarihte Rusya tarafından ilhak edilen Kırım, Karadeniz'de ki dengeleri sarsacak bir büyük etkendir. Bu yazımızda, Karadeniz'e kıyısı bulunan ülkelere önemi kabul edilen Kırım üzerinden bölgede ki güç dengesine değineceğiz.

Sovyetlerin Dağılmasının Ardından Bölgeye Yönelik Politikalar:

Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte bölgede oluşan yeni güç boşluğuyla Türkiye, Rusya, ABD ve AB ülkeleri Karadeniz'e yönelik politikalarına ağırlık vererek bölgesel çıkarlarını korumada daha etkili olmaya çalışmışlardır.

İlk olarak **Türkiye**'nin bu dönemde geliştirdiği politikalara bakacak olursak, bu politikaların temel dinamiklerinin bölge unsurları ile barış ve iş birliği geliştirmek olduğu, Kafkaslar ve Hazar Denizi petrol ve doğalgazının en uygun koşullarda ve kesintisiz olarak Türkiye üzerinden Batı'ya akışının sağlanması ve Türkiye'nin enerji ihtiyacının önemli bir bölümünün bu bölgeden sağlandığının göz önünde bulundurulması ile enerji arzı güvenliğinin pekiştirilmesi olarak özetleyebiliriz. Lakin Türkiye'nin Karadeniz bölgesi ile ilgili temel yaklaşımının Montrö rejimi üzerine kurulu olduğunun ve bu rejimde herhangi bir değişiklik

arayışına Türkiye'nin karşı olduğunun hatırd tutulması da önemli bir noktadır. Türkiye bu bağlamda birçok girişime de öncülük yapmıştır.

Bu girişimlerden biri Karadeniz Ekonomik İşbirliği'dir. Karadeniz havzasındaki ülkelerin ekonomik iş birliğini amaçlayan teşkilat, Türkiye'nin sanayi hamleleriyle paralel bir şekilde ortaya çıkmıştır. Rusya'nın 1992 yılında Türkiye'nin çabalarıyla başlatılan KEİ Anlaşması'na İstanbul'da imza atması, Sovyet sonrası dönemde gerçekleşen ilk önemli dış politika hamlesidir. Rus iç ve dış politikasında ciddi tartışmaların bulunduğu bir dönemde ilk dış politika hamlesinin Karadeniz'le ilgili olması, Rusya'nın bölgeye verdiği önemi göstermesi adına da dikkat çekicidir.

Bir diğer girişim ise Karadeniz Deniz İş birliği Görev Grubu (BLACKSEAFOR)'dur. Karadeniz'de çok uluslu bir deniz çağrı kuvvetinin oluşturulması fikrini Türkiye 1998 yılında Varna'da yapılan Karadeniz Deniz Kuvvetleri Komutanları toplantısında gündeme getirmiştir. 2001 yılında Türkiye, Bulgaristan, Romanya, Ukrayna, Rusya ve Gürcistan'ın katılımıyla bu görev grubu oluşmuştur. Hedefi bölgesel işbirliği faaliyetlerini canlandırmak, geliştirmek ve istikrarı sağlamaktır. Bu bağlamda arama ve kurtarma, insani yardım, mayın temizleme, çevre koruma faaliyetleri yapmak ve iyi niyet ziyaretleri planlamak hedeflenmektedir.

Bahsedebileceğimiz bir başka girişim ise Karadeniz Uyum Harekâtı (BLACKSEA HARMONY)'dır. Bulgaristan ve Romanya'nın BLACKSEAFOR' un yetersiz olduğunu ileri sürmeleri ve Akdeniz'de görevlendirilen Active Endeavour harekâtına katılan NATO Görev Grubu'nun Karadeniz'e de takviye sağlamasını önermeleri üzerine, Türkiye bu öneriye karşı çıkmış ve 2004 yılından itibaren BLACKSEA HARMONY harekâtını başlatmıştır. Bu harekâtın amacı Karadeniz'de terörizmin, kitle imha silahlarının yayılmasının ve olası yasadışı faaliyetlerin önlenmesinin sağlanmasıdır. KUH aslında 2006 yılının sonuna dek Türkiye'nin inisiyatifi olan ulusal bir nitelik içinde kalmıştır. Rusya 2006, Ukrayna 2007, Romanya ise 2010 yıllarında KUH' a katılmışlardır.

Öte yandan **Rusya**'nın bu dönemdeki bölgesel politikalarına bakacak olursak, Rusya için Karadeniz havzasının kendi ulusal güvenliği açısından tarih boyunca hayati önem taşıdığı herkes tarafından net olarak bilinmektedir. Bu nedenle, Rusya Karadeniz'de kendi varlığını ve etkinliğini sürdürmek amacıyla politikalar geliştirmiş, kendi kontrolünde olmayan askeri ve enerji iş birliklerinin oluşmasını önlemeye çalışmıştır. Rusya'nın 1993 yılında ilan ettiği "Yakın Çevre" konsepti bölgede başka güçlerin kontrol sağlamasını engellemeyi ön-

görmüştür. Bu konsept gerektiğinde askeri güç kullanılmasını da içerir ve Karadeniz havzası ile Kafkasya, hatta Orta Asya'yı bu bağlamda stratejik bir bütünlük içinde değerlendirir.

Rusya'nın bölgeye yönelik politikası öncelikle enerji ve askeri güvenlik üzerine kurgulanmıştır. Bu doğrultuda, Kafkasya ve Orta Asya enerji kaynaklarını kontrol ederek zengin enerji kaynaklarına sahip Kazakistan, Azerbaycan ve Türkmenistan gibi ülkelerin ileride enerji alanında kendine rakip haline gelmelerini önlemeye yönelik politikalar üretmek Rusya'nın stratejisini oluşturmaktadır. Bu nedenle Rusya bölgede Batı karşısında ağırlığını kaybetmesine yol açmayacak bir yaklaşım içindedir. NATO ve diğer güçlerin Karadeniz'de etkin olmaları Rusya'nın menfaatleriyle çatışmaktadır.

Rusya'nın Karadeniz politikası aynı zamanda bu bölgede küresel güçlerin askeri varlığını sınırlamak üzerine şekillenmiştir. Rusya esas itibarıyla Karadeniz'de Türkiye ile ortak hakimiyet alanı kurmak ya da bu hakimiyetini paylaşmaktan çok, Karadeniz'e tek başına hâkim olmayı tercih etmektedir. Ancak zaman içinde ABD ve NATO'nun politikalarına karşı Türkiye ile işbirliği yapması, Rusya'nın çıkarları açısından daha pragmatik bir davranış olarak belirmektedir. Türkiye'nin SSCB'nin yıkılmasından sonra ön aldığı girişimleri desteklemesi de buna dayanmaktadır. Dolayısıyla, Montrö rejimine sahip çıkılarak bu rejimin herhangi bir değişikliğe uğramaması üzerine kurulu ancak yazılı olmayan bir ortak anlayışın Türkiye ile Rusya arasında mevcut olduğunu söylemek mümkündür.

Bir diğer güçlü unsur olan **ABD**, Soğuk Savaş'ın sona ermesini ve Varşova Paktı'nın dağılmasını Karadeniz bölgesinde bir türlü elde edemediği kontrolü kurmak için vesile addetmiş ve bu coğrafyayı küresel stratejisinin yeni bir unsuru haline getirmeye yönelik atımlara başlamıştır. ABD bu çerçevede 1994 yılında "Genişletilmiş Karadeniz Projesi" ile Hazar havzasını kendi açısından bir "ilgi alanı" olarak tanımlamış, bu projeyi 1996 yılında Hazar'ı "yaşamsal çıkar alanı" olarak ilan etmek suretiyle daha kapsamlı bir hale dönüştürmüştür. Genişletilmiş Karadeniz Projesi, ABD stratejik düşüncesinde Büyük Ortadoğu Projesi'ni tamamlayan bir unsurdur. Bu anlayışa göre Karadeniz, Avrupa, Avrasya ve Ortadoğu güvenlik alanlarının merkezi olarak kabul edilir. Dolayısıyla, bu proje Baltık Denizi, Karadeniz ve Hazar Denizi havzalarını bir bütünlük içinde değerlendiren ve Baltıklardan Türkistan'a kadar uzanan bir stratejik alanı kapsamaktadır. Bu politika ABD'nin NATO aracılığı ile Karadeniz'e erişebilme olanaklarını zorlamaya başlamıştır. Nitekim, ABD "Active Endeavour" un Karadeniz'e genişletilmesini Türkiye'nin uygun bulmaması ve buna karşılık olarak Karadeniz Uyum Harekatı'nı başlatmasını da fırsata dönüştürmeye çalışmış ve

KUH ile BLACKSEAFOR' a katılma talebinde bulunmuştur. Bu girişimler Türkiye ve Rusya tarafından kabul edilmemiştir. ABD'nin Karadeniz'e yönelik politikalarının değişmediğini de unutmamak gerekir.

Ve son olarak **Avrupa Birliği**'nin bölge ile ilgili temel amacını daha çok enerji arzı güvenliği perspektifinden açıklamak mümkündür. NATO ile geliştirilen iş birliği ise AB'nin Rusya'yı Batı'ya doğru daha fazla etki sahibi olma hedefinden caydırmak için sürdürülen bir güvenlik stratejisi olarak görülmektedir. AB'nin Ukrayna ve Gürcistan'a olan ilgisi de bu stratejinin bir unsuru olarak görülebilir. AB bu maksatla Karadeniz bölgesine yönelik olarak Komşuluk Politikası, Karadeniz Sinerjisi, Doğu Ortaklığı ve Rusya ile Stratejik Ortaklık gibi girişimler başlatmıştır. Ancak bu politikaların AB'yi Karadeniz bölgesinde etkin bir küresel aktöre dönüştürmesi mümkün olamamıştır. AB Karadeniz'e yönelik olarak sert politikalar yerine barışçıl ve yumuşak yaklaşımlarla donatılmış bir strateji izlemeyi tercih etmiştir.

Değişen Dengeler ve Askeri Gerginlikler:

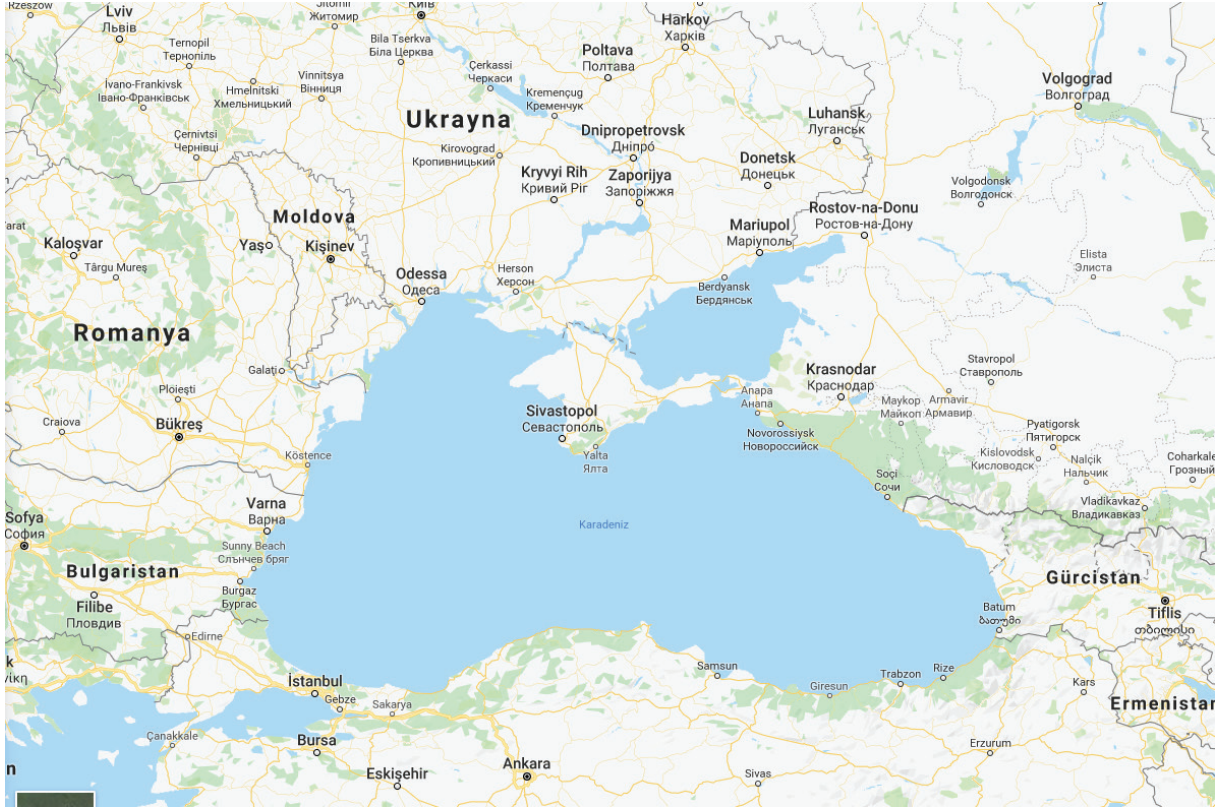
Bulduğu konum itibari ile yalnızca kıyısı bulunan ülkeleri değil denizaşırı ülkelerinde dikkatini çekmeyi başaran Karadeniz Havzası, dünya hakimiyeti için kontrol altında bulundurulması gereken önemli bir bölge olarak tasvir edilmektedir. Bundan dolayıdır ki Rusya ve Rusya karşıtı oluşumların Karadeniz'de ki var olma mücadelesi, etki alanlarını genişletme girişimleri dengelerin sürekli değiştiği ve askeri gerginliğin hep zirvede olduğu bir ortam yaratmıştır.

Soğuk savaş dönemi boyunca Karadeniz'de kıyısı bulunan tek NATO üyesi olan Türkiye, Doğu bloğuna karşı bu bölgenin güvenliğini sağlamıştır. Montrö Boğazlar sözleşmesini etkin bir şekilde kullanan ve bu anlaşmadan gelen haklarının iradeli bir şekilde savunucusu olan Türkiye, Karadeniz'e yönelik sağlam bir denge politikası yürütmüştür ve halen yürütmeye de devam etmektedir.

Sovyetlerin dağılması ile Rusların Karadeniz'de ki ana limanı eski Sovyet toprakları olan Kırım içerisinde kalmıştır. Karadeniz'de ki donanmanın başka bir ülkenin toprakları içerisinde kalması Rusya'yı Karadeniz de savunmasız bırakan, hamle yapmasını engelleyen bir gelişmeydi. 1992 ve 1997 yılları arasında Ukrayna ve Rusya arasında gerginliğin çıkmasına neden olan bu hadise, 1997 yılında Sivastopol limanındaki Karadeniz Donanma üssünün Rusya'ya yıllık 100 milyon dolar karşılığında 20 yıl süreyle kiralanması ile neticelenmiştir. Yaşanan bu gelişme ile tekrardan Karadeniz'de ki güç denkleminde dahil olan Rusya, bölgede

üçüncü bir ülkenin ve NATO gibi askeri bir örgütün varlığını engellemeyi kendine amaç edinmiştir. Lakin Romanya ve Bulgaristan'ın NATO'ya üye olmaları ile birlikte Rusya Karadeniz'e yönelik uyguladığı dış politikasında ağır bir darbe almıştır.

NATO'nun 2004 genişlemesinin ardından Karadeniz'de ki NATO üyesi ülke sayısının üç çıkmasıyla, bölgede artan Rusya karşıtı koalisyonun gücü, Rusya'nın güvenlik gündeminde öncelikli tedbir alınması gereken hadiselerin başında yer almıştır. Keza 2008 yılında Gürcistan'da yönetime gelen Batı eğilimli yöneticileri kendine tehdit olarak gören Rusya, bu yöneticilere karşı Gürcistan'da ki ayrılıkçıları desteklemeyi ihmal etmemiştir. Gürcistan yönetiminin ayrılıkçılara ve sivil halka yönelik başlattığı operasyonlar şiddetlenip Rus savaş uçaklarının düşürülmesi seviyesine ulaşınca, Rusya bölgeye güçlü bir ordu göndermiştir. Rusya'nın bölgeye gönderdiği ordu aslında kendisini çevreleyen NATO güçlerine ve NATO'ya üye olmak isteyen potansiyel ülkelere verilen en sert cevaptır. Avrupa Birliği ülkelerinin araya girmesi ile büyümeden bitirilen savaş, Rusya'nın Karadeniz'de ki dengeyi korumak için güç kullanmaktan çekinmeyeceğini sahada ki tüm taraflara göstermiş oldu.

Yakın geçmişe baktığımızda, Rus yanlısı Eski Ukrayna Cumhurbaşkanı Viktor Yanukoviç Avrupa Birliği ortaklık antlaşmasını imzalamayacağını duyurunca, Batı destekçileri

sokaklarda eylemlere başlamıştı ve bu eylemler hükümetin devrilmesi ile neticelenmiş hükümetin devrilmesi ile de aidiyeti belli olmayan eli silahlı ve kendilerine ‘Yeşil Adamlar’ diyen grup kamu binalarını işgal etmeye başlamıştı. İşgal edilen yerlerden biride parlamentoydu.

Rus yanlısı işgalciler tarafından ele geçirilen parlamentoda ‘Kırım, Ukrayna’nın bir parçası olarak mı kalsın yoksa Rusya’ya mı bağlansın’ sorusunun yöneltileceği bir referandum yapılması kararlaştırıldı ve Rusya’ya bağlanma kararı çıktı.

Günümüzde birçok ülke Rusya’nın bu ilhakını Uluslararası Hukuk’a aykırı olduğunu ve ilhakı tanımadıklarını dile getirmektedir. Lakin Rusya bu ilhakı ile, Karadeniz’e kıyısı bulunan ülkeler içerisinde ki stratejik konumunun önemini arttırmış bulunmaktadır. Azak Denizinden Karadeniz’e açılmak isteyen Ukrayna, Kerç boğazından geçmek için artık Rusya’nın iznine muhtaçtır. 2018 yılında Rusya ve Ukrayna arasında yaşanan kriz bunu doğrular niteliktedir. Kerç boğazına doğru ilerleyen Ukrayna savaş gemilerinin Rus donanması tarafından zorla durdurulması ve alıkoyulması, Ukrayna’nın Karadeniz’de etki alanının daraldığını gösteren net bir hadisedir.

Kırım’ı kaybeden Ukrayna, Karadeniz havzasında ki yıllık toplam 40 milyon tonluk trafik kapasitesine sahip limanlardan biri olan Odessa limanından giden ve limana gelen gemilerin güvenliğini yani ticaretin güvenliğini sağlayabileceği önemli bir bölgeyi elinden kaybetmiş bulunmaktadır. Bu kayıp Ukrayna içerisinde doğal olarak bir ' Ticaret Güvenliği ' endişesi yaratmaktadır. Ukrayna için işleri daha da zora sokan taraf ise, Azak denizinde bulunan Berdyansk ve Ukrayna’nın en büyük metalurji⁷ merkezlerinden birine sahip olan Mariupol kentinin limanından kalkan ve bu limana gelecek olan gemiler, Kerç boğazından geçmek için Rusların iznine tabi olmak durumunda olacaktır. İki ülke arasında yaşanması olası her krizin ardından Kerç boğazının kapatılması olasılığını göz önünde bulunduracak olursak, Azak denizi içerisinde yer alan Ukrayna’ya ait Berdyansk ve Mariupol limanları önemli bir ticari kayıba uğrayacaklardır.

Değerlendirme

Birçok teorisyene göre dünya hakimiyeti için önemli bir bölge olan Karadeniz havzasında, yaşanan son gelişmeler ile birlikte bölgede artan Rus gücü hissedilmektedir. Sovyet döneminin

⁷ Metal bilimi anlamına gelmektedir. Metallerin ayrıştırılması, zenginleştirilmesi ve kullanım alanına uygun bir şekilde işlenmesiyle ilgilenen bilim dalıdır.

eski toprağı ve günümüzde ki temsilcisi Rusya'nın yeni toprağı olan Kırım, bulunduğu konum itibari Rusya'nın Karadeniz'de etki alanını genişletmesine büyük bir katkı sunmaktadır.

Keza Karadeniz'de ki dengeyi sağlamak amacıyla bu bölgede yapılması planlanan NATO tatbikatlarına sıcak bakmayan Türkiye'nin, yakın bir tarihte icra edilecek olan SeaBreeze 2019 tatbikatına katılacak olması, aslında Rusya'nın Karadeniz'de alan hakimiyetini genişlettiğini gösteren önemli bir noktadır.

Rusya'nın yıllardır uygulamada olan Karadeniz'de kıyısı bulunan ülkelerin, Rusya karşıtı NATO gibi uluslararası örgütlere katılmasını engellemeyi amaç edinen dış politikası, Türkiye'nin ardından, NATO'ya 2004 genişlemesi ile katılan Romanya ve Bulgaristan'ın ardından çığnenmiş oldu.NATO'ya dahil olan Karadeniz'de kıyısı bulunan ülkeler, Rusya açısından bir güvenlik tehditi olarak görülmektedir.Bunun en bariz örneğı ise Gürcistan'da yönetimin Batı eğilimli olmasından ve Gürcistan'ın bu yönetim ile birlikte NATO'ya dahil olmasından endişe duyan Rusya'nın olaya müdahale ederek, olası üyeliğı güç kullanarak engellemesi, Rusların Karadeniz'de etki alanlarının daraltılmasına müsaade etmeyeceğinin en net göstergesidir.

Kırım'ın Rusya tarafından ilhakı ile bölgede önemli bir güç kaybeden Ukrayna, yeni toprak kayıplarının yaşanması endişesine karşılık Avrupa eğilimli bir dış politika yapmaya yönelmiş durumdadır.Keza bulunduğu konum içinde Avrupa ülkeleri açısından Rusya'ya karşı bir tampon bölge görevini üstlenen Ukrayna, Rusya karşıtı koalisyon için kilit bir ülke konumundadır.

Faydalanılan Kaynaklar

Çalışkan, B. Karadeniz’de Değişen Güç Dengeleri ve Türkiye-Rusya İlişkileri, *İNSAMER*, Analiz 22, Ocak 2017.

Parlak Yıldız, A. (2017). Bölgesel Güvenlik Bağlamında Karadeniz Havzasındaki Stratejik Rekabetin 'Dünü-Bugünü-Yarını'. <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-184-2014091834guvenlik-27.pdf> adresinden alınmıştır.

İrge, N.F. (2017). Karadeniz Havzası Jeopolitiğinde Güç Mücadelesinin Arka Planı ve Bölgesel Güvenliğin Uluslararası Önemi. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5.

(2017). Türkiye ve Karadenizde Değişen Dengeler. <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-42-2017052229turkiye-ve-karadenizde-degisen-dengeler.pdf> adresinden alınmıştır.

(2008). Rus-Gürcü savaşı. *Dw*. <https://www.dw.com/tr/rus-guercu-savasi/a-3549543> adresinden alınmıştır.

Deprem, O. (2018, Aralık 27). Kerç gerginliği sonrasında Ukrayna limanlarında büyük zarar. *Evrensel*. <https://www.evrensel.net/haber/369490/kerc-gerginligi-sonrasi-ukrayna-limanlarinda-buyuk-zarar> adresinden alınmıştır.

(2018). Karadeniz bölgesi önemli bir kavşak. *Nato*. <https://www.nato.int/docu/review/2018/Also-in-2018/the-black-sea-region-a-critical-intersection-nato-security/TR/index.htm> adresinden alınmıştır.

(2006). Karadenizde güç mücadelesi. *Tasam*. http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/210/karadenizde_guc_mucadelesi adresinden alınmıştır.

(2015). Karadeniz üzerine bir güç mücadelesi: ABD-AB-Rusya üçgeni. *Tuicakademi*. <http://www.tuicakademi.org/karadeniz-uzerine-bir-guc-mucadelesi-abd-ab-rusya-ucgeni/> adresinden alınmıştır.

AVRUPA'DA GÖÇ VE TOPLUMSAL ENTEGRASYON KAYGILARI

1.Giriş

Göç; günümüzde siyasi, iktisadi, kültürel, dini önceleri ise savaş, açlık, iklim koşulları gibi nedenlerle meydana gelen toplumlararası bir hareketliliklerdir. İnsanlar asırlar boyunca daha iyi şartlarda yaşam sürmek için gönüllü ya da zorunlu olarak kendi topraklarını terk edip yabancı ülke topraklarına yerleşmişlerdir. Avrupa'da başlarda Batılı devletler tarafından köle ticareti ile başlayan istihdam amaçlı göçler köle ticaretinin yasaklanması ile ücretli iş gücü sağlama şeklinde devam ettirilmiştir. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sonrasında çok fazla insan kaybına sahne olan Avrupa, ülkelerin yeniden inşası için önce komşu ülkelere daha sonra ise güneyden ve doğudan toplu göçler almaya başlamıştır. Sanayileşme ve küreselleşmenin etkisiyle refahın ülkeler arasındaki dengesiz dağılımı göç hareketlerinin günümüze kadar devam etmesine neden olmuştur. Gelişmekte ve az gelişmiş ülkeler için bir ümit kapısı ve ekonomik ve sosyal olarak cazibe merkezi olan Avrupa ülkeleri, farklı sebeplerle aldığı göçler sonucunda tarih boyunca toplumsal entegrasyon kaygıları yaşamıştır. Yıllar boyunca devam eden nüfus hareketliliği sonucunda, kültürel, dinsel, dilsel olarak farklı hayat tarzlarına sahip olan insanların bir arada yaşamaya başlaması ülkelerin toplumsal yapısının değişmesine neden olmuştur ve bu durum göç alan ülke kadar göçmenler için de önemli bir sorun haline gelmiştir. Bireysel ya da toplu bir şekilde yapılan göç sonrası insanlar işsizlik, iş buldukları zaman ise düşük ücretle veya kötü koşullarda çalışma, insan hakları ihlalleri, ayrımcılık gibi olaylarla karşı karşıya kalmıştır. Ülkeler aldıkları göçmen sayısını azaltmak ve ülkelerine giren insanları kontrol altında tutmak için bir takım göç politikaları izlemişlerdir. Göç sonrası toplum yapısındaki farklılar nedeniyle herhangi bir çatışma meydana gelmemesi için ülkeler entegrasyon politikaları da izlemiştir. Bu çalışmada, Avrupa'da göç ve göç sonucunda ortaya çıkan toplumsal entegrasyon kaygılarını asgari seviyeye indirmek için izlenen göç politikaları incelenecektir.

2. Avrupa'da Göç ve Toplumsal Entegrasyon

Sömürgecilik faaliyeti başlaması, ilerlemesi ve sona ermesiyle her zaman Avrupa göç tarihinde etkili bir unsur olmuştur. Fransa, İngiltere, Portekiz, İspanya ve Hollanda gibi o dönemin egemen devletleri ekonomik ve siyasi güçleriyle büyük oranda emek göçü yapmışlar ve yapılan bu göçlerle sağlanan köle emeğinin üretimlerinde çok önemli payı olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'ya göç dalgaları ortaya çıkmıştır. Savaş sonunda özellikle genç insanların hayatlarını kaybetmesi hemen hemen her sektörde önemli açığa sebep olmuştur. Avrupa ülkeleri bu açığı azaltmak amacıyla ucuz iş gücü için Kuzey Afrika gibi bölgelerden göçmen işçi almıştır. Misafir işçi olarak tanımlanan ve geçici ikamet edecekleri düşünülen bu işçiler ciddi boyutlara ulaşan istihdam krizine sahip Avrupa'nın yeniden inşası için bir araç olarak görülmüşlerdir. 1970'lerde uygulanan petrol ambargosu neticesinde yaşanan küresel kriz sonrasında artan işsizlik nedeniyle yerel halk göç karşıtı politikalar izlemeye başlamıştır. 1980'lere kadar artış halinde olan yabancı işçi sayısı, daha sonra yabancı işçi alımının sınırlandırılması yönünde yapılan hukuki düzenlemelerle azalmaya başlamıştır. Kayıt dışı istihdam ve yasadışı göçü engellemeye yönelik yapılan hukuki düzenlemelerden sonra göçmenlerin yasallaştırılma süreci başlamıştır.

Bu süreçten sonra göçmenlerin çoğu yasadışı sayılmış ve bu durum da yasadışı göçlerin daha da artmasına neden olmuştur. Soğuk Savaş'ın bittiği 1990'lı yıllara gelindiğinde ise Avrupa Birliği bölgesel nüfus politikaları uygulama imkânı bulmuştur (Koçak& Gündüz, 2016). Berlin Duvarı'nın yıkılması ve SSCB'nin çökmesinin ardından göç yeniden ivme kazanmıştır.

Avrupa Birliği'nin seyahat imkanları, sosyalizmin etkisini kaybetmesi ile komünist ülkelerdeki ekonomik memnuniyetsizlik, Yugoslavya'da yaşananlardan sonra Balkan'larda meydana gelen istikrarsızlık gibi sebeplerle bu bölgelerde yaşayan insanlar refah, istikrar ve ekonomik olarak kendi ülkelerinden daha iyi durumda olan Avrupa Birliği ülkelerine doğru göç etmeye başlamışlardır. Homojen olmayan göçler sonrasında Avrupa ülkelerinde çok kültürlülük, göçmenlik, milliyetçilik, azınlıklar gibi konular gündemi meşgul etmeye başlamıştır. Avrupa ülkelerinde refah seviyesinin azalması ve ekonomik sorunların yaşanmaya başlaması ile göçmenler ve ülke vatandaşları arasındaki kültürel farklar göze batmaya başlamıştır (Akdoğan& Atalay, 2017). Avrupa Birliği sınırları içinde olan göçmenlerin entegrasyonu ve yeni alınacak göçmenlerinde vatandaşlara kültürel, sosyal ve ekonomik açıdan uyum sağlayabilecek profilde olması gündeme gelmiştir. Avrupa'da göçmenler sahip oldukları gelirle doğru orantılı bir şekilde değer görmektedirler. Yani göçmenler için sosyal içerme yerine sağladıkları ekonomik fayda sebebiyle tahammül etme durumu söz konusudur. Konu göç olunca ekonomik olarak daha refah olan Avrupa Birliği üye ülkeleri yeri geldiğinde kendisinden daha az refaha sahip üye ülke vatandaşlarının kazanılmış haklarını tartışma konusu yapmış, onlara ikinci sınıf Avrupa Birliği vatandaşı muamelesi de yapmıştır.

9 Eylül saldırıları sonrasında her an risk altında olduğunu düşünen Avrupa vatandaşları göçmenlerin bir güvenlik tehdidi olduğunu düşünmeye başlamıştır. Özellikle Müslümanlara karşı olan bu ön yargı Avrupa'da İslamafobi' nin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Daha önceleri Avrupa vatandaşlarının endişeleri sadece ekonomik alandayken Avrupa'da ve dünya genelinde meydana gelen terör faaliyetleri endişelere terör konusunu da eklemiştir. İslam adına savaştığını dile getiren terör örgütlerinin saldırıları Avrupa halkının göçmenlere ve mültecilere karşı politize edilmesini kolaylaştırmıştır. Vatandaşlar arasında meydana gelen memnuniyetsizlik, güvensizlik duygusu ve diğer endişeler ülkelerde milliyetçi ve popülist düşüncelerin çok fazla taraftar bulmasına neden olmuştur. Avrupa'da son dönemde yükselişe geçen aşırı sağ, ırkçı partiler Avrupa Birliği'ne karşı politikalar izlemiştir.

Suriye’de yaşanan iç savaşın neden olduğu mülteci krizi Avrupa vatandaşlarının endişelerini arttırmış ayrıca Avrupa Birliği ülkeleri arasında da ülkelere düşen sorumluluk, ülkeler arasında dayanışma ve serbest dolaşım gibi konular tartışılmaya başlanmıştır.

Avrupa Birliği önceleri daha çok ekonomik ve siyasi alanlarda entegrasyon çalışmaları yapmış fakat göç olgusunun gündeme gelmesi ile sosyal, toplumsal entegrasyona ihtiyaç duymuştur. Avrupa Birliği Maastricht Anlaşması ile üye ülke vatandaşlarına ulus üstü bir statü kazandırmış ve Birlik dışındaki ülkeleri de “üçüncü ülke” olarak ifade etmiştir. Bu olayın sonucu olarak, üçüncü ülke ifadesi ötekileştirmeye, kültürel ve ırksal olarak kategorileşmeye sebep olmuştur. Resmi kanatlardan tarafından üçüncü ülke gibi ifadelerin kullanılması ve Suriye Krizi ile önemli boyutlara ulaşan göç dalgaları kültürel çatışma, ırkçılık, yabancı düşmanlığı, entegrasyon, İslamafobi, asimilasyon gibi kavramların daha çok gündeme gelmesine neden olmuştur.

Vatandaşların göç kaynaklı endişelerini azaltmak Avrupa Birliği’nin ve Avrupa entegrasyonun geleceğini tehlikeye sokan en önemli sorunlardan biri olmuştur. Vatandaşları ile şekillenen Avrupa Birliği üye ülkelerinin siyasi yapısını etkileyecek önemli faktör vatandaşların göçmenlere karşı olan tutumudur. “Avrupa’nın Geleceğine Dair Beyaz Kitap” adında Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan raporda 2025 yılına kadar gerçekleşmesi beklenen senaryolarda göç konusu ağırlıklı bir şekilde yer almıştır.

2.1 Avrupa Birliği’nin Sorunlu Göç ve Mülteci Politikaları

Avrupa Birliği’nde göç Ortak Pazar oluşturma fikrinin ortaya çıkması ile gündeme gelmiştir. Bu entegrasyon sürecinin beraberinde gelen serbest dolaşım, üye ülkelerin göç ile alakalı sınır güvenliğine ağırlık verilen ortak politikalar kabul etmelerini gerekli kılmıştır. Sığınma ve kabul politikalarında iş birliği, sıkı sınır kontrolleri, ortak vize politikaları, göç ile alakalı adli ve polis iş birliğinin artırılması üye ülkeler arasında benimsenen ortak politikalar arasında sayılabilir. Üye ülkeler arasında ekonomik olarak bir eşitlik olmamasından dolayı göçmenler için yapılacak olan düzenlemelerde ve sosyal politikalarda ülkeler serbest bırakılmıştır. Bu sebeple ortak göç politikası oluşturulamamış olması Suriye Krizi ile öngörülemeyen bir hal almış ve yeni politikalara ihtiyaç duyulmuştur (Akdoğan& Atalay, 2017). Bu başlık altında Avrupa Birliği tarafından kabul edilen ancak istenildiği gibi uygulanamayan, tartışmalara sebep olan göç ve mülteci politikaları incelenecektir.

- **Maastricht Anlaşması:** 1993 tarihli Maastricht Anlaşması, göç ve mülteci politikaları konusunda önemli bir yere sahiptir. Ortak göç ve mülteci politikaları konusunda hükümetler arası iş birliğini öngörmekte ve Avrupa Birliği organlarına yetki vermektedir. “Ortak Dış ve Güvenlik Politikası” ile “Adalet ve İçişlerinde İş birliği” siyasi entegrasyon alanlarını oluşturan bu anlaşma, ortak politikalar oluşturmada istenilen başarıyı elde edememiş ve bunun sebebinin de Polonya veya Macaristan gibi bazı ülkelerin ulusal bencillikleri olduğu belirtilmiştir.
- **Dublin Anlaşması:** Sığınma başvurusu yapıldığı zaman, tüm sorumluluğu başvuru yapılan Avrupa Birliği üye ülkesine yükleyen ve Avrupa Birliği üye ülkelerinin nasıl bir yol izleyeceklerine dair bir yönetmelik olan Dublin Anlaşması, ilk haliyle 1997 yılında yürürlüğe konulmuştur. Bu anlaşma ile bir kişinin birden fazla üye devlete sığınma başvurusu yapmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Fakat bu durumda tüm sorumluluk Avrupa Birliği’nin dış sınırını oluşturan üye ülkelere yüklenmiştir. Söz konusu üye ülkeler Suriye Krizi sebebiyle olan mülteci akını yüzünden yönetmeliği uygulamamıştır.
- **Amsterdam Anlaşması:** Topluluk organlarının karar verici sıfatı kazandığı Amsterdam Anlaşması Avrupa Birliği göç politikalarını oluşturmak amacıyla 1997’de yapılmıştır. Anlaşmanın önem kazandığı yer, göç ve sınır güvenliği ile alakalı konuların Birlik politikaları ile aynı alana yani birinci sütuna alınmış olmasıdır. Ancak üye ülkelerin düzenleme sunma ve müdahale etme hakkına sahip olması nedeniyle ortak göç politikalarından söz etmek mümkün olmamaktadır.
- **Tampere Zirvesi:** İlegal göç ve sığınma konularında meydana gelen problemlere çözüm bulmak amacıyla Avrupa Birliği arasındaki işbirliğini geliştiren zirve 1999 yılında yapılmıştır. Göç ile alakalı ortak politikalar oluşturulmuş fakat uygulamaya koyma sürecinde yaşanan sorunlar nedeniyle bu zirve de başarı sağlayamamıştır.
- **Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı:** Hukuk, güvenlik ve özgürlük alanında entegrasyonunu sağlayan bir Avrupa Birliği’ni öngören Temel Haklar Şartı 7 Aralık 2000’de Nice Zirvesi’nde imzalanmıştır. Suriye Krizi sürecinde bazı üye ülkeler tarafından ihlal edilmiş, Sırbistan, Hırvatistan gibi bazı Avrupa ülkeleri sınırlarını mültecilere kapatmıştır.
- **Seville Zirvesi:** Bu zirvede Avrupa Birliği göç politikaları konusunda transit, üçüncü ülkelerle olan işbirliğinin önemi belirtilmiştir. Bu süreçte Geri Kabul Anlaşmaları, Avrupa Birliği’nin göç politikaları için bir seçenek olmuştur.

- Fakat bu anlaşmaların Avrupa Birliği'nin itibarını sarstığı ve üye ülkelerin değerlerinin ve mağdur insanların üçüncü ülkelerle pazarlık konusu olduğu düşüncesi öne sürülmüştür.
- **FRONTEX:** Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İş birliği Ajansı olan FRONTEX, Avrupa Birliği üye ülkelerinin komşu ülkeleriyle olan sınırlarının korunması amacıyla 1 Mayıs 2005'te göreve başlamıştır (Akdoğan& Atalay, 2017). Akdeniz'de Afrikalı göçmenlerin ölümüyle sonuçlanan Lampedusa felaketi üzerine İtalya kendi başına "Mare Nostrum" adında bir arama kurtarma operasyonu başlatmış daha sonra diğer Avrupa ülkelerinden yardım istemiştir ancak Slovenya dışında çağrıya cevap veren ülke olmamıştır. Hatta İngiltere gibi bazı ülkeler bu operasyona karşı olumsuz bir tavır almıştır. İtalya operasyonları sonlandırdıktan sonra FRONTEX kapsamında "Triton Operasyonu" başlatılmış ancak başarılı olunamamıştır.
- **Avrupa Göç ve Mülteci Paktı:** Legal göçün düzenlenmesi, illegal göçün kontrol altında tutulması, sınır kontrollerinin daha etkili bir duruma getirilmesi, tek bir sığınma prosedür ve mülteciler adına tek bir statünün olması gibi konuları içeren pakt 2008 tarihinde yapılmıştır. Pakt tarafından, nitelikli olan insanların Avrupa'ya göçünün kolaylaştırılması insan hakları açısından eleştirilmiş ve pragmatik bulunmuştur.
- **Lizbon Anlaşması- 77. Madde: Anlaşmanın** söz konusu maddesinde, uyruk ayrımı yapılmadan iç sınırları geçen insanların kontrolünün yapılmaması, dış sınırları geçen insanların ise kontrollerinin yapılması ve bahse konu geçişlerin takip edilmesi ve dış sınırlarda bütünleşmiş bir yönetim sisteminin uygulanmasından bahsedilmiştir. Bu madde 2010 Lizbon Anlaşmasına kadar göçle alakalı etkili, koşulları net bir politika oluşturmadığı şeklinde yorumlanmıştır.
- **Acil Eylem Planı 2015:** 19 Nisan 2015 tarihinde 700'den fazla göçmenin ölmesi üzerine Avrupa Birliği üye ülkelerinin iç ve dış işleri bakanlıkları acil bir şekilde bir araya gelmişler ve söz konusu planı oy birliği ile kabul etmişlerdir. Göçe neden olan unsurlara çözüm yaratmak yerine göçün kontrol altına alınmaya çalışılması açısından çıkar odaklı bir plan olarak görülmüştür.

- **Göçe İlişkin Avrupa Gündemi 2015:** 13 Mayıs 2015 tarihinde kamuoyuna sunulan yeni yaklaşımdır. Üye ülkelere, ekonomik durumu, nüfusu ve işsizlik oranına göre mülteci yerleştirilmesi teklif edilmiş bazı üye ülkeler bu kota olayını olumsuz karşılamıştır. Uygulamayı savunan Almanya ile karşı karşıya gelen Macaristan zorunlu kota teklifinin ulusal egemenliğine karşı bir eylem olduğunu ifade etmiştir. Batı ve Doğu Avrupa ülkeleri tarafından itiraz edilen bu tekliften vazgeçilmiş ve gönüllülük esas alınmıştır.
- **Schengen Anlaşması:** Avrupa Birliği üye ülkeleri arasında serbest dolaşımı sağlayan anlaşmadır. Mülteci Krizi sonrası Almanya, sınırını kapatmış ve Avusturya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya ve Hollanda sınırda kimlik kontrolü yapmaya başlamıştır. Schengen Anlaşması bu olaylardan sonra geçici olarak askıya alınmıştır.

3. Değerlendirme

Günümüzdeki tabloya baktığımızda göç önüne geçilemez bir hal almış ve Avrupa Birliği'ni değişime zorlayan en önemli etken olmuştur. Suriye Krizi ile önemini daha da arttıran göç sorunu ve bu sorunu çözme adına Avrupa Birliği üye devletlerinin etkili bir politika izleyememesi kaos ortamı yaratmıştır. Avrupa Birliği tarihi boyunca göç ve mülteci probleminden kurtulma adına birçok zirve ve toplantı yapmış, anlaşma imzalamış, kararlar almış ve kurumlar yaratmışsa da uzun vadeli çözümler üretememiş ve başarısız olmuştur. İnsanların güvenliğini ön plana çıkararak kararlar uygulamada güvenlik ve kontrolü daha ön planda tutmuştur. Üye devletlerin bireysel çıkarları öne çıkmış ve bu yüzden de Avrupa entegrasyonunu oluşturmak için gereken dayanışma ve sorumluluk paylaşımı tam olarak sağlanamamıştır.

Entegrasyon için, ulus-devletler kendi bünyesindeki kurumları kullanarak ortak etkileşim, kültürlerarası diyalog, farklı kültürlerle ve dinlere hoşgörü ortamının sağlanması ve bunun da yerel halk tarafından desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Ancak göç alan devletler toplumun en zayıf halkası olan göçmenler ile kendi vatandaşlarının entegrasyonunu kolaylaştıracak politikalar izlemekte sınıfta kalmış ve bu durum da Avrupa Birliği'nin işlevselliğine yönelik eleştirilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Avrupa ülkeleri tarafından göçmenler sorunlu, güvenlik tehdidi ve bir yük oldukları algısı değiştirilmedikçe

ve göç politikalarında göçmenler değil de güvenlik tehdidi ön planda tutuldukça göçmenlerin toplumsal entegrasyonunu gerçekleştirmek mümkün olmayacaktır.

Ekonomik ve siyasi gibi göçmenler arasında ayırım yapılmadan her göçmene eşit haklar verilmelidir. Avrupa Birliği'nin geliştireceği ortak göç politikaları yalnız üye ülkeleri değil komşu ülkeleri hatta tüm ülkeleri kapsayacak ve istikrar sağlayacak şekilde olmalıdır.

Faydalanılan Kaynaklar

Akdoğan, E., Atalay, M. (2017). Avrupa Birliği'ni Değişime Zorlayan Güç: Göç. *SDÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22, 2371-2390.

Koçak, O., Gündüz, R. (2016). Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 66-91.

Türker, D., Yıldız, A. (2015). Göçmenlerde Sosyo-Psikolojik Entegrasyon Analizi.

Ulan, M., (2017). Avrupa Birliği'nde İstenen Göçmen Profili Analizi: Ekonomik Göçmen Mi, Politik Göçmen Mi? *SDÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22, 1443-1456.

Yılmaz, A., (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *Turkish Studies*, 9/2, 1685-1704.

DOĞU ÇİN DENİZİ KRİZİ

Gelişen ve büyüyen Çin, deniz aşırı ülkelerde gösterdiği varlığı sebebiyle dikkat çekerken, Asya-Pasifik bölgesi içerisinde de kendisinden söz ettirmektedir. Bölge ülkeleri olan Çin, Japonya, Güney Kore ve Tayvan'ın karşı karşıya geldiği; bölge dışında bulunan ABD'nin de dahil olduğu Doğu Çin Denizi anlaşmazlıkları gerilimi tırmandırmış, Asya-Pasifik'te istenmeyen dengesizliklere yol açmıştır. Doğu Çin Denizi üzerindeki temel anlaşmazlıklar, bölgede bulunan 5 ada çevresinde gelişmekte olup kıta sahanlığı, münhasır ekonomik bölge ve hava savunma bölgeleri üzerindeki ihtilaftan kaynaklanmaktadır (Kabakçı ve Durul, 2017).

Council on Foreign Relations, Çin Denizi'ndeki anlaşmazlıkların yüzyıllardan beri sürmekte olduğunu belirterek; Japonların Senkaku, Çinlilerin Diaoyu olarak adlandırdıkları adalar üzerindeki çekişmelerin 1894 Çin-Japon savaşına kadar gitmekte olduğunu altını çizmektedir. II. Dünya Savaşı'nda ve Soğuk Savaş'ta yenilgiye uğramış olan Japonya'nın durumu anlaşmazlıkların karmaşıklığını artırmış, Japonya'nın adalar üzerindeki iddialarını farklı bir yöne taşımıştır. Günümüzde Japonya tarafından yönetimi gerçekleştirilen adaların egemenliği hiçbir ülkeye ait değildir.

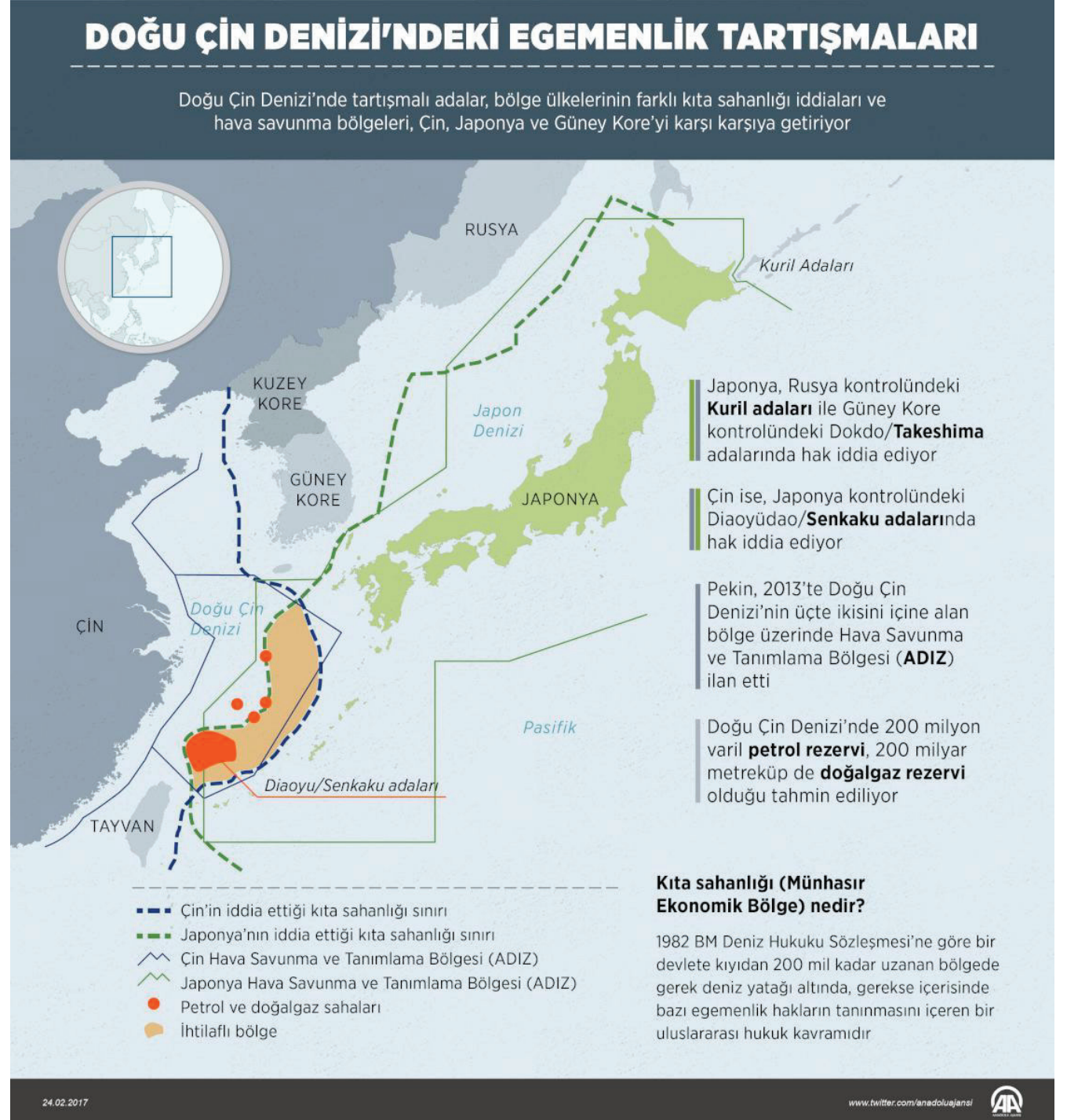
Giriş

Özellikle Çin ve Japonya arasında süregelen adalar konusundaki anlaşmazlıklar iki ülkenin farklı iddiaları üzerinden çözülmesi daha zor bir hale gelmiştir. 1895 yılında Japonya, Senkaku/Diaoyu adalarını resmen sahiplenmiştir ve adalar geçtiğimiz 120 yıl boyunca farklı Japon vatandaşlarına ait olmuştur (Council on Foreign Relations, 2018). II. Dünya Savaşı sırasında ABD tarafından kısa bir süre için kontrol edilmesi dışında, Senkaku/Diaoyu adaları, 1895 yılından itibaren Japonya tarafından etkili bir biçimde kontrol edilmiştir (Council on Foreign Relations, 2018).

Diğer yandan, Çin adalar üzerindeki iddialarını 1970'lerden sonra artırmış ve adanın tarihsel geçmişinden dolayı Çin'e ait olduğunu öne sürmüştür (Council on Foreign Relations, 2018). Yine 1970'lerin başında bölgede zengin doğalgaz, petrol ve madenlerin bulunduğu söylemleri iki ülke arasındaki gerilimi tırmandırmış, bölgedeki askeri faaliyetleri artırmıştır (Alagöz,

2012). Özellikle, Eylül 2012’de Japonya’nın adaları satın alması tansiyonu yükseltmiştir (Council on Foreign Relations, 2018).

Ekonomik anlamda büyük bir öneme sahip olan bu adalar, Tayvan’ın Kuzeydoğusunda yer almakta ve doğal kaynaklar bakımından büyük bir potansiyele sahip olmasının ön görülmesi ve lokasyonu bakımından önemli deniz rotalarının yakınında olmasının dışında, zengin balıkçılık alanlarıyla da çevrilidir (Council on Foreign Relations, 2018).

Uluslararası Deniz Hukuku'na göre ada üzerinde etkili egemenliğe sahip olan taraf, adaların münhasır ekonomik bölgelerine de sahip olmaktadır ve münhasır ekonomik bölge içerisinde bulunan zenginliklerin kontrolüne sahip olur. Konu bölgede bulunan doğal zenginlikler olunca, ülkeler arasında artan gerginlik kaçınılmaz hale gelmiştir.

Münhasır ekonomik bölge dahilinde ülkelerin sahip olduğu, kıyılarından 200 deniz mili uzaklıktaki alan, Doğu Çin Denizi için ayrı bir anlaşmazlık konusudur. Zira Doğu Çin Denizi'nde Çin ve Japonya'yı ayıran deniz sadece 360 deniz milidir (Council on Foreign Relations, 2018). 1995'te, münhasır ekonomik bölgelerin çakıştığı alanlardaki doğal gaz rezervlerinin bulunmasının ardından, doğal gaz rezervlerinin bulunduğu bölgenin, anlaşmazlığın bulunduğu alanlara uzanması tehlikesine karşın Japonya bölge içerisinde gerçekleştirilecek olası sondaj çalışmalarını reddetmiştir (Council on Foreign Relations, 2018).

Bölgedeki gerginlikler yalnızca çıkarlardan değil, aynı zamanda iki ülkenin çatışmalarla dolu tarihinden de kaynaklanmakta ve eski defterlerin açılması ile tarafların fikirlerini körüklemektedir. Çıkar çatışmalarının, güvenlik problemlerinin, protestoların ve askeri hareketlenmelerin görüldüğü Doğu Çin Denizi, küreselleşen dünyanın bir sonraki odak noktası olan Asya-Pasifik bölgesindeki dengeleri bozmakta, bölge içindeki ve bölge dışında endişelere sebep olmaktadır.

Doğu Çin Denizi'ne Farklı Perspektiflerden Bakmak

Çin, Diaoyu/Senkaku adalarının antik zamanlardan itibaren Çin'in o zamanki Tayvan bölgesinden yönetilen bir balıkçılık adası olduğu iddiasını devam ettirmekteydi (Hammond, 2012). Çin tarafının iddialarına göre Diaoyu adalarının tarihi 1402 Çin'in Ming Hanedanlığına kadar uzanır ve bu dönemlerde adaların Çin'e ait olduğu haritada gösterilmiştir (Chow, 2012). Bu iddialar Çin Dışişleri Bakanı tarafından tarihi olarak teyit edildiği öne sürülerek Çin politikasının bir parçası haline gelmiştir (Hammond, 2012).

Diğer taraftan Japonya, adalarda 10 yıldır araştırma yapmış ve adaların tamamen insansız olduğunu belirterek 1895 yılında adalar üzerinde egemenliğini ilan etmeye çalışmıştır (Hammond, 2012). Aslında, anlaşmazlıklar daha ziyade 1894 yılında Çin'in I. Sino-Japon Savaşını kaybetmesinden kaynaklanmaktadır. 1894 yılında Tayvan bölgesinden feragat etmek zorunda kalan Çin, adalar üzerindeki söz hakkını da kaybetmiştir (Hammond, 2012).

Ancak, II. Dünya Savaşında teslim olan Japonya, 1951 San Francisco Antlaşması'nda Tayvan da dahil olmak üzere adalar üzerinde Amerika mutemelliği altında tam anlamda sahiplik ilan edememiştir (Hammond, 2012). Ancak, 1971 yılında Japonya Senkaku/Diaoyu adaların yönetimine, Amerika Birleşik Devletleri'nin Okinawa Reversion Antlaşması kapsamında verdiği iddiasını onaylamasıyla geçmiştir (Goldman, 2015). Japonya, Çin'in o dönemde yeterli itirazının olmadığını belirtmekte ve Çin'i adalarda keşfedilen zenginlik arkasından adalara önem vermeye başladığını hatırlatmaktadır. (Hammond, 2012).

Adalar üzerindeki anlaşmazlıkların yanı sıra, tarihsel anlaşmazlıkların da yeniden gün yüzüne çıktığı Çin-Japon ilişkilerinde, her iki ülkenin de milli hisleri destek almak adına kullandıkları ortadadır. Çin'in son yıllarda elde ettiği hızlı gelişmeler, Çin yönetiminin öz güvenini artırmış ve bölge üzerindeki etkinliğini artıracak yolları takip etmeye yönlendirmiştir. Bu bağlamda Çin'in özellikle II. Dünya Savaşı sırasında Japon zulmüne uğraması, konuyu Çinliler için daha duygusal bir hale getirmekle beraber, Çin'in iddia ettiği, Çin'in haksızlığa uğradığı savını kuvvetlendirmektedir. Savaş sonrası görüşmelerin yapılma şeklinden ve ABD'nin dahil olma şeklinden rahatsızlık duyduğunu dile getiren Çin, milliyetçilik duygularını hedef alarak Çin halkından da destek almayı hedeflemektedir.

Anadolu Ajansına göre: "Doğu Çin Denizi'nde, Kuril, Dokdo /Takeshima ve Senkaku/Diaoyü adaları, bölge ülkeleri arasında egemenlik tartışmalarına neden oluyor. Japonya, Rusya kontrolündeki Kuril adaları ve Güney Kore kontrolündeki Dokdo/Takeshima adalarında hak iddia ederken Çin de Japonya kontrolündeki Diaoyü/Senkaku adalarında hak iddiasında bulunuyor. Doğu Çin Denizi'nde Japonya'nın "Senkaku", Çin'in de "Diaoyü" olarak adlandırdığı 5 ada ve 3 kayalıktan oluşan takımadalar, iki ülke arasında uzun süredir gerilim sebebi." Özellikle ekonomik anlamda entegre olmuş Asya-Pasifik ülkeleri ve ABD için, bölgede devam eden huzursuzluklar istenilenin dışındadır ve daha önce de bahsedildiği gibi istikrarlı bir Asya-Pasifik herkesin çıkarları dahilindedir.

Yükselen Çin kimsenin gözünden kaçmamaktadır ve Çin'in emellerini gerçekleştirmek için daha baskın yollara başvurması ihmal dahilindedir. Ekonomik ve askeri anlamda gerek Doğu gerekse Güney Çin Denizi'nde son derece aktif olan Çin, ABD de dahil olmak üzere bölge ülkelerini düşünmeye zorlamaktadır. Çin Devlet Başkanı Xi Jinping Çin'in egemenliğini ve güvenliğini koruma ve toprak bütünlüğünü koruma konusunda kararlı olduklarını belirtirken, Çin'in gelecekteki olası politikalarından da haber vermektedir.

Çin'in sürekli açıklamalarına cevap ise Japonya Başbakanı Shinzo Abe tarafından verilmiştir. Abe: "Japonya'nın egemen denizine ve toprağına karşı provokasyonlar devam ediyor, ancak bu provokasyonlara tahammül edilmemesi gerekir."

Anlaşmazlık Süreci

Gerçek anlamda anlaşmazlıkların su yüzüne çıkması, 1970 sonrası gerçekleşmiştir ve 1978 yılında Japonya'nın adalardan birine deniz feneri inşa edicek olması ile Çin'den tepki çekmiştir fakat 1990 yıllarına kadar ses getiren bir anlaşmazlık olmamıştır. (Alagöz, 2012).

1996 yılında Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku'nun onaylanması ile gün yüzüne çıkan münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı tartışmaları bölgeye huzursuzluk getirmiştir (Alagöz, 2012).

İki ülke aktivistlerinin adalarda gerçekleştirdiği protestolar ile kızışan anlaşmazlıklar 2010 yılında yaşanan bir olay ile iki ülke arasındaki ilişkileri en alt seviyeye indirmiştir.

7 Eylül 2010'da, bir Çin balıkçı teknesi, Senkaku/Diaoyu adalarında yakınında iki Japon sahil güvenlik devriye botu ile çarpıştı (Lee, 2011) Çarpışmanın ardından, sahil güvenlik trolüne binen balıkçı mürettebatı ve kaptanı Zhan Qixiong, izlenen video görüntülerinin ardından, teknesini sahil güvenlik gemilerine çarptığı için tutuklandı (Lee, 2011) Olaydan sonra, Pekin, Şangay, Hong Kong ve Shenyang dahil olmak üzere Çin şehirlerinde Japon karşıtı protestolar düzenlendi (Lee, 2011) Japonya'yı ziyaret eden Çin tur grupları geri çağrıldı, Japon otomobil komponent üreticileri Fujita'nın dört gurbetçi çalışanı, Çin'in kuzeyindeki Hebei eyaletinde tutuklandı ve daha ötesi Çin, nadir toprak elementlerinin Japonya'ya ihracatını durdurma kararı aldı (Lee, 2011)

2012 yılında Hong Konglu aktivistler, II. Dünya Savaşı'nın 67. Yıldönümü sebebiyle Senkaku/Diaoyu adalarında Çin bayrağını dikmiş ve Japonya'yı protesto etmiştir. Bu gelişmelerden birkaç gün sonra ise 150 Japon aktivist adaya Japon bayraklarını asarak II. Dünya Savaşında ölen kişileri anmakta olduklarını öne sürmüşlerdir. Çin bu durumu bir misilleme olarak görür. Mr Oh Wah, Hong Kong Diaoyu/Senkaku Adalarını Korumayı Amaçlı Komite aktivisti, verilmek istenen mesaj açısından yapılan protestoların başarılı olduğunu ileri sürmüştür (GB TIMES, 2012). İnternette de oldukça yankı uyandıran gelişmeler, özellikle Yahoo gibi platformlarda tartışılmış ve internet çatışmalarına dönüşmüştür.

Anadolu Ajansı (2017), bu anlaşmazlıklar hakkında: “Pekin yönetimi, 2013'te Doğu Çin Denizi'nin üçte ikisini içine alan bölge üzerinde Hava Savunma ve Tanımlama Bölgesi (ADIZ) ilan etti. Japonya da bölgede, 2016'nın mart ayında radar gözlem istasyonu kurdu.

Çin ve Japonya, Doğu Çin Denizi'nde düzenledikleri askeri tatbikatlarda sık sık karşı karşıya geliyor. Çin Halk Kurtuluş Ordusuna (ÇHKO) ait deniz ve hava unsurlarının aralık ayında Batı Pasifik'te tatbikata gidişi sırasında Japon savaş uçakları, Çin jetlerine kilitlendi. Çin hava unsurlarını yakından izleyen Japonya, Çin'in söz konusu olayı çarpıttığını iddia ederek Pekin yönetimini protesto etti.

Japonya geçen yıl, Çin ile arasında egemenlik tartışmalarına konu olan Doğu Çin Denizi adalarını koruyan sahil güvenlik gücünün kapasitesini artıracığını açıkladı.

Japonya, bu kapsamda 5 yeni istihbarat gemisi ve 3 yeni arama kurtarma gemisi ilave edileceğini belirtti.” şeklinde bir değerlendirme yapmıştır.

Gelişmeler, 8 Haziran 2018'de Çin ve Japonya'nın, havadaki ve denizdeki kazaların artmasını önlemek için bir iletişim mekanizması başlattığını duyurulması ile devam etmiştir (Kyodo, 2018). 18 Haziran, 2019'da ise Japonya Dışişleri Bakanlığı, Senkaku Adaları kıyısındaki bir araştırma gemisinin şüpheli eylemleri olduğunu gözlemlediğini iddia ettikten sonra Çin ile ilgili bir protesto yayınlamıştır (Yamaguchi, 2019).

Değerlendirme

Kısa sürede bir çözüme ulaşılmamasının zor olduğu Doğu Çin Denizi anlaşmazlıkları, Japonya ve Çin ilişkilerinde problem oluşturmaya devam etmektedir. Bölgede barış ve huzur başta bölge ülkeleri olmak üzere dış güçlerin de çıkarları dahilindedir. Ancak, söz konusu bir barış süreci ancak iki tarafın kabul edebileceği şartlar ile gerçekleştirilebilir. Japonya'nın bölgede söz sahibi olan bir ülke olduğu aşikardır, yalnız özellikle son yıllarda yaptığı diplomatik ve ekonomik atılımlarla Çin, bu durumun ancak masada çözülebileceğini şiddetle savunmaktadır. Japonya'nın adaları satın almaya çalışması veya adalar üzerinde belli ölçüde kontrol hakkına sahip olması Çin için kesinlikle kabul edilemezdir. Çin gerek bölge içerisinde gerekse dünya çapında büyük planları ve projeleri olan bir dünya gücü haline gelmiş ve bu statüsünü korumak adına bölgede tam egemenlik sahibi olmayı bir hedef haline getirmiştir. Japonya bu süreçte ABD'yi yanında tutma çabalarını sürdürse de muhakkak Çin ile karşı karşıya gelmiş ve gelecektir.

Çin'in Güney Çin Denizinde gerçekleştirdiği faaliyetlerini birkez daha göz önünde bulundurduğumuzda Japonya'nın bu duruma karşı bir önlem alması şiddetle gereklidir. Japonya olayı bir oldu bittiye getirip ABD'yi arkaya alma politikasını devam ettirirken Çin, Doğu Çin Denizi yakınlarında askeri varlığını artırmaktadır. Yakın zamanda kızılaşması beklenmeyen bir anlaşmazlık olsa bile Doğu Çin Denizi patlamayı bekleyen bir bomba olarak da görülebilir.

Faydalanılan Kaynaklar

Anadolu Ajansı, Kabakçı ve Durul. (2017). Doğu Çin Denizi'ndeki egemenlik tartışmaları. 19 Haziran 2019 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dogu-cin-denizindeki-egemenlik-tartismalari/758351#> adresinden alındı.

Alagöz, E. (2012). Doğu Çin Denizi'nde Gerginlik: Senkaku/Diaoyu Adaları Sorunu. 19 Haziran 2019 tarihinde <http://www.bilgesam.org/incele/130/-dogu-cin-denizi%E2%80%99nde-gerginlik--senkaku-diaoyu-adalari-sorunu/#.XRB2R-gzbIX> adresinden alındı.

Council on Foreign Relations. China's Maritime Disputes. 19 Haziran 2019 tarihinde https://www.cfr.org/interactives/chinas-maritime-disputes?cid=otr-marketing_use-china_sea_InfoGuide#!/chinas-maritime-disputes?cid=otr-marketing_use-china_sea_InfoGuide adresinden alındı.

Council on Foreign Relations. (2018). Tensions in the East China Sea. 19 Haziran 2019 tarihinde <https://www.cfr.org/interactive/global-conflict-tracker/conflict/tensions-east-china-sea> adresinden alındı.

Goldman, C. (2015). Stanford scholar illuminate's history of disputed China Sea islands. Retrieved 25 June 2019, from <https://news.stanford.edu/2015/08/05/islands-chiang-diaries-080515/>

Hammond, J. [GB TIMES]. (2012, August 20). How the Diaoyu / Senkaku island dispute began (Third Angle Insight)? [Video File]. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=c3XzlmwYnXE>

Kyodo. (2018). China-Japan hotline launched to avoid sea, air clashes. Retrieved 25 June 2019, from <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2149835/china-japan-hotline-launched-avoid-sea-air-clashes>

Lee, J. (2011). Senkaku/Diaoyu: Islands of Conflict. Retrieved 25 June 2019, from <https://www.historytoday.com/archive/senkakudiaoyu-islands-conflict>

Yamaguchi, M. (2019). Japan protests Chinese activity near disputed islands. Retrieved 25 June 2019, from <https://www.apnews.com/83da1a696cff4b30a901311701902d66>

CHAVEZ'DEN MADURO'YA ABD-VENEZUELA İLİŞKİLERİ

1. GİRİŞ

Dünyanın en önemli altın ve petrol rezervlerine sahip olan Venezuela son dönemde büyük ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Chavez döneminden Maduro dönemine kadar büyük oranda artan bu ekonomik sorunların arkasındaki neden Venezuela'nın ABD çizgisinde hareket etmemesidir. 1823 Monreo Doktrini ile ABD Başkanı James Monreo 'Amerika Amerikalıdır' sloganıyla Latin Amerika'nın ABD'nin arka bahçesi olduğunu ilan etmiş ve daha sonra gelen başkanlar da bu doktrine göre hareket etmişlerdir. Venezuela da sahip olduğu dünyanın en büyük petrol rezervleri sebebiyle bu arka bahçenin şüphesiz en önemli ülkelerinden birisi olmuştur. 1998 Chavez dönemine kadar aslında Venezuela adından söz ettiren çok fazla gündeme gelen bir ülke olmamıştır. BM gibi uluslararası platformlarda ABD lehine oylar kullanan, ABD güdümünde hareket eden bir müttefik ülke olmuştur. Özellikle 1958 Punto Fijo paktı ile başlayan ve 1992 Hugo Chavez'in başarısız darbe girişimine kadar devam eden süreç içerisinde, bölgedeki diğer ülkelerin aksine, darbelerin yaşanmadığı ve hükümetlerin düzenli olarak seçimlerle başa geldiği bir ülke olması nedeniyle Venezuela, ABD tarafından Latin Amerika'da model ülke olarak gösterilmiştir. Burada bahsedilen Punto Fijo düzeni 1958 yılında imzalanan bir pakt ile başlayan (Pacto de Punto Fijo), güç paylaşımı anlaşması olarak da bilinen bir paktın oluşturduğu hükümet oluşturma düzenidir. Bu pakta göre birisi merkez sağ birisi merkez sol olmak üzere iki büyük parti ve bir küçük partinin katılımıyla oluşturulan üçlü koalisyon hükümet kurmuş ve devleti yönetmişlerdir. Seçim sonuçları ne olursa olsun hükümetler dönüşümlü olarak bu iki büyük partiden birinin oluşturduğu, küçük partinin de dahil olduğu üçlü koalisyondan oluşmuştur. Böylece iktidar olamayan partilerin hükümete darbe girişiminde bulunmaması, seçim sonuçlarına saygı göstermesi ve petrol gelirlerinden eşit bir şekilde yararlanılması hedeflenmiştir. Bu dönemde siyasi hakimiyet ve petrol gelirleri ülkedeki elit kesimin elinde olmuş, halkın geri kalanı siyasetten uzak ve yoksulluk içinde yaşamışlardır. Ülkedeki elit kesimin bu anlaşmaya bağlı kalarak sürdürdükleri hakimiyet 1998 Chavez dönemine kadar devam etmiştir. Chavez'in iktidara gelince oligarşinin elindeki petrolü millileştirme kararı günümüze kadar devam eden politik bir çatışmaya neden olmuştur.

2.Hugo Rafael Chávez Frías Dönemi

1982 yılında Chavez ve diğer subay arkadaşları Bolivarcı Devrimci Hareket-200 (MRB-200) adı altında ordu içinde örgütlenmeye başlamışlardır. Bu örgütün ideolojik referansı ülkeyi İspanyol sömürgeciliğinden kurtaran Simon Bolivar olmuştur ve bu sebeple oluşum Bolivar'ın 200. doğum yıldönümünde yemin ederek örgütlenmeye başlamışlardır. Önceleri örgüt sadece fikri eğitimi amaçlamış ancak 1980'lerde ülkede yaşanan karışıklıklar örgüt içinde darbe yapma fikrini gündeme getirmiştir. MRB-200 örgütü,1989 yılında Carlos Andres Perez iktidarında uygulamaya koyulan IMF güdümünde yürütülen politikalara karşı gerçekleşen Caracazo Ayaklanması sırasında birçok insanın hayatını kaybetmesinden iktidarı sorumlu tutmuştur. Hatta o dönemde birçok toplu mezar bulunduğu ölümlerin yapılan resmî açıklamalarda bildirilen sayılardan daha fazla olduğu ve bunun bir soykırım olduğu iddia edilmiştir. 1992 yılında Chavez ve arkadaşları, yapılan yolsuzluklar, Punto Fijo düzeni ile ülkenin elit kesminin siyaset üzerinde kurduğu hakimiyet ve IMF'nin neo-liberal politikalarının ülke üzerindeki etkisini öne sürerek darbe girişiminde bulunmuşlardır. Fakat bu darbe girişimi başarısız bir şekilde sonuçlanmış ve Yarbay Chavez tutuklanmıştır. Chavez'i yakalayan askerler Chavez'in arkadaşlarının da teslim olması için çağrı yapması adına televizyonda yayınlanacak bir konuşma yapmasına izin vermişlerdir. Bu konuşma o güne kadar halkın tanımadığı bu askeri tanınmasını ve Chavez'in halk tarafından bir kahraman olarak görülmesini sağlamıştır. İktidara gelen yeni Başkan Rafeal Caldera, 1994 yılında Chavez'i affederek serbest bırakılmasına karar vermiştir. Chavez serbest bırakıldıktan sonra Bolivarcı Devrimci Hareket örgütünün ideolojisini siyasi bir partiye dönüştürmeye karar vermiştir. İlk önce MAS ve PCV gibi solcu partilerle görüşen Chavez daha sonra Simon Bolivar'ın Birinci Cumhuriyet döneminin devamını oluşturduğunu ifade ettiği, sol oluşumların koalisyonuyla Beşinci Cumhuriyet Hareketi'ni (MVR) 1997 yılında kurmuştur. Bu partiyle 1998 seçimlerine giren Chavez %56 oyla,40 yıl sonra Punto Fijo düzeninin dışında kalan ilk lider olmuştur. 14 yıllık iktidarı boyunca referandumlarla birlikte 15 kez halk oylamasına gitmiş ve bunun 14'ünü kazanmış olmasına rağmen Batı basınında otokrat, diktatör veya despot bir lider gibi gösterilmiş bazen Saddam Hüseyin'e çoğu kez de Stalin'e benzetilmiştir (Baştürk,2013).

Latin Amerika'nın emperyal güçler tarafından yıllarca sömürüldüğüne inanan Chavez, petrol fiyatlarını yükseltmek amacıyla, uluslararası alanda petrol politikası oluşturmak ve ülke ekonomisini iyileştirmek adına çalışmalar yapmıştır.

Chavez kendinden önceki iktidarların tam tersi bir şekilde OPEC ülkeleri ile iş birliği yaparak OPEC kararlarına uyma politikası izlemiştir. OPEC üyesi ülkelerle bir diplomasi geliştirerek petrol fiyatlarını 22-28 dolar arasında yükseltmeyi amaçlamış ve bunu gerçekleştirmiştir. Bu süreçte OPEC petrol fiyatlarının denetimi konusunda en istikrarlı dönemini yaşamaya başlamıştır (Kaya,2014). Chavez'in iktidarıyla başlayan bu dönemden ABD doğal olarak hiç memnun olmamıştır. Chavez iddia ettiği gibi ucuz petrol dönemini kapatması ve fiyatların artması da maliyet anlamına geldiği için ABD tarafından kabul edilir bir durum olmamıştır. Chavez'in OPEC kararlarına uyma politikası dışında izlediği ikinci politika ise neoliberal politikalara karşı duruşuna paralel olarak Venezuela'nın petrol şirketi olan PDVSA'yı millileştirme kararı olmuştur. Chavez, Venezuela'da faaliyet gösteren BP, Exxon Mobil, Chevron, Total ve Statoil ASA gibi uluslararası petrol şirketlerinin işlettiği petrol bölgelerini kamulaştırmıştır. Son olarak ConocoPhillips şirketini kamulaştırmaya çalışmıştır. Attığı bu adımla Chavez temel olarak ulusunun çıkarını düşünmekte ve daha kapalı bir ekonomi anlayışını benimsemiştir (Kaya,2014). Chavez izlediği petrol politikası adına attığı üçüncü adım petrolü dış ticarete bir ticaret unsuru, bir koz olarak kullanmayı hedeflemesi olmuştur. Bu doğrultuda ticaret yaptığı ülkelerle yaptığı anlaşmalarla bu ülkelere aldığı malların karşılığı olarak yine bu ülkelere petrol vermiştir. ABD karşıtlığı bir politika izleyen ve gelişmekte olan bir ülke konumundaki Venezuela için, Rusya ve Çin gibi dünya siyasetinde ABD'nin rakibi olan bu ülkelerin desteği çok önemli olmuştur. Bu yüzden Chavez döneminde Rusya ve Çin ile siyasi ve ekonomik alanda iş birlikleri sağlanmıştır. Çin ekonomik olarak sıkıntılar çeken bu ülkeye petrol karşılığında krediler vermiştir. Dördüncü politika olarak Chavez, Latin Amerika'da ABD'yi saf dışı bırakarak askeri, siyasi ve ekonomik anlamda entegrasyon oluşturmayı planlamıştır. Chavez bu politikasına paralel olarak Latin Amerika İçin Bolivarcı Alternatif (ALBA), Güney Bankası (Banco del Sur), Güney Amerika Ulusları Birliği(UNASUR), PetroSur, PetroCaribe gibi siyasi ve ekonomik organizasyonların kurulmasına öncülük etmiştir. Chavez'in beşinci ve son politikası, uluslararası siyasette tek kutuplu sistem yerine çok kutuplu sistemi oluşturmaya çalışması ve yeni müttefik arayışına girmesi olmuştur. Çin'in yükselişiyle artan enerji ihtiyacı ve Rusya'nın ABD ile arasındaki ezeli rekabet Venezuela'nın bu iki ülke ile müttefik olmasına yardımcı olmuştur.

Chavez'in iktidara gelişiyle uyguladığı söz konusu politikalar ve petrol ticaretinde doların kullanılmaması konusunda İran'la birlikte hareket etmesi gibi eylemler ABD tarafından tepkiyle karşılanmış ve bu sebeplerle Chavez iktidarı ekonomik ve siyasi yaptırımlara ve müdahalelere maruz kalmıştır.

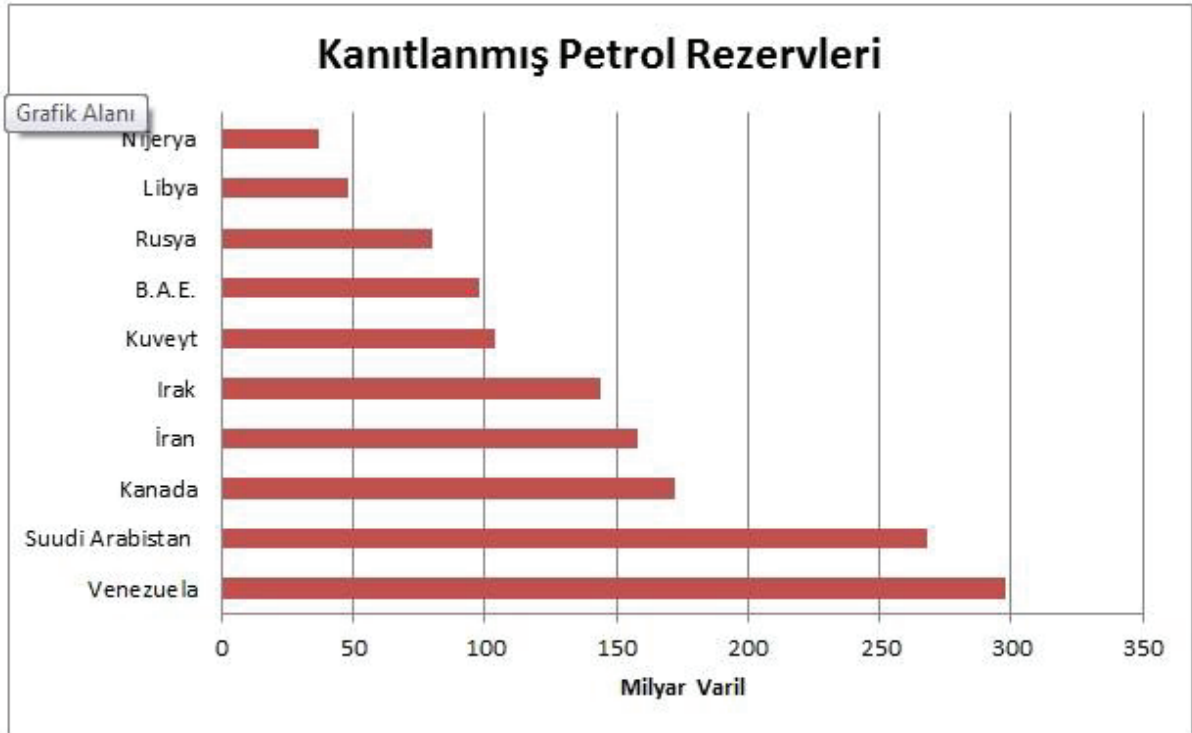
FEDECAMARAS adıyla bilinen ABD destekli iş adamları örgütü PDVSA'nın millileştirilmesine bir grev başlatarak karşı çıkmıştır. 2002 yılında yapılan darbe ile Chavez koltuğundan indirilmiştir. FEDECAMARAS' ın Başkanı Carmona Chavez'in istifa ettiği yönünde bir açıklama ile onun yerine geçmiştir. Chavez iki gün sonra görevinin başına dönmüş ve böylece darbe başarısız bir şekilde sonuçlanmıştır. Bu darbeden sonra ABD-Venezuela ilişkileri adeta son bulmuştur. ABD Chavez iktidarı boyunca muhalefeti desteklemiş, uluslararası organizasyonlar tarafından ülkeye verilen kredileri kesmiş, ülkeye silah ambargosu uygulamış ve bunlara ek olarak ülkeyi insan kaçakçılığının yapıldığı ülkeler arasında göstermiştir. ABD'nin Venezuela'ya uyguladığı silah ambargosu nedeniyle Venezuela ve Rusya ilişkileri gelişme kaydetmiştir. Örneğin ABD'nin F16'ların yedek parçalarını Venezuela'ya satmaması Rusya ve Venezuela arasındaki silah ticaretinin artmasına neden olmuştur. Venezuela'nın ABD'nin deyimiyle kendi arka bahçesi olarak gördüğü Latin Amerika'da rakipleri olan Rusya ve Çin ile iyi ilişkiler geliştirmesi ABD'yi oldukça rahatsız etmiştir. Küba'nın bölgedeki yalnızlığının bitmesi ve Chavez'in bu politikalarla diğer ülkelere cesaret vermesi, ABD'nin yanı başındaki petrolden yararlanamaması, ülke içinde ABD bankalarının ve şirketlerinin engellenmesi, DB ve IMF'ye borçlu olan bölge ülkelerinin borçlarının Chavez iktidarı tarafından ödenmesi gibi durumlar da ABD'yi rahatsız eden durumlar arasında yer almıştır.

3.Nicolas Maduro Moros Dönemi

Nicolas Maduro Hugo Chavez'in ölümünün ardından ilk önce vekaleten daha sonra seçimlerle Başkanlık koltuğuna gelmiştir. Chavez'in oluşturduğu yeni siyasi düzenin kurucuları arasında olmuştur. 1992 başarısız darbe girişiminden sonra Chavez ve arkadaşlarına katılan Maduro o süreçte otobüs şoförü ve Şoförler Odası Başkanı'dır (Dinçer,2017). Vekaleten koltuğa oturan Maduro hükümeti seçimlerin hemen yapılmasını, muhalefet ise daha ileri bir tarihte yapılmasını savunduğu için muhalefet ve hükümet arasındaki ilk kriz seçim tarihi konusunda olmuştur. Seçim kampanyalarında Chavez'in mirasçısı olduğunu savunan Maduro, Chavez döneminde de muhalefet olan ve kötüye giden ekonomiyi düzeltereğini

vaadederek seçime giren Capriles karşısında yüzde 50,6 oy alarak 1,49 fark ile seçimi kazanmıştır. Seçimin az bir oyla kazanılması hem ülke içinde hem de ülke dışında tartışmalara neden olmuş ve ABD sonuçları tanımayacağını bildirmiştir. Maduro'nun bu girdiği seçimleri az bir oy farkıyla kazanmasının kuşkusuz nedeni ülkede baş gösteren ekonomik kriz olmuştur.

Chavez'in ölümünden önce verilen devalüasyon kararı Venezuela'nın para birimi olan Bolivar değer kaybetmiş ve enflasyon bire on yedi oranında yükselmiştir. Ekonomisini petrole bağımlı hale getiren ve adeta başka hiçbir alanda üretim yapmayan Venezuela temel ihtiyaçlarda özellikle gıda ürünlerinde dışa bağımlı olmaya başlamıştır. Ekonomideki kötü gidişat, enflasyon oranları, gıda kıtlığı, otoriterleştiği iddia edilen rejim ve artan suç oranları gibi nedenlerle 2014 yılında Başkan Maduro'ya karşı protestolar başlamıştır. Yapılan bu protestolar boyunca sivil, protestocu ve güvenlik güçlerinin içinde bulunduğu toplamda 43 kişinin hayatını kaybetmesi ve olayların büyümesi sebebiyle UNASUR müzakerelere başlamış fakat olumlu sonuç alamamıştır.

4.Petrol Zengin'i Venezuela Nasıl Bu Hale Geldi?

Venezuela 300 milyar varil ile dünyanın en büyük petrol rezervine sahip olmasına rağmen büyük bir ekonomik iflase sürüklenmiştir. 266 milyar varille Venezuela'dan sonra gelen Suudi Arabistan günde 10 milyar varil petrol üretirken bu rakam ABD ambargosundan önce Venezuela'da yaklaşık 3,5 milyonken 2017'den günümüze 2 milyon varile kadar düşmüştür. Üretilen petrolün yüzde 80'nin alıcısı ABD olmasına rağmen Chavez ülkesinin ABD'ye olan bağımlılığını kırmayı amaçlamıştır. Bu amaçla da uluslararası pazarda Rusya ve Çin gibi yeni ticaret ortakları bularak bu oranı yüzde 40'lara düşürmeyi başarmıştır.

Fakat yinede ABD 2013'te yani Chavez'in hayatını kaybettiği dönem de en büyük petrol alıcısı konumunda olmuştur. Chavez döneminde ülkedeki yoksulların eğitim, barınma ve sağlık gibi temel ihtiyaçları "misyon" adıyla anılan sosyal yardımlarla karşılanmış ve bu yardımların sermayesi de petrol gelirlerinden sağlanmıştır. Fakat 2013 yılından itibaren petrol gelirlerinde yaşanan düşüş ülke genelinde temel gıdalara ulaşamama gibi ekonomik anlamda sıkıntılar doğurmuş ve bunlar da çatışmalara neden olmuştur.

2015 parlamento seçimlerinde MUN altında birleşen sağ kanat çoğunluğu sağlamıştır ve Maduro Kurucu Meclis aracılığıyla parlamentonun elinden yasama gücünü almaya çalışmıştır. Maduro Kurucu Meclis'i yeni bir anayasa oluşturmak için kurduğunu ifade etmiştir. Latin Amerika'nın en demokratik ve Chavez taraftarları tarafından sahiplenilen Chavez iktidarı zamanında hazırlanan 1999 Anayasası varken referanduma gidilmeden Kurucu Meclis tarafından anayasa oluşturma kararı büyük tepki almıştır. Bütün tepkilere rağmen Maduro seçime giderek yüzde 41 katılımıla Maduro taraftarlarından oluşan bir Kurucu Meclis çıkarmıştır. Kurucu Meclis sağ kanat öncülüğündeki Ulusal Meclis'in yetkilerini askıya almış ve bu durum Maduro'nun meşruiyetinin sorgulanmasına neden olmuştur. 2017 yılının ağustos ayında Trump yönetimi yaptığı açıklama ile Venezuela'daki Ulusal Meclisi tek meşru demokratik kurum olarak tanıdığını ve Maduro hükümeti adına ekonomik yaptırımlar yayınlayacağını duyurmuştur. Daha önce petrol sektörüne yönelik uygulanan ambargolardan sonra gelen ekonomik ambargolar ülkede içinden çıkılmaz ve adeta ülkeyi savaş alanına çeviren bir ekonomik krize neden olmuştur.

Yaklaşık son beş yıllık dönemde çok büyük bir krizle başa çıkmaya çalışan Venezuela'da kendini geçici başkan ilan eden Juan Guaido'yu Trump yönetiminin tanımasının ardından

Venezuela yeni bir krizle karşı karşıya kalmıştır. ABD'nin Juan Guaido'yu geçici başkan olarak tanımasının ardından Maduro ABD ile diplomatik ilişkileri kesmeye karar vermiş ve ABD'nin diplomatik temsilcilerinin ülkeyi terk etmesini istemiştir. Guaido 15 yaş gibi erken bir yaşta anti-Chavez hareketin içinde bulunmuş, 2007 yılında Chavez'in anayasal değişiklik için gittiği referandum sürecinde de öğrenci hareketlerinin öne çıkan isimlerinden biri olmuştur. Guaido Maduro'nun anayasal düzeni gasp ettiğini iddia ederek kendilerinin iktidara gelmeleri gerektiğini birçok kez ifade etmiş, halkı Maduro'ya karşı ayaklanması için sokaklara çağırmıştır. ABD dışında Juan Guaido'yu tanıyan ülkeler arasında AB ülkeleri, Kanada, Lima Grubu üyeleri yer almaktadır. Maduro hükümetini meşru kabul edip destekleyenler arasında ise Rusya, İran, Çin, Türkiye, Küba ve Bolivya yer almaktadır.

Büyüyen ekonomisiyle en büyük petrol ithalatçısı olan Çin'in Venezuela'ya olan ilgisi Chavez'den günümüze kadar devam etmiştir. Çin Venezuela'nın altyapı yatırımından tarıma, askeri teçhizat satışından asker eğitimine kadar birçok alanda Venezuela'ya destek olmuştur. Bunlara ek olarak Çin Venezuela'ya krediler vermiş ve ödemelerde yaşanan gecikmelere rağmen taksitlendirmeler yapmış veya hibe etmiştir. Venezuela'da yaşanan bu krizi fırsat bilen ve dünyadaki en büyük yatırım gücüne sahip olan Çin aslında sadece Venezuela değil tüm Latin Amerika ülkelerindeki altyapı ve kalkınma projelerinin bir parçası olmayı hedeflemektedir. Çin'in bu hareketleri karşısında da Venezuela uluslararası arenada 'Bir Kuşak Bir Yol' gibi projelerini desteklemektedir. Rusya ise bu bölgede hava ve deniz üsleri kurmayı hedeflemektedir. Bu amaç uğruna da yaptığı tatbikatlarla kendi uçak ve silah sistemlerini Venezuela'nın askeri kuvvetlerine entegre etmeye çalışmaktadır. Rusya bölgede Çin ile ülkeye getirdiği teknoloji ile petrol çıkarmakta ve ülkenin ABD'ye olan bağımlılığını kırmaktadır. Venezuela'nın altın rafineri ihalesini İsviçre yerine Türkiye'ye vermesi Türkiye ile Venezuela'nın zaten olumlu olan ilişkilerini pekiştirmiştir. Buna ek olarak Türkiye ekonomik kriz sebebiyle yoksulluk çeken ülkeye gıda yardımları yapmaktadır.

5.Değerlendirme

Yaşanan siyasi ve ekonomik krizler Venezuela halkını büyük anlamda etkilemekte ve halk günümüzde sefalet içinde yaşamaktadır. Ülke genelinde yapılan anketlerde her 10 kişiden 8'inin yeterli gıdaya ulaşamamasından dolayı daha az yemek yediği, 10 kişiden 6'sının aç karnına uydukları, 10 kişiden 9'unun her gün düzenli yemek yiyemediği ve bu yüzden insanların demir, vitamin gibi önemli besin maddelerinden yoksun kaldığı ortaya çıkmıştır.

1961 yılında sıtma hastalığından kurtulan ilk ülkeyken günümüzde yaklaşık olarak 10 eyalette sıtma vakaları yeniden görülmektedir ve tedavi için kullanılacak ilaçlarda kıtlık yaşanmaktadır. Anketlerde gözler önüne serilen bu vahim tablo sebebiyle BM verilerine göre 3 milyon Venezuela vatandaşı ülkelerini terk ederek, Kolombiya, Ekvator, Şili, Brezilya ve Peru gibi ülkelere taşınmışlardır. Venezuela Devlet Başkan Yardımcısı Delcy Rodriguez BM tarafından yapılan bu açıklamaların abartıldığını ve askeri darbeyi meşrulaştırmaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Maduro Hükümeti ABD ile arasında yaşanan çatışmadan dolayı ortaya çıkan krizleri minimuma indirme adına Çin ve Rusya gibi ülkelerle yaptığı iş birlikler, ABD'nin rakip gördüğü bu iki ülkenin Latin Amerika'da bulunmasına ve ABD'nin bölgedeki nüfuzunun azalmasına neden olmaktadır.

Yaşanan gelişmeler göstermektedir ki Maduro hükümetinin ABD'nin baskılarını dengelemek için Rusya, Çin, Türkiye gibi ülkelerle iş birliği yapmaktan başka hiçbir şansı yoktur. ABD ülkedeki petrol rezervlerinin sosyalist bir yönetimin elinde olmasından dolayı Venezuela politikasından vazgeçmeyecek aynı kararlılıkla yoluna devam edecektir. ABD'nin esasen ülkeden beklentisi küresel hegamonik ilişkilere meydan okumayan uysal bir ülke olmasıdır. Ancak Bolivarcı görüşü benimseyen iktidarlar ülkeye hükmetmeye devam ettikçe ABD'nin bu beklentisi gerçekleşme olasılığı pek mümkün değildir.

Faydalanılan Kaynaklar

BAŞTÜRK, L. (2013). Chavez'i Nasıl Okumalı? *DÜBAM* , 9-15.

DİNÇER, D. (2017). Devlet-İçi Çatışma Analizi:Chavez ve Maduro Dönemlerinde Venezuela'da Politik Çatışmalar. 35-43.

KAYA, E. (2014). Hugo Chavez'in Petrol Politikası ve ABD. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 193-208.

YAĞCI, A. (2013). Petrol,Sınıf Çatışması ve Uluslararası Siyaset:Hugo Chavez Döneminde Latin Amerika ve Venezuela. 1-15.

(2019, Ocak 25) AA, *Venezuela'da Krizin Anatomisi:*

<https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/venezuela-da-krizin-anatomisi/1374852>

adresinden alınmıştır.

(2019, Ocak25) Gazete Duvar, *Sekiz soruda Venezuela Krizi:*

<https://www.gazeteduvar.com.tr/dunya/2019/01/25/sekiz-soruda-venezuela-krizi/>

adresinden alınmıştır.

(2019, Ocak28) BBC, *Venezuela krizi: 7 grafikte ülkede yaşananlar:*

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47026234#orb-banner> adresinden

alınmıştır.

(2019, Şubat 5) BBC, *Venezuela krizi: Hangi ülke, kimi destekliyor?:*

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47126374#orb-banner> adresinden

alınmıştır.

(2019, Ocak24) BBC, *Nicolas Maduro kimdir: Belediye otobüsü şoförlüğünden Venezuela Devlet Başkanlığına:*

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46989649> adresinden alınmıştır.

YILDIZOĞLU, E. (Ocak, 2019). BBC, *Venezuela krizi: Ülke nasıl bu duruma geldi?:*

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47019657> adresinden alınmıştır.

